

MYKOLO RIOMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
BANKININKYSTĖS IR INVESTICIJŲ KATEDRA

RIMA DELGIADO

**SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO VYSTYMOSI
ŠVENČIONIŲ RAJONE PROBLEMŲ SPRENDIMŲ
KRYPTYS**

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas

Prof. dr. R. Jasinavičius

VILNIUS, 2009

MYKOLO RIOMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
BANKININKYSTĖS IR INVESTICIJŲ KATEDRA

**SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO VYSTYMOSI
ŠVENČIONIŲ RAJONE PROBLEMŲ SPRENDIMŲ
KRYPTYS**

Verslo nuosavybės ekonomikos magistro baigiamasis darbas
Studijų programa

Vadovas

Prof. dr. R. Jasinavičius

2009 11 27

Recenzentas

Atliko

VNEmn8-02 gr. stud.

2009

R. Delgiado

2009 11 27

VILNIUS, 2009

TURINYS

ĮVADAS

1. SMULKUS IR VIDUTINIS VERSLAS LIETUVOJE	9
1.1. Smulkaus ir vidutinio verslo samprata.....	9
1.2. SVV bruožai ir reikšmė Lietuvos ekonomikai.....	9
1.3. Dabartinė SVV sektoriaus būklė. Kaitos tendencijų vertinimas.....	14
1.4. Smulkaus ir vidutinio verslo sektoriaus plėtojimo aktualijos ir problemos.....	18
2. SVV PLĖTROS SKATINIMO PRIEMONĖS	31
2.1. Paramos SVV įmonėms Lietuvoje analizė.....	31
2.2. Smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo šaltiniai.....	36
2.3. ES paramos panaudojimas.....	37
2.4. Verslumo ugdymo poreikis.....	37
3. SMULKUS IR VIDUTINIS VERSLAS ŠVENČIONIŲ RAJONE	43
3.1. SVV reikšmė Švenčionių rajone.....	43
3.2. Tyrimo metodika ir charakteristikos.....	49
3.3. Problemų su kuriomis susiduria SVV verslas identifikavimas ir vertinimas.....	51

IŠVADOS

PASIŪLYMAI

LITERATŪRA

ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS

SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA

SANTRAUKA ANGLŲ KALBA

PRIEDAI

PRIEDAI

1 priedas. Anketos pavyzdys.....	77
2 priedas. Lentelės.....	82

LENTELĖS

1 lentelė. Didžiausios kliūtys MVĮ (ar SVV) plėtrai Lietuvoje.....	19
2 lentelė. Verslo plėtojimo kliūtys.....	20
3 lentelė. Gebėjimų grupių sandara.....	41

PAVEIKSLĖLIAI

1 pav. Veikiančių įmonių pasiskirstymas pagal įmonių dydžius 2005 01 01 – 2009 01 01 m. tūkst.....	14
2 pav. Veikiančių įmonių pasiskirstymas pagal ekonominės veiklos rūšis 2005 01 01 m. tūkst.....	15
3 pav. Veikiančių įmonių pasiskirstymas pagal ekonominės veiklos rūšis 2006 01 01 m. tūkst.....	15
4 pav. Veikiančių įmonių pasiskirstymas pagal ekonominės veiklos rūšis 2007 01 01 m. tūkst.....	16
5 pav. Veikiančių įmonių pasiskirstymas pagal ekonominės veiklos rūšis 2008 01 01 m. tūkst.....	16
6 pav. Veikiančių įmonių pasiskirstymas pagal ekonominės veiklos rūšis 2009 01 01 m. tūkst.....	17
7 pav. Pridėtinė vertė gamybos kaštais, sukurta šalyje pagal įmonių dydžius 2005 - 2007 m., mln. Lt.....	17
8 pav. Naudojimasis ES parama (visa Lietuva). Ar Jūsų įmonė per paskutinius 3 metus teikė paraišką ES paramai gauti ?.....	37
9 pav. Darbdavio kompetencijų ugdymo procesas.....	40
10 pav. Įmonių pagal teisinės formas procentinis pasiskirstymas.....	51
11 pav. Įmonių gyvavimo laikotarpio procentinis pasiskirstymas.....	52
12 pav. Įmonių pasiskirstymas pagal samdomų darbuotojų skaičių.....	52
13 pav. Įmonių pagal veiklos sritis procentinis pasiskirstymas.....	53
14 pav. Apklaustųjų įmonių bendradarbiavimo procentinis pasiskirstymas.....	53
15 pav. Pavyzdinės įmonės turėjimas.....	54
16 pav. Verslo globėjo turėjimas.....	54
17a pav. Įmonių verslo bibliotekos kaupimas.....	55
17b pav. Kaupiamos verslo bibliotekos klasifikavimas.....	55
18 pav. Verslo informacinių svetainių skaitomumas.....	56
19 pav. Geriausių idėjų verslui gavimo šaltiniai.....	56
20 pav. Įmonių, kurios kreipėsi pagalbos į verslo konsultacines įmones, procentinis pasiskirstymas.....	57
21 pav. Naudingiausio panaudoto kapitalo rūšies procentinis pasiskirstymas.....	57
22 pav. Rinkos, kuriose realizuojama įmonių sukurtos prekės ir paslaugos.....	58
23 pav. Lietuvos ekonominės situacijos vertinimas, verslo plėtros atžvilgiu.....	58
24 pav. Lietuvos verslo aplinkos pasikeitimas 2008 – 2009 metais, respondentų nuomonių procentinis pasiskirstymas.....	59
25 pav. Planai, dėl verslo plėtros.....	59
26 pav. Informacijos trūkumo SVV verslo plėtrai vertinimas.....	60
27 pav. Nuolatinio verslo informacijos reikalingumo vertinimas.....	60

28 pav. Informacijos reikalingos SVV verslui patalpinimo vieta.....	61
29 pav. Mokestinių lengvatų taikymas pradedantiesiems SVV verslą.....	62
30 pav. Problemos trukdančios SVV verslo vystymuisi.....	62
31 pav. Iškilusių problemų sprendimo kryptys.....	63
32 pav. Paramos verslui reikalingumo vertinimas.....	64
33 pav. Paramą teikiančių institucijų informacijos kiekio pakankamumo vertinimas.....	64
34 pav. Valstybės paramos panaudojimo procentinis pasiskirstymas.....	65
35 pav. Savivaldybės teikiamos paramos vertinimas.....	82
36 pav. Pageidaujamos paramos iš savivaldybės procentinis pasiskirstymas.....	82

IVADAS

Smulkaus ir vidutinio (toliau SVV) sektoriaus plėtra yra lemiantis veiksnys sąlygojantis regionų ekonominę augimą. Šios įmonės yra pagrindinės, kurios sukuria naujas darbo vietas ir skatina užimtumą, palengvina ekonominių išteklių perkėlimą iš smunkančių į besiplėtojančią sektorių, produkcija užpildo naujas rinkas ir jų nišas. Pakankamai dažnai jos kooperuodamos su didelėmis įmonėmis, sugeba sukurti geresnės kokybės prekes ir paslaugas, taip iš dalies sudarydamos konkurenciją stambioms monopolinėms įmonėms. SVV įmonės turi lemiamą įtaką regionų ekonominiam ir socialiniam stabilumui. Didelę įtaką šio sektoriaus plėtrai turi valstybės vaidmuo. Valstybė gali sudaryti palankesnes vystymosi sąlygas, ypač krizės laikotarpiu, teikti didesnę paramą besikuriančioms įmonėms, taip daugiau atsiradus norinčių kurti nuosavą verslą.

Kiekvienas Lietuvos regionas yra daugiau arba mažiau palankus verslui. Nemažai tyrimų atlikta didžiuosiuose Lietuvos miestuose, tačiau mažesniuose jokių tyrimų atlikta nebuvo. Todėl tyrimo rezultatų, kurie buvo atlikti dideliuose miestuose visai visumai pritaikyti negalima, vadinasi svarbu išsiaiškinti, kokios kliūtys susidaro ir stabdo smulkaus ir vidutinio verslo plėtrą smulkesniame rajone. Kaip pavyzdį šiame moksliniame darbe nagrinėsime visas plėtros galimybes ir problemas, su kuriomis susiduria SVV įmonės Švenčionių rajone.

Mokslinė problema: Išsiaiškinti pagrindines kliūtis smulkaus ir vidutinio verslo vystymuisi Švenčionių rajone ir nustatyti tų problemų sprendimo kryptis.

Tyrimo tikslas: Identifikuoti veiksnius, trukdančius SVV sektoriaus vystymuisi Švenčionių rajone ir pateikti problemų sprendimo būdus.

Tyrimo uždaviniai:

1. Peržvelgti pastarojo laikotarpio mokslinius darbus, nagrinėjančius regionų SVV vystymosi problemas.
2. Atlikti smulkaus ir vidutinio verslo tyrimą Švenčionių rajone.
3. Identifikuoti pagrindines Švenčionių rajono SVV problemas.
4. Suformuluoti praktines rekomendacijas.

Tyrimo objektas: Smulkaus ir vidutinio verslo Švenčionių rajone vystymosi problemos.

Tyrimo metodai: Loginė mokslinių darbų analizė, lyginamoji analizė, statistinių duomenų rinkimas, sisteminimas ir analizavimas.

Hipotezė: Pagrindinė problema stabdanti SVV regionuose plėtrą, ten veikiančių įmonių intelektualinio kapitalo stoka ir nepakankami jo ugdymo tempai.

1. SMULKUS IR VIDUTINIS VERSLAS LIETUVOJE

1.1. Smulkaus ir vidutinio verslo samprata

Smulkaus ir vidutinio verslo dėka kyla visos šalies ekonominiai rezultatai. Ir ne viena šalis SVV vystymąsi ir rėmimą apibrėžia specialiais dokumentais, kaip pavyzdžiui strateginė politika ar strateginės smulkaus ir vidutinio verslo vystymosi kryptys. Šių įmonių kūrimasis ir plėtra turi nenuginčijamą naudą valstybei, kadangi jų pagalba yra kuriamos naujos darbo vietos, teikia stabilumo socialinei veiklai bei turi įtaką visai šalies raidai.

Šių įmonių nauda šalies ekonomikai aiški, tačiau šio tipo įmonės pirmosios ir jautriausiai pajaučia bet kokius verslo aplinkos pasikeitimus, bei nukrypimus nuo normalių verslo sąlygų. SVV įmonės stipriausiai nukenčia jei klesti korupcija, biurokratija ar kitokio lygio nesąžiningumas. Tačiau SVV įmonės ir pirmosios suklesti, jei yra tam naudinga aplinka ir sąlygos, t.y. įvairūs paskatinimai, parama šio sektoriaus veiklai, gali padėti greitam įmonių augimui.

Vadinasi jei smulkus ir vidutinis verslas yra vienas iš pagrindinių ekonomikos augimo veiksmų, tai kiekvienos šalies ekonominės politikos pareiga teikti SVV paramą ir skatinti jo plėtojimą. Šiuo atžvilgiu Lietuva išimčių negali turėti, kadangi turi tikslų būti konkurencinga Europoje ir už jos ribų, tai pirmas žingsnis yra deramai rūpintis smulkiuoju ir vidutiniu verslu. 2000 metais Europos Tarybos patvirtintoje Lisabonos strategijoje, ypatingai smulkios ir vidutinės įmonės pavadinamos atramos tašku, siekiant paversti Europos Sąjungą „konkurencingiausia ir dinamiškiausia žinių pagrindu augančia ekonomika pasaulyje, kurioje darni ekonominė plėtra būtų suderinta su didesniu ir geresnės kokybės užimtumu ir tvirtesne socialine sanglauda“. [8]

Nagrinėjant įvairią literatūrą, daroma išvada, kad per pastarąjį dešimtmetį SVV įtaka šalies ūkiui didėja. [31]. Lietuvai siekiant, kad SVV taptų ekonomikos augimo pagrindu bei leistų sukurti papildomų darbo vietų – kuriama palankesnė institucinė, informacinė, teisinė, konkurencinė bei ekonominė aplinka.

1.2. SVV bruožai ir reikšmė Lietuvos ekonomikai

Svarbu apibrėžti, kas yra smulkusis ir vidutinis verslas, ir kokios turi būti įmonės charakteristikos, kad įmonė galėtų vadintis SVV verslo atstove. Kokios yra šio verslo vystymosi perspektyvos ir galimybės, bei ar įmonių savininkai išnaudoja jas, tam kad pasiektų savo pačių ir šalies klestėjimo. Siekiant apibrėžti šios išvardintus aspektus, pirma reikia trumpai apžvelgti įmonių klasifikaciją, kurią nustato SVV įstatymas, kuris įmones grupuoja į mikro, mažas ir vidutines įmones. Pastarosios atlieka itin svarbų vaidmenį šalies rinkos ekonomikoje. Šiandieninėje Lietuvos rinkoje yra

nemažos perspektyvos vystyti SVV veiklą, tačiau ne visi vadovai tą žino, o ir tie kurie žino retai pasinaudoja jiems suteiktomis galimybėmis. Viena iš galimybių yra suteikiama valstybės parama, antra - Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšos, kurios skiriamos verslo plėtrai. Svarbu, kad šias paramas galinčios gauti įmonės mokėtų deramai pasinaudoti, kadangi stebint išsivysčiusių šalių patirtį, pastebima, kad SVV plėtra yra vienas iš svarbių veiksnių lemiantis ekonomikos augimą. Smulkaus ir vidutinio verslo sektoriaus augimas yra daug žadantis, tačiau nerimą kelia verslo atstovų pasisakymai, jog Lietuvoje smulkus ir vidutinis verslas yra skatinamas daugiau žodžiais, nei realiais darbais: „smulkieji verslininkai tikina, kad trūksta ne išradingumo, o palankių sąlygų smulkiajam verslui. Mokesčių sistema šalyje neskatina smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros ir augimo, nėra jokių mokesčių lengvatų. Tik pradėję kurti verslą, verslininkai dažnai apkraunami įvairiais mokesčiais, o tai tiesiog žlugdo“. [51]

Šios įmonės pirmosios pajunta ir sureagoja atsiradus rinkos paklausos ir pasiūlos kitimams. Tokiu būdu gali operatyviai reaguoti į susiklosčiusią situaciją, skubiai priimti tuo metu reikalingus sprendimus, kurie padėtų jų vystymuisi bei plėtrai ten, kur jų teikiama paslauga ar produktas yra reikalingas.

Prieš kriziniu laikotarpiu, tiek Europoje, tiek ir Lietuvoje smulkios ir vidutinės įmonės sudarė gerokai virš 90 proc. visų šalyje veikiančių įmonių, tačiau Lietuvoje smulkių ir vidutinių įmonių sukuriama pridėtinė vertė buvo gerokai mažesnė nei ES šalyse. Taip pat ir užimtumo atžvilgiu Lietuva skiriasi nuo ES šalių, kai Europos Sąjungos šalyse smulkiajame ir vidutiniame versle dirba apie pusę visų dirbančiųjų, tai Lietuvoje šiame sektoriuje dirbuojasi tik apie 30 proc. visų dirbančiųjų. Rinkos analitikų teigimu mikro įmonėms, Lietuvos ekonomikoje, lyginant su ES valstybėmis, tenka ženkliai mažesnis vaidmuo.

Už SVV skatinimo ir plėtros politiką šalyje, norminių aktų rengimą, jų reglamentavimą, SVV plėtros programų įgyvendinimą, SVV plėtros programų skatinimą ir rėmimą Lietuvoje atsakinga Ūkio ministerija.

Pagal Lietuvos Respublikos smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatymą, kurio nauja redakcija įsigaliojo nuo 2008 m. sausio 1 d. SVV įmonės galima sugrupuoti pagal įvairius kriterijus:

- Fiziniai asmenys, dirbantys įsigiję verslo patentą, šio patento galiojimo laikotarpiu.
- Mikro įmonėse turi dirbti ne daugiau nei 10 darbuotojų ir jos turi atitikti vieną iš sekančių sąlygų: metinės pajamos negali viršyti 7 mln. litų arba balansinė turto vertė – ne didesnė kaip 5 mln. litų. Šio tipo įmonės taip pat turi atitikti savarankiškumo kriterijų, t.y. ne daugiau nei 25 proc. kapitalo arba balsavimo teisių gali priklausyti vienai ar kelioms bendrai veikiančioms įmonėms, kurių veiklos nereglementuoja SVV įstatymas. Tačiau ši riba gali būti ir peržengta, jei įmonė priklauso investicinėms bendrovėms, fondams ar kitoms institucijoms, kurios investuoja į rizikos kapitalą ar SVĮ. [20]

- Smulkiosios įmonės darbuotojų skaičius turėtų neviršyti 50 darbuotojų, metinės pajamos – 24 mln. litų arba balansinė turto vertė būtų ne didesnė nei 17 mln. litų, be to jos kaip ir mikro įmonės turi atitikti savarankiškumo kriterijų.
- Vidutinėse įmonėse leidžiama įdarbinti iki 250 ir metinės pajamos negali viršyti 138 mln. litų arba balansinė turto vertė yra ne didesnė nei 93mln.litų. Taip pat įmonė turi atitikti savarankiškumo kriterijų. [20].

Lyginant Lietuvos ir užsienio šalis įvardijamas smulkaus ir vidutinio verslo sąvokas, tai skirtumų randama nemažai. Pavyzdžiui Vokietijoje smulkiuoju ir vidutiniu verslu laikoma ta įmonė, kurioje dirba iki 50 darbuotojų, o metinė apyvarta nesiekia vieno milijono eurų, D. Britanijoje darbuotojų skaičius iki 24. Tačiau Europos Sąjungos šalyje SVV įmone laikoma tokia, kuri valdo ne didelę rinkos dalį ir turi savarankiškumo principą, vadinasi norint ES atitikti SVV standartus privaloma įdarbinti ne daugiau nei 250 darbuotojų, o apyvarta negali viršyti 40 milijonų eurų, arba balansinis turtas negali viršyti 27 milijonų eurų, be to kaip pagal Lietuvoje galiojančius įstatymus tokia įmonė negali priklausyti nei vienai stambiai įmonei. [23]

Atsižvelgiant į ES rekomendacijas, valstybėms patariama ypatingą dėmesį skirti dėl šių priežasčių:

1. Mikro priežastys:

- smulkių įmonių būvimas tai augančios ekonomikos požymis,
- jos pritraukia dinamiškus žmones – verslininkus,
- lanksčiau reaguoja į rinkos pokyčius,
- kuria stipresnius nacionalinio ūkio pagrindus,
- tai būsimos stambios firmos,
- tai vienas iš esminių sveikos ekonomikos elementų.

2. Makro priežastys:

- trumpas smulkios įmonės „gyvenimo“ ciklas,
- aukšti gamybos kaštai, dėl nedidelės gamybos apimčių,
- neturi lėšų vykdyti inžineriniams tyrimams,
- nepakankamas lėšų kiekis technologijų atnaujinimui,
- nepakankamas lėšų kiekis organizuoti marketingo tyrimų,
- dėl padidintos rizikos kreditai mažoms įmonėms kainuoja brangiau.

Kiekvienas analizuotas mokslinio darbo autoriaus skirtingai apibrėžia ir savaip analizuoja smulkaus ir vidutinio verslo naudą Lietuvos ekonomikai, tačiau jų nuomonės sutampa, kai pavyzdžiui Osvaldas Sripeikis ir Pranas Žukauskas moksliniame darbe „Smulkaus ir vidutinio verslo aplinka Lietuvos ir ES rinkose“ teigia, kad „Smulkios ir vidutinės įmonės – pati mobiliusia, nuolat

besikeičianti įmonių grupė - geba labai lanksčiai reaguoti į dažnai besikeičiančias paklausos sąlygas, technologinius reikalavimus ir diegti naujoves. Smulkių ir vidutinių įmonių steigimasis ir jų veiklos skatinimas yra šalies ekonomikos augimo pagrindas, o tuo pačiu - viena iš regionų plėtros bei vystymo sąlygų.

Smulkusis ir vidutinis verslas daro esminį poveikį šalies ūkio plėtotei, naujų darbo vietų kūrimui, regionų išsivystymo lygio kėlimui. Išanalizavus pasaulinę patirtį, daroma išvada, jog be smulkaus ir vidutinio verslo rinkos ekonomikos sistema tiesiog negali nei normaliai funkcionuoti, nei tobulėti. Vis didėjanti smulkaus ir vidutinio verslo svarba bei jo įtaka ekonominiam šalių vystymuisi lemia ypatingą visuomenės susidomėjimą. To pasėkoje, pastaraisiais dešimtmečiais daugelyje išsivysčiusių pasaulio šalių yra nuolat atliekamas intensyvus smulkaus ir vidutinio verslo monitoringas, lydymas mokslinių ieškojimų, vertinimų ir prognozių bei atliekami SVV plėtros ir jo įtakos šalies ekonominiams procesams tyrimai“ [40].

Vytautas Sūdžius sutinka su Osvaldo Sripeikio ir Prano Žukausko nuomone ir jo knygoje „Smulkaus ir vidutinio verslo administravimas ir valdymas“ yra tarsi papildymas, kurioje teigiama, kad „Smulkaus ir vidutinio verslo sektoriaus plėtra yra daugeliu aspektų reikšminga šalies ekonominiam vystymuisi. Šis ūkio sektorius yra pajėgus atlikti daugelį tokių svarbių funkcijų, kurių stambios įmonės efektyviai atlikti tiesiog negali. Lengviausiai apskaičiuojama smulkaus ir vidutinio verslo ekonominė nauda. SVV ekonominis vaidmuo pasireiškia kiekybiniu ekonominiu augimu ir įtaka makroekonominiams rodikliams. Galime konstatuoti, jog smulkios ir vidutinės įmonės pajėgios greičiausiai sureaguoti į pakitusias paklausos sąlygas. Dažnai smulkios ir vidutinės įmonės pirmosios išplečia gamybos procesų spektrą. Kadangi tokios įmonės yra labai novatoriškos, greitai reaguojančios į vartotojų poreikius, jos dažnai atranda visai naujas rinkas, kurias, jau patikrintas, didesniu mastu perima stambios organizacijos. Be to, persiorientavimas, diegiant naujus produktus ar paslaugas smulkiose ir vidutinėse įmonėse, yra daug paprastesnis bei nereikalaujantis tokių milžiniškų investicijų kaip stambiose organizacijose“. [41]

Stasio Puškoriaus nuomonė, atitinka ir kitų nagrinėtų autorių nuomones, tačiau jis SVV naudą analizuoja išsivysčiusių šalių pavyzdžiu „Išsivysčiusiose pasaulio šalyse smulkios ir vidutinės įmonės konkuruoja su stambiomis organizacijomis, kas leidžia pagerinti jų teikiamų paslaugų ir produktų kokybę bei neretai ir sumažinti kainą. Smulkios ir stambios įmonės ne tik konkuruoja, bet ir papildo viena kitą. Smulkios įmonės realizuoja stambių įmonių produkciją, teikia joms daugybę paslaugų, aprūpina stambias įmones būtinomis prekėmis ir žaliavomis, nes stambūs tiekėjai tiesiog negali savo produkcijos teikti žemesnėmis kainomis. Taigi, galima daryti išvadą, jog valstybės remiama smulkaus ir vidutinio verslo, kaip neatsiejamos šalies ekonomikos dalies, tolygi plėtra skatina spartų šalies ekonominį vystymąsi bei sudaro prielaidas kitų sričių plėtrai. Labai svarbus ir socialinis smulkaus ir vidutinio verslo vaidmuo. Sukurdamas daugiau naujų darbo vietų šis ūkio sektorius sudaro sąlygas

gyventojams realizuoti savo idėjas, siekius, sugebėjimus. Pastaruoju metu prie smulkaus ir vidutinio verslo plėtros ypač prisideda jaunimas, moterys, neįgalieji, bedarbiai ir kitos socialinės grupės. Mažos ir vidutinės įmonės, įdarbindamos nemažai socialinės rizikos grupės žmonių, kuriems darbas stambiose organizacijose yra sunkiai prieinamas, sudaro sąlygas jiems patiems savimi pasirūpinti ir skatina integracijos į visuomenę procesus“. [37]

Analizuojant Lietuvos statistikos departamento ataskaitas apie SVV įmones, buvo rasta įdomi informacija, kurioje statistikai teigia, kad „SVV sektorius yra pagrindinis naujų darbo vietų kūrimo šaltinis. Remiantis statistiniais tyrimais, mažos ir vidutinės įmonės, kurios nebankrutuoja pirmaisiais savo gyvavimo metais, per kitus trejus metus sukuria apytiksliai nuo 2,5 iki 6,5 naujų darbo vietų, o po penkių egzistavimo metų - vidutiniškai nuo 3 iki 8 darbo vietų“. [26]

Apibendrinant autorių nuomones ir statistinius tyrimus galima daryti bendras išvadas apie smulkiojo ir vidutinio verslo teikiamą naudą ne tik Lietuvos, bet užsienio šalių ekonomikai:

1. Lankstus prisitaikymas prie besikeičiančių rinkos sąlygų, bei greitas reagavimas į kintančius vartotojų poreikius.
2. Greitas naujų technologijų adaptavimas savo veiklai.
3. Gebėjimas atrasti naujas rinkas bei jų nišas.
4. Nereikalauja didelių investicijų diegiant naujus produktus ar paslaugas.
5. Gebėjimas konkuruoti net su stambiomis įmonėmis, to pagrindu gerinant produktų ar paslaugų kokybę mažesne kaina.
6. Geba lengviau bendradarbiauti su kitomis įmonėmis.
7. Sugeba produktyviau pakeisti stambius tiekėjus, ko pasekoje realizuojama stambių gamintojų produkcija mažesnėmis kainomis, bei jų pačių aprūpinimas reikalingomis prekėmis ir žaliavomis.
8. Naujų darbo vietų kūrimas, bei galimybių suteikimas įsidarbinti socialinių rizikos grupių žmoniams.
9. Tolygi šių įmonių plėtra sudaro galimybes kitų sričių plėtrai.
10. Šalies ekonomikos augimo pagrindas, bei viena iš regiono plėtros bei vystymo sąlygų.
11. Nei vienos šalies ekonomikos sistema be šito sektoriaus negali deramai funkcionuoti bei tobulėti.

Smulkaus ir vidutinio verslo nauda ekonomikai yra akivaizdi ir nenuginčijama, tačiau tai yra tik viena iš pagrindinių sričių, antroji pagal svarbą yra socialinė pagalba ir nauda ypač jauniems žmoniams, baigusiems ar bebaigiantiems aukštąsias mokyklas bei universitetus. Stambių įmonių Lietuvoje nėra daug, be to į jas įsidarbinti be tinkamos patirties yra labai sunku, todėl jauniems specialistams didelės galimybes suteikia SVV įmonės, kurių dėka suteikiamos didelės galimybės tobulėti, atskleisti savo kūrybiškumą, gebėjimus bei pritaikyti naujas idėjas.

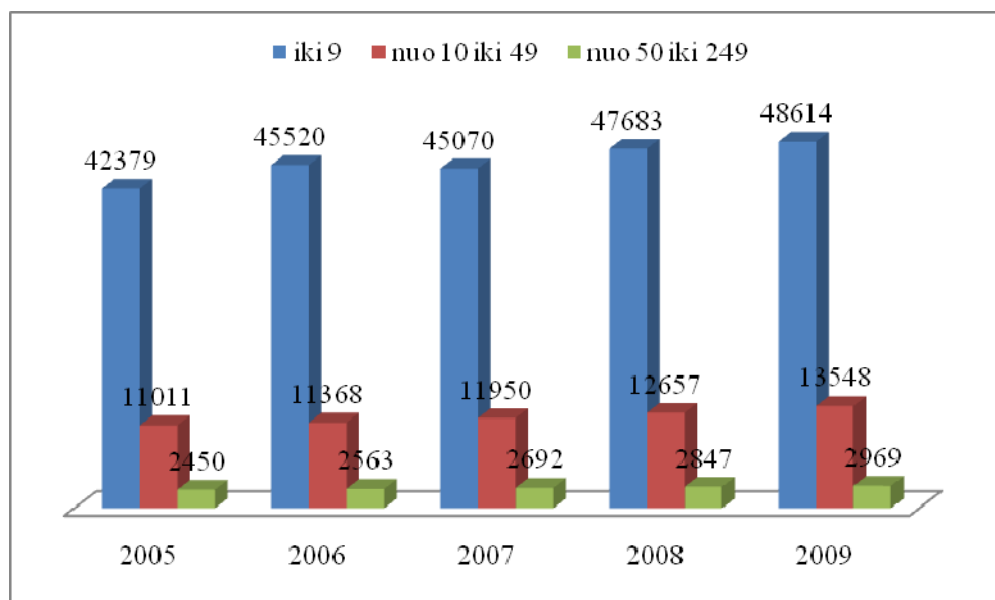
Visuomenės požiūriu stambius išradimus gali kurti ir juos pritaikyti gamybai tikrai stambios įmonės, tačiau čia klystama, smulkios ir vidutinės įmonės sugeba taip pat atlikti stambius išradimus, pasitelkdamos kvalifikuotą darbo jėgą jos palaipsniui pasiekia konkurencingų ir inovacijoms imlių produktų ar paslaugų gamybą. Tačiau tokius procesus ne retai stabdo inovacijų finansavimo deficitas, kurį iššaukia išlaidų gausa, ekonominė naujovių diegimo rizika bei ilgas atsipirkimo laikotarpis.

Daugelyje išvardintų sričių smulkieji verslininkai gerokai pranašesni prieš stambiuosius, dėl tokios priežasties jiems turėtų būti teikiamas papildomas dėmesys, kadangi pagrindinės ekonomiką varančios jėgos šiuolaikinėje visuomenėje yra inovacijos bei pokyčiai.

1.3. Dabartinė SVV sektoriaus būklė. Kaitos tendencijų vertinimas

Analizuojant ketverių metų Lietuvos rinkos SVV įmonių kitimo tendencijas, pagal pateiktus statistikos departamento duomenis pastebime, kad mikro įmonių skaičius iš pradžių augęs, 2007 metais sumažėjo, tačiau 2008 metų pradžia parodo, jog tai buvo tik trumpalaikis kritimo momentas, mikro įmonių skaičius išaugo 5,5 proc. Visos kitos įmonės pagal darbuotojų skaičių, dirbančių toje įmonėje, skaičius tik didėjo.

Nuo 2005 iki 2009 metų smulkių įmonių skaičius išaugo 18,7 proc., o vidutinių įmonių augimo pokytis siekė – 17,5 proc.

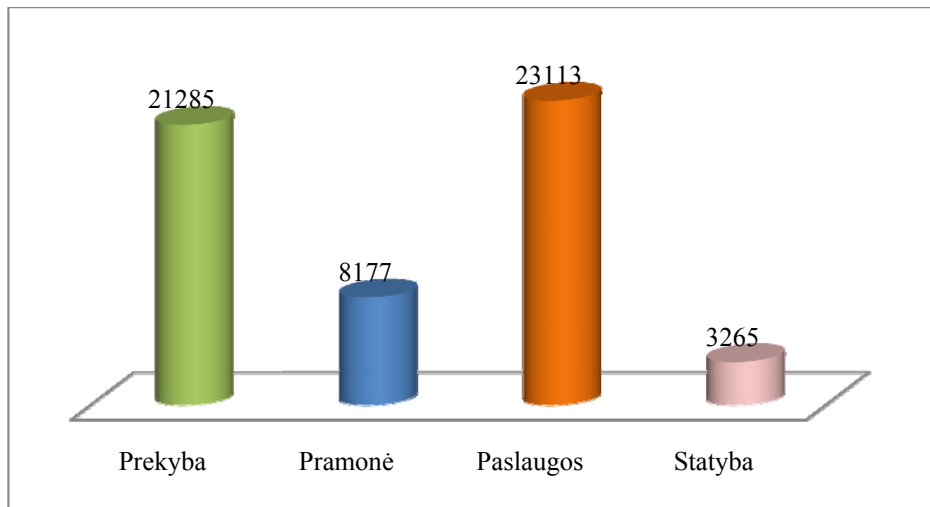

Šaltinis: Statistikos departamentas [27]

1 pav. Veikiančių įmonių pasiskirstymas pagal įmonių dydžius 2005 01 01 – 2009 01 01 m. tūkst.

Skirstant ir analizuojant įmones pagal tai, kokioje ūkio sferoje ji atlieka savo veiklą, tai 2005 m. daugiausiai įmonių veikė paslaugų srityje, net 23113 tūkstančiai, antrąją vietą užėmė prekybos sritis,

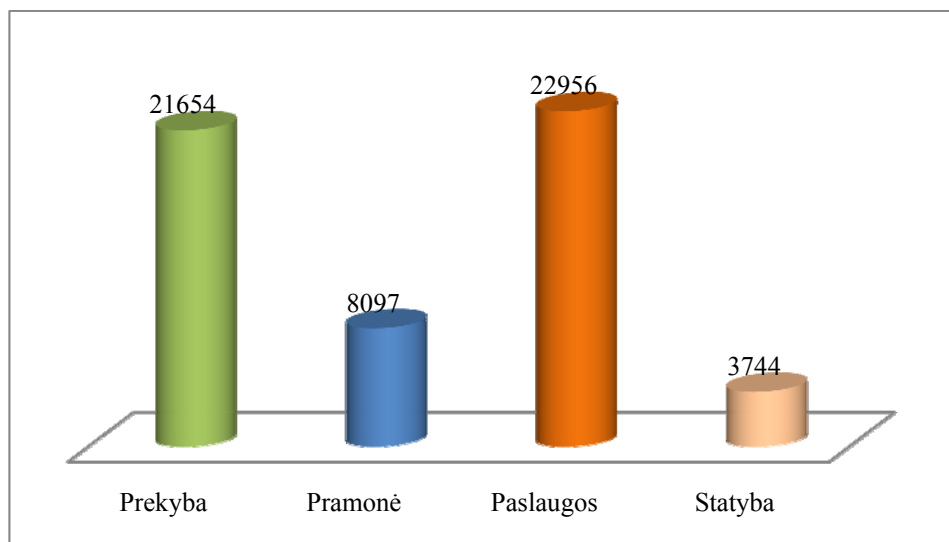
kurioje dalyvavo 21285 įmonės, ir tai tik 8 proc. nusileido paslaugų sferoje dirbančių įmonių skaičiui. Viena iš sparčiausiai augančių ūkio sričių buvo statybos verslai, ir 2005 m. įvairių statinių statyba užsiėmė 3265 įmonės.

Šaltinis: Statistikos departamentas [27]

2 pav. **Veikiančių įmonių pasiskirstymas pagal ekonominės veiklos rūšis 2005 01 01 m. tūkst.**

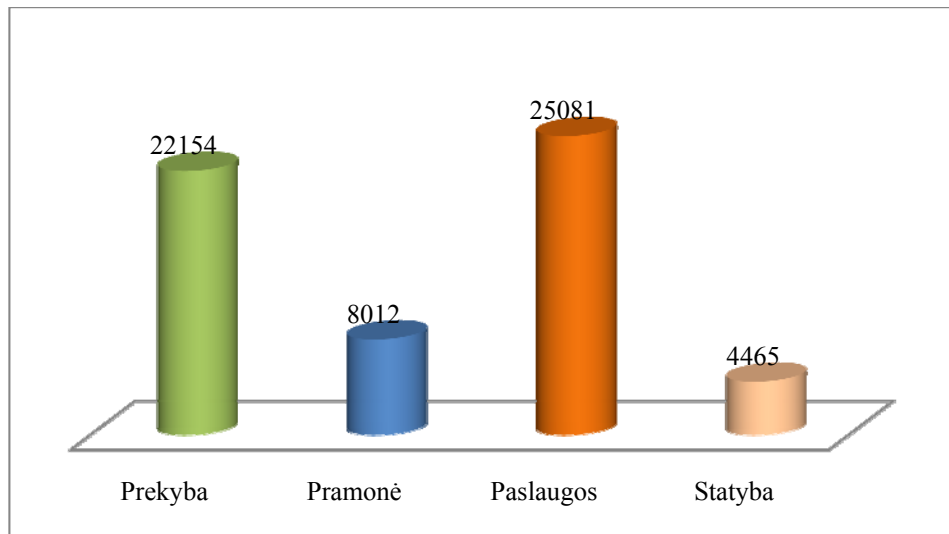
Lyginant 2006 metus, su praėjusiaisiais pastebime, kad padaugėjo tik prekyboje ir statybose veikiančių įmonių, pramonėje ir paslaugose skaičius sumažėjo atitinkamai 1 proc. ir 0,7 proc.

Šaltinis: Statistikos departamentas [27]

3 pav. **Veikiančių įmonių pasiskirstymas pagal ekonominės veiklos rūšis 2006 01 01 m. tūkst.**

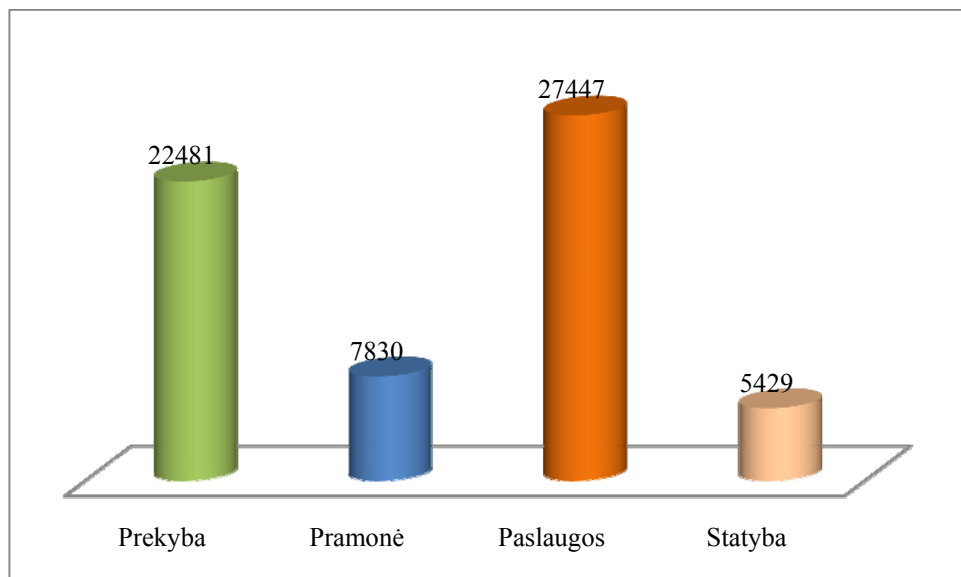
2007 m. įmonių teikiančių paslaugas skaičius išaugo beveik 8,5 proc., prekybos įmonių augimas siekė – 2,3 proc., statybos įmonių – 16,1 proc., tačiau pramonės (gamybos) veikla užsiiminėjančių įmonių skaičius ir toliau mažėjo, lyginat su 2006 m. jų Lietuvoje veikė 1 proc. mažiau.

Šaltinis: Statistikos departamentas [27]

4 pav. **Veikiančių įmonių pasiskirstymas pagal ekonominės veiklos rūšis 2007 01 01 m. tūkst.**

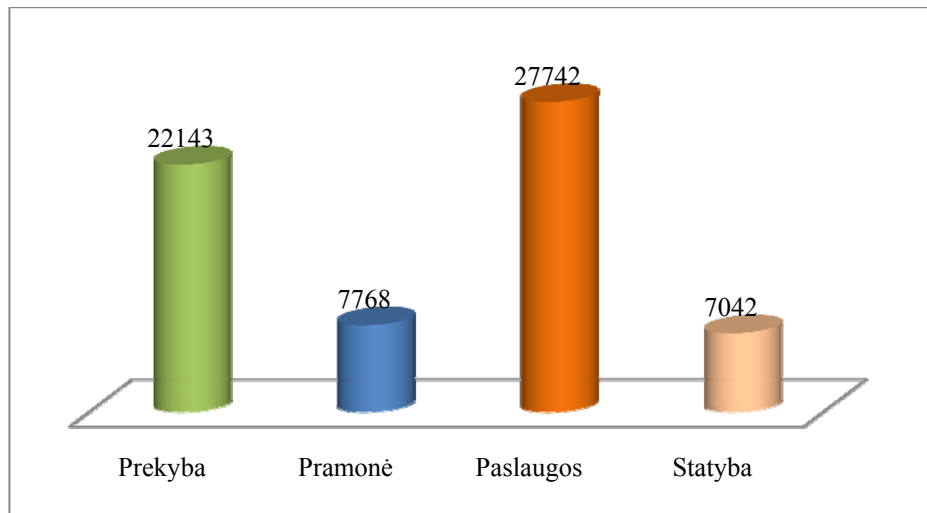
2008 m. kaip ir ankstesniaisiais metais: prekybos, paslaugų ir statybos sferoje įmonių skaičius tik didėjo, bet kaip ir nuo 2005 m. pramonės srityje palaipsniui įmonių skaičius kito, mažėjimo kryptimi.

Šaltinis: Statistikos departamentas [27]

5 pav. **Veikiančių įmonių pasiskirstymas pagal ekonominės veiklos rūšis 2008 01 01 m. tūkst.**

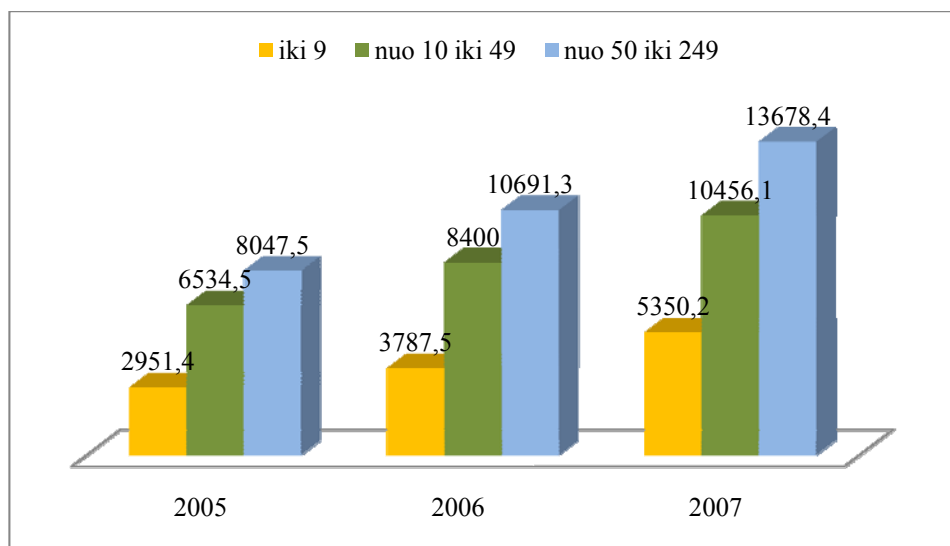
2009 m. sausio 1 dieną, pagal statistikos departamento pateiktus duomenis, Lietuvoje veikė mažiau prekyba užsiimančių įmonių nei prieš tai buvusiais metais, statybos įmonių skaičius daugiausiai per analizuojamus metus išaugo net 23 proc.

Šaltinis: Statistikos departamentas [27]

6 pav. **Veikiančių įmonių pasiskirstymas pagal ekonominės veiklos rūšis 2009 01 01 m. tūkst.**

Viena iš pagrindinių įmonių našumą nustatančių rodiklių yra sukuriama pridėtinė vertė. Kiekvienos įmonės sukuriama pridėtinė vertė kasmet tik didėjo, didžiausią pridėtinės vertės dalį kuria vidutinės įmonės, kuriose dirba iki 250 darbuotojų, nors mikro įmonių Lietuvoje daugiausiai tačiau jų sukuriama pridėtinė vertė yra mažiausia žvelgiant visų smulkaus ir vidutinio verslo atžvilgiu.

Šaltinis: Statistikos departamentas [27]

7 pav. **Pridėtinė vertė gamybos kaštais, sukurta šalyje pagal įmonių dydžius 2005 - 2007 m., mln. Lt**

Išanalizavus 2005 – 2009 metų duomenis, galima pateikti apibendrintas išvadas:

1. Per analizuojamus metus pramonės sektoriuje veikiančių įmonių skaičius sumažėjo 5 proc. Tai buvo vienintelė ūkio sritis kurioje įmonių skaičius palaipsniui tik mažėjo
2. Statybos sektoriuje dirbančių įmonių skaičius, iš visų ūkio sferų, augo sparčiausiai, nuo 2005 iki 2009 metų įmonių skaičiaus pokytis siekė 53,6 proc.
3. Visų įmonių sukuriama pridėtinė vertė nuo 2005 iki 2007 metų didėjo, nors Lietuvoje daugiausiai įsikūrusių mikro įmonių, tačiau jos sukuria tik mažiausią šios vertės dalį, o didžiausią vertės dalį sukuria vidutinės įmonės.
4. Vienių sektorių staigų kilimą galėjo lemti stiprūs rinkos pokyčiai, kaip pavyzdžiui statybos sektoriaus augimą įtakojo vis didėjanti nekilnojamojo turto paklausa. Kitų sektorių augimui įtakos turėjo valstybinės paramos gavimas, bankų kreditų lengvatinis išdavimas ir t.t.

1.4. Smulkaus ir vidutinio verslo sektoriaus plėtojimo aktualijos ir problemos

Daugelis verslų susiduria su problemomis, tačiau jos skaudžiau įtakoja smulkųjį ir vidutinį verslą, nei dideles organizacijas. Atlikta pakankamai daug tyrimų ir parašyta nemažai mokslinių darbų nagrinėjančių pagrindinius barjerus su kuriais susiduria SVV ir kurie stabdo šių įmonių plėtrą. Problemų yra daug, tačiau vienos yra pagrindinės ir kurių sprendimui reikia skirti ypatingai daug dėmesio ir pastangų, kitos yra ne tokios svarbios ir ne taip stipriai įtakoja SVV plėtrą.

Autoriai Raimondas Banys, Vytautas Rudminaitis, Vilius Grybėnas SVV problemas suskirstė pagal North'o organizacinių veiksmų klasifikaciją. Veiksniai, kurie yra tiesiogiai susiję su valdžios politika ir jos veikla, tokia kaip rašytiniai įstatymai ir įstatymų pakeitimai priskiriami prie formalių kliūčių. Neformalios kliūtys susijusios su socialine elgsena, kuri yra stipriai veikiama buvusios Sovietų sąjungos mentaliteto ir papročio „tvarkyti reikalus“. Dauguma šių veiksmų yra susiję su skirtingu korupcijos lygiu, poveikio darymu ir nusikalstama veikla. [5]

Autoriai North'o veiksmų klasifikaciją papildė dar dviem veiksmų kategorijom – aplinkos veiksniais ir įgūdžiais. Dauguma aplinkos veiksmų yra susiję su valstybės politika, bet daug bendriau atspindi didžiulį poveikį pereinamajai politikai, kuri iš pagrindų pakeitė visą „žaidimo lauką“ verslo veikloje. Pereinamasis laikotarpis taip pat iškelė aukštus reikalavimus SVV įmonių savininkų asmeniniams sugebėjimams ir pagrinde galima atkreipti dėmesį į tokius 2 pagrindinius veiksmus: darbo jėgos įgūdžiai ir darbo jėgos išsilavinimas. Be šių dviejų veiksmų buvo išskirti trys formalūs ir vienas neformalus veiksnys darantys žymią įtaką SVV plėtrai. Formalūs veiksniai: mokesčių tarifai, reguliavimo politikos neapibrėžtumas, mokesčių administravimas, neformalus veiksnys:

antikonkurenciniai veiksmai ir šešėlinė veikla. Visi veiksniai pagal svarbą, nuo svarbiausio iki ne tokio svarbaus nurodyti 1 lentelėje. [5]

1 lentelė. **Didžiausios kliūtys MVĮ (ar SVV) plėtrai Lietuvoje**

	Neformalūs veiksniai
1.	Antikonkurenciniai veiksmai ir šešėlinė veikla
2.	Korupcija
3.	Nusikalstamumas, vagystės ir tvarkos pažeidimai
	Aplinkos veiksniai
1.	Finansinių išteklių prieinamumas
2.	Finansinių išteklių kaina
3.	Makroekonomikos nestabilumas
4.	Teismų sistema/ginčų sprendimas
5.	Galimybė įsigyti/naudotis žeme
6.	Elektra
7.	Transportas
8.	Telekomunikacijos
	Įgūdžiai
1.	Darbo jėgos įgūdžiai
2.	Darbo jėgos išsilavinimas

Šaltinis: Banys R., Rudminaitis V., Grybėnas V. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros kliūtys Lietuvoje. 3 p.

Šio mokslinio straipsnio autoriai neišskyrė vienos pagrindinės problemos, jų manymu, visos šešios problemos itin svarbios SVV plėtrai, tačiau dvi pirmosios išskirtos problemos, galima teigti, kad yra svarbiausios, tai darbo jėgos įgūdžiai ir išsilavinimas, kitaip galima būtų apibrėžti kaip intelektualio kapitalo stoka.

Antanas Kličius, moksliniame darbe „Verslo raida: vingiai ir problemos“ teigia, kad daugelis verslininkų, ypač smulkaus verslo ir pradedančiųjų, susiduria ne tik su finansinių išteklių stokos problema, jis nurodo, kad daugelis problemų atsiranda ir dėl kitokių aplinkybių. [18]

Antanas Kličius pažymi, kad „pradedantys verslininkai turi problemų pasirinkdami tinkamą įmonės valdymo modelį, įsigydami gamybos priemones ir kt. <...> Teigiamas esamų ir būsimų verslininkų bruožas: suvokimas, jog norint, kad verslas būtų efektyvus, jis turi būti grindžiamas žiniomis, o ne spėliojimais ir intuicija“. [18]

2 lentelė. Verslo plėtojimo kliūtys

Eil. Nr.	Kliūtys
1.	Nepalanki mokesčių sistema
2.	Didelė rizika
3.	Sunkumai apsirūpinant gamybos priemonėmis
4.	Žinių, patyrimo stoka
5.	Sunku gauti banko kreditą

Šaltinis: Kličius A. Verslo raida: vingiai ir problemos. Lietuvos filosofijos ir sociologijos institutas. 2001 m. 5 p.

Autorius įvardina, kad svarbiausia problema yra nepalanki mokesčių sistema, kuri dažnai gerokai riboja ne tik verslininkų pajamas, bet ir tolesnę verslo plėtotę. Be to į problemų ratą yra pridėjama ir nusikalstamumo augimas, komercinė ir kitokia rizika. Įdomu tai, kad kiekvienas autorius skirtingai apibrėžia žinių stoką, kuriant, valdant ir plėtojant verslą, tačiau prasmė išlieka ta pati, tik kiekvienas autorius tam pačiam veikiniui suteikia skirtingą svarbos laipsnį.

V. Gronsko teigimu „kokios svarbios bebūtų verslininko įgimtos savybės, pačios savaime jos neužtikrina verslinės kūrybos sėkmės. Galima sakyti, jos yra tik dirva verslinei kūrybai, kurios derlius priklauso nuo kitų sąlygų bei jų sąveikos. Viena tų sąlygų - verslininko išsilavinimas ir specialios žinios. Jos plečia verslininko akiratį, tarsi pateikia jam didesnių galimybių „sąrašą“, taigi kartu plečia ir jo laisvo pasirinkimo rinkoje ribas, stiprina jo konkurencinį pajėgumą, padeda realizuoti kitus ekonominius verslo principus. Priešingai, specialių žinių, aprėpiančių visą verslinės kūrybos sferą, stoka kausto verslinę išradybą, riboja verslininko pasirinkimą bei galimą naudą“. [11]

Rutkauskas ir Krutkienė teigia, kad pagrindinius barjerus verslininkams sudaro administracinių naujų įmonių steigimo procedūrų sudėtingumas, pradinio kapitalo, vadybos bei finansinių gebėjimų stoka, rinkodaros bei eksporto įgūdžių ir informacijos trūkumas. Taip pat atkreipia dėmesį, jog SVV augimą silpnina ir Lietuvos vidaus rinkos dydis bei ribotos plėtros galimybės, taip pat mažas technologinis įmonių pajėgumas, finansavimo prieinamumo problema, sudėtingi administraciniai reikalavimai ir su jais susijusios sąnaudos, sunkumai apsirūpinant reikiamos kvalifikacijos darbuotojais. Taip pat pirmieji iškelia tokią problemą, kaip darbo rinkos nelankstumas, kadangi visi kiti nagrinėti autoriai į šią problemą neatsižvelgė. [38]

Rutkauskas ir Krutkienė pataria atsižvelgti į mokesčių sistemos nepalankumą SVV atžvilgiu, taip pat teisinės aplinkos reguliavimą, finansavimo galimybes, informacijos stoką SVV veiklą ir nevienodą SVV išsivystymo lygį skirtinguose regionuose. Kadangi tinkama teisinė aplinka sukuria palankias plėtrai sąlygas, teisinių aktų aiškumas yra efektyvios plėtros prielaida. Autorių teigimu Lietuvoje būtina tobulinti SVV teisinę aplinką, tai yra supaprastinti įmonių steigimo procedūrą, kadangi ne visuomet verslą reglamentuojantys teisės aktai yra derinami su asocijuotomis verslo struktūromis. Dar

viena verslo plėtros kliūtis – kapitalo ir apyvartinių lėšų stoka. Valstybės pareiga – suteikti smulkioms ir vidutinėms įmonėms, kuri turi pasireikšti per valstybės užsakymų portfelius, skirtus specialiai SVV, specialius projektus, kreditų lengvatas. Autoriai pabrėžia, kad itin svarbu tai, kad valstybės teikiama finansinė parama smulkioms ir vidutinėms įmonėms būtų gerai organizuota, numatytos priemonės, kurios būtų pagrįstos bei laiku įgyvendinamos. Taip pat, norint pasiekti geriausio rezultato, būtina užtikrinti valstybės paramos skaidrumą bei nuolat vykdyti paramos teikimo kontrolę. Verslo sėkmę įtakoja informacijos prieinamumas ir jos pakankamumas, taip pat teikiamų konsultacijų ir mokymo paslaugų kokybiškumas, tačiau atokesniuose Lietuvos regionuose vis dar susiduriama su problema gaunant kvalifikuotą informaciją, pastebimas pakankamai žemas verslininkų kompiuterinis raštingumas bei atsilikimas informacinių technologijų srityje. Į šiuos atsilikimus turėtų atsižvelgti valstybė, kuri turėtų teikti organizacinę ir finansinę paramą, kurti vis naujus verslo centrus ir inkubatorius. [38]

L. Užienė teigia, kad pagrindinė smulkaus ir vidutinio verslo plėtros problema Lietuvoje yra intelektualio kapitalo stoka. Iš to iškyla išvada, kad visos kitos išskylančios problemos yra tik pasekmė.

Autorės teigimu informacijos apie intelektualio kapitalo stoką sukelia tokie padariniai: [47]

- Spekuliavimas nepublikuota informacija apie intelektinių išteklių būklę;
- Išaugantys įmonių kapitalo kaštai (pasekmė ypač aktuali jaunoms žinių organizacijoms);
- Manipuliavimas tradicinės finansų apskaitos duomenimis (skirtingi investicijų į nematerialius išteklius apskaitymo būdai skirtingai įtakoja pelno maržą ir mokamus mokesčius);
- Finansinių rodiklių įtakos investuotojų sprendimams mažėjimas;
- Informacijos valdymo sprendimams stoka.

Autorės išvardintuose padariniuose atsispindi mokesčių sistemos problema, finansinių išteklių stoka, informacijos trūkumo problema ir kitos svarbios problemos, kurios buvo iškeltos kaip pagrindinės kitų autorių darbuose.

L. Užienė intelektualinį kapitalą ji suskirstė į tris stambias dalis, kurias sudarė:

1. Žmonių (žmogiškasis) kapitalas,
2. Struktūrinis kapitalas,
3. Ryšių kapitalas.

Žmogiškasis kapitalas apibrėžiamas, kaip strategiškai svarbios dirbančiųjų žinios, įgūdžiai, kompetencijos, individualios ir grupinės savybės bei patirtis, pasitelkiami organizacijos vertės kūrimo procese. Žmogiškasis kapitalas skirstomas į individualią kompetenciją ir kolektyvinę. [47]

Individualią kompetenciją, autorės nuomone, sudaro:

- Individualios žinios,
- Individuali profesinė patirtis,

- Motyvacija,
- Asmeninės savybės,
- Požiūriai ir vertybės,
- Įgūdžiai ir sugebėjimai.

Kolektyvinę kompetenciją susideda iš:

- Komandos savybių,
- Kolektyvinių žinių,
- Kolektyvinių profesinių patirčių,
- Kolektyvinių įgūdžių ir sugebėjimų,
- Persidengiančių savybių.

Individualią kompetenciją pagrindu sudaro žinios, kurios yra gaunamos mokymosi įstaigose ir darbo vietoje. Tačiau kaip matome, autorės nuomone tai pakankamai svarbu, bet svarbu ir pačio žmogaus asmeninės savybės, požiūris, jo puoselėjamos vertybės, kurias įmonė gali sustiprinti tinkamai motyvuodama darbuotojus.

Analizuojant kolektyvinę kompetenciją matome, kad čia pagrindą sudaro kiekvieno žmogaus indelis į darbą grupėje, kai yra svarbiausia ne kiekvieno žmogaus atskiras darbas, o viso kolektyvo pasiekti rezultatai, kurie priklauso nuo kolektyvinių žinių, patirčių, įgūdžių, savybių ir t.t.

Antrąją, didžiąją intelektualio kapitalo dalį sudaro struktūrinis kapitalas, kuris apibrėžiamas kaip vidinės organizacijos aplinka, jos sistemos, mechanizmai, procesai ir procedūros, įgalinantys kurti pridėtinę vertę ir padedantys pasiekti bendrų rezultatų. Struktūrinis kapitalas skirstomas į:

- Organizacinį kapitalą, kurį sudaro: veiklos kultūra, filosofija, vadovavimo stilius, organizacinė struktūra, žinių sklaida, informacijos srautų valdymas.
- Inovacijų kapitalą, kuris susideda iš: žinių vystymo būdų ir procesų, R&D veiklos, naujų produktų komercializacijos, naujų koncepcijų ir inovacijų diegimo.
- Procesų kapitalą įtakoja: tiekimo, gamybos ir pardavimų efektyvumas bei technologijų, metodų ir sistemų įsisavinimas.
- Intelektinę nuosavybę sudaro: pramoninė nuosavybė ir autorinės teisės.

Paskutinę intelektualio kapitalo dalį sudaro ryšių kapitalas. Ryšių kapitalas – tai organizacijai naudingi ryšiai su išoriniais rinkos dalyviais, užtikrinantys nenutrūkstamą veiklos procesą ir produkcijos realizavimą. Ryšių kapitalą autorė skirsto į:

- Ryšius su vartotojais (rinkų išlaikymas ir plėtra, vartotojų lojalumas, pasitenkinimas),
- Ryšius su partneriais (sutartys su tiekėjais, distributoriais, bendradarbiavimas tinkluose, priklausymas asociacijoms),
- Ryšius su investuotojais (informacinis aprūpinimas, atvirumas),

- Ryšius su visuomene (produkto ir organizacijos įvaizdis, aplinkai draugiška veikla, paramos ir labdaros akcijos, švietimas),
- Ryšius su kontrolės institucijomis.

L. Užienė nurodė aštuonias interesų grupes, kurioms labai svarbi patikima informacija apie intelektinį kapitalą: [47]

1. Darbuotojai (organizacijos potencialas augti, socialinės garantijos, poreikių tenkinimas, karjeros galimybės),
2. Vadovai, akcininkai, direktorių valdyba (valdymo svertų poreikis, vidaus auditas, kapitalo pritraukimas, kapitalo kaštų mažinimas, potencialų tinklo partnerių ir darbuotojų pritraukimas, prestižo formavimas),
3. Vartotojai (produkto kokybė, ilgalaikis bendradarbiavimas),
4. Tinklo partneriai (kokybiškas, operatyvus darbas, technologijų įsisavinimas, ilgalaikis bendradarbiavimas),
5. Žiniasklaida (vaidmuo socialiniame gyvenime, ekologinis poveikis aplinkai),
6. Investuotojai ir finansų institucijos (informacija sprendimų priėmimui, stabilus kapitalo rinkų darbas, skolinimo rizika),
7. Kontrolės institucijos (įmonių veiklos, mokesčių kontrolė),
8. Vyriausybė (ekonominės politikos formavimas, biudžeto kontrolė, makroekonominių rodiklių ir procesų kontrolė, regioninių bei nacionalinių valdymo sprendimų priėmimas).

Visos šios išvardintos grupės įtakoja įmonės veiklą, nuo jų priklauso ar įmonės užsibrėžti tikslai bus sėkmingai pasiekti ar ne. Vienų grupių veiklą, tokių kaip pvz.: darbuotojai, įmonė gali įtakoti ir valdyti, kitų grupių veiklai įmonė valdymo galios neturi ir privalo tiesiog prie jų prisitaikyti.

A. Svetikas teigia, kad verslo aplinka Lietuvoje nėra labai palanki, kadangi: [44]

- Nėra kaupiama ir sisteminama informacija apie problemas su kuriomis susiduria SVV ir yra neaiškios nedidelių įmonių reikmės;
- Lietuvoje ekonominės reformos pradžioje SVV plėtrai buvo skiriama per mažai dėmesio, ir valdininkams, kurie sprendė šio sektoriaus problemas, dažnai trūko kompetencijos kaip geriau tas problemas išspręsti (tai natūralu, kuriant kokybiškai naują ūkio sistemą);
- Asmenys, kurie ėmėsi verslo neturėjo tiek reikiamo patyrimo, tinkamų sąlygų, pakankamai lėšų ir patikimos informacijos;
- Vykstant privatizacijos procesui daug kas įsigijo nekilnojamojo turto, bet tinkamai jį valdyti dažnai buvo per daug sudėtinga.
- Daugeliui verslininkų trūksta šio darbo patirties, žinių, kol kas sudėtinga kelti įmonių vadovaujančių darbuotojų ir personalo kvalifikaciją;

- Didesnių įmonių restruktūrizacijos procesas, kuris suteiktų papildomą impulsą naujam verslui, dar tebėra ankstyvojoje stadijoje.

Autorius teigia, kad pagerinus verslo plėtros sąlygas ir suformavus teigiamą visuomenės požiūrį į sąžiningą verslą SVV reikšmė Lietuvos ekonomikoje turėtų padidėti. Tačiau be materialinės - techninės bazės, verslo sėkmė labai priklauso nuo darbuotojų, jų kvalifikacijos, požiūrio į darbą. Tinkamo kolektyvo subūrimas nėra lengvas uždavinys. Taip pat svarbu rinkos ekonomikos sąlygomis sudaryti prekybos ir sąžiningos konkurencijos sąlygas. Ekonominiai sprendimai gali būti koordinuojami, kai kiekvienas rinkos dalyvis daro tai, kas jam naudingiausia.

Norint užmegzti komercinius ryšius su užsieniu svarbu ne tik įmonės tipas, bet ir jos dydis, verslininko patirtis, gebėjimas bendrauti, jo veiklos trukmė, vieta (miestas, rajonas), susisiekimas su įmone. Verslininkams dažnai trūksta išsamios informacijos apie užsienio rinkas, todėl jiems iškyla problemų dėl reklamos pateikimo apie savo produkciją, dalyvavimo užsienio parodose. Šiandien verslininkams kyla ne tik anksčiau išvardintos problemos, bet ir tokios, kaip produkcijos realizavimo problema – jiems sunku prisitaikyti prie konkrečių rinkos reikalavimų arba prasiskverbti į užpildytą rinką. Žinoma, tam būtina atlikti specialius rinkos tyrimus, palaikyti ryšius su užsienio partneriais, tam taip pat reikia specialių žinių bagažo. [44]

Plėtojant verslą naudinga pasitelkti konsultantus, taip gaunama patikimesnė informacija, sumažėja rizika, priimant konkretų sprendimą, kuriant norimą veiklos modelį. Konsultantų paslaugomis dažniau naudojasi akcinės bendrovės ir didesnės įmonės, o individualių mažų įmonių galimybės šioje srityje yra gana ribotos. [44]

Pramonės ir paslaugų įmonės turėtų labiau specializuotis ir orientuotis į kokybiško produkto gamybą, kokybišką paslaugų teikimą. Tam reikėtų:

- naudoti vietines žaliavas ir kitus išteklius, pritraukti šalies ir užsienio kapitalą diegti naujas technologijas, gaminti naujus gaminius;
- kooperuoti pramonės, paslaugų įmonių ir vartotojų lėšas naujai įrangai įsigyti ir tobulesnėms technologijoms diegti, siekti, kad gaminiai ir paslaugos galėtų konkuruoti rinkoje.

Taigi galima teigti, kad rinkos ekonomikoje labai svarbu kooperuotis – ne tik didelėms ir mažoms, bet ir vienodas galimybes turinčioms įmonėms [44]

Įmonės, ypač mažos ir vidutinės, pakankamai dažnai susiduria su gamybos organizavimo sunkumais, kurie turi tiesioginės įtakos jų veiklos rezultatams. Kadangi mažos ir vidutinės įmonės nepajėgia išlaikyti pagalbinių tarnybų (remonto, transporto ir kt.), todėl nukenčia pagrindinė gamyba: dėl laiku neatlikto darbo, įrankių ir įrangos trūkumo nenaudojami stovi technologiniai įrenginiai.

Autorius teigia, kad daugelis kalba apie finansinės paramos smulkiąjam ir vidutiniam verslui būtinybę – mokesčių mažinimą, dotacijas ir pan., tačiau praktika rodo, kad apsiriboti šiomis priemonėmis nereikėtų, nes jos ne visada yra veiksmingos ir įmanomos. Rinkos sąlygomis kiekvienas

verslą turintis asmuo turi rūpintis savo veiklos rezultatais, nes tik taip įmanoma ekonominė pažanga. [44]

R. S. Žukauskas teigia, kad SVV subjektai Lietuvoje nepakankamai remiasi mokslo laimėjimais ir tai trukdo įmonių plėtrai bei mažina jų konkurencingumą. Todėl siūlo SVV sektoriuje sukurti institucinę infrastruktūrą, kuri skatintų inovacijų plėtrą, technologijų perdavimą, inovacinių verslo struktūrų steigimą; parengtų ir įgyvendintų priemones, skatinančias SVV įmonių, mokslo įstaigų ir aukštųjų mokyklų bendradarbiavimą technologijų perdavimo ir inovacijų diegimo srityse; sukurtų finansinės paramos mechanizmus technologijoms perduoti, inovacijoms diegti, moksliniams tyrimams ir technologinės plėtros darbams atlikti; išplėtotų garantinius mechanizmus, skatinančius bankų aktyvumą finansuojant inovacinius projektus; parengtų specialią SVV darbuotojų kvalifikacijos kėlimo programą inovacijų vadybos, marketingo ir intelektualinės veiklos vadybos klausimais; plėstų tarptautinį bendradarbiavimą technologijų perdavimo ir inovacijų srityse. [53]

Siekiant stabilios SVV įmonių plėtros, autorius pataria, skatinti smulkių įmonių bendradarbiavimą su stambiomis įmonėmis.

Autoriaus nuomone, kad valstybės SVV plėtros politika deramai bus įgyvendinta tik tuo atveju, kai ją formuos ir įgyvendins ne tik valstybės įstaigos, bet ir patys verslininkai bei jų organizacijos. Svarbu aiškiai apibrėžti vykdytojus ir jų funkcijas, įvardinti kiekvienos užduoties konkrečius darbus, jų atlikimo terminus, atsakingus asmenis ir koordinuojančias institucijas, suteikti reikiamą finansinę ir nefinansinę paramą, griežtai kontroliuojant strateginių kryptių vykdymą, tik tokiu atveju įmanoma užtikrinti reikiamą SVV plėtrą. [53]

A. Staponkienė teigia, kad šiuo metu Lietuvai pajutus pasaulinės ekonominės ir finansinės krizės rezultatus, naujam seimui ir vyriausybei reikia sukurti ir vadovautis labai apgalvota, racionalia taupymo, taip pat efektyvia naujų verslo iniciatyvų skatinimo programa. Kadangi valstybė be smulkaus ir vidutinio verslo neturi ateities, tokiu atveju ji privalo rūpintis ir kurti verslo inkubatorius pradedantiesiems verslininkams, padėti ir mokyti žmones verslumo pagrindų, išmokyti kaip valdyti verslo riziką, kuri verslo pasaulyje yra neišvengiama. Naujos Lietuvos įmonės turėtų įgauti kokybinių faktorių, orientuotis į aukštąsias ir vidutines technologijas, turėtų būti kuriamos kompetencijos, žinių ir technologijų faktorių, o ne vien tik paramos ar kapitalo pagrindai. [42]

Ekonominės krizės laikotarpiu mažės ir taip jau nedidelė valstybės parama verslui, tačiau ir čia A. Staponkienė siūlo išeitį teigdama, kad būtina skatinti viešos ir privačios partnerystės projektų plėtrą, sunkiais valstybės biudžeto laikais privatų kapitalą būtina įtraukti į viešų poreikių tenkinimą, o smunkant ekonomikai ir mažėjant perspektyvinių investicijų galimybėms valstybė turi sukurti papildomas investicines nišas skatinant šių sektorių bendradarbiavimą.

Kaip pagrindinę SVV problemą, A. Staponkienė nurodo visuomenės verslumo stygių, o tą inicijuoja atskirų žmonių nesugebėjimas ir nenoras imtis privataus verslo dėl žinių ir supratimo apie

privatų verslą trūkumo. „Kita vertus, daugelis žmonių galvoja, kad pagrindinis faktorius steigiant naują įmonę yra kapitalas. Nesutinku su tokia nuomone: jeigu tavo verslo idėjai trūksta tik pinigų, tai arba verslo idėja nėra pakankamai gera, arba tiesiog trūksta noro ją įgyvendinti.“ Iš to išeina, kad autorė nesutinka, jog kapitalo išteklių trūkumas yra didelė kliūtis plėtojant smulkų ir vidutinį verslą. Tačiau ji sutinka su kitų autorių nuomone, kurie teigė, kad seimas privalo inicijuoti įstatymų pataisas, lengvinančias smulkiojo ir vidutinio verslo kūrimąsi ir plėtrą, kadangi krizės laikotarpiu būtina atverti kuo palankesnes ir platesnes galimybes privačiai iniciatyvai, o ne ją stabdyti. [42]

R. Stumbrienės, „Fors Fortis“ projekto direktorės nuomone, kaip ir A. Staponkienės, kad viena iš pagrindinių smulkaus ir vidutinio verslo problemų yra verslumo trūkumas visuomenėje, kuri įtakoja žinių ir supratimo apie privatų verslą trūkumas. „Fors Fortis“ projektas buvo sukurtas tam, kad skatintų žmonių potraukį kurti privatų verslą, tai puikus verslumo skatinimo pavyzdys, kai aiškinami verslo procesai, jie populiarinami ir skleidžiamos žinios apie jį. Šia programa siekiama perduoti patirtį ir suteikti paramą visuomenės nariams pasirinkusiems privataus verslo kelią. [43]

G. Pauliukevičius, mokslo ir technologijų parko direktorius, nurodė aštuonias kliūtis stabdančias SVV plėtrą Lietuvoje, tai: [36]

- Neaukštas verslumo lygis;
- Nepalanki mokesčių sistema;
- Neaukštas bendradarbiavimo lygis tarp ūkio subjektų;
- Sudėtingos administracinės procedūros;
- Specialistų, „protų“ nutekėjimas;
- Finansinės problemos;
- Žinių trūkumas;
- Rizikos kapitalo fondų stoka.

Kaip matome pirmąją vieną užėmė taip pat mažas verslumo lygis, ir tai parėmė paskutiniųjų dviejų specialistų nuomones, antroji vieta teko nepalankiai mokesčių sistemai, kurias nurodė ankstesnieji aptarti autoriai. Įdomu, kad G. Pauliukevičius pirmasis nurodė, kaip vieną iš problemų, tai jog daugelis gerų specialistų ieškodami geresnių gyvenimo sąlygų išvyksta į užsienio šalis, ir nemaža dalis iš jų kuria verslą už Lietuvos ribų. Jis atskyrė mažo verslumo problemą nuo žinių stokos, manydamas, jog verslumo lygį Lietuvoje įtakoja ne tik verslininkų žinios.

Autoriai, R. Jasinavičius, Š. Broga, A. Vasiliauskas ir T. Kalesnykas, remiantis LVDK atliktu tyrimu teigė, kad ne biurokratija, korupcija, nestabilūs ir prieštaringi Lietuvos įstatymai, administracinė našta, darbo jėgos trūkumas, ir ne pernelyg didelės nekilnojamojo turto kainos ar nuožmi konkurencija sukelia didžiausias problemas smulkiam ir vidutiniam verslui. Autorių nuomone šakninis SVV plėtros apribojimas yra tai, jog visuomenė nejaučia SVV įtakos jos gyvenimo kokybės didėjimui. Ši kliūtis verslui sukelia visas kitas išskylančias problemas, todėl jos faktiškai yra tik

pirmosios pasekmės, neišvengiamos pagrindinės problemos išvestinė. Vienas iš argumentų paaiškinančių pagrindinę problemą, ta, kad gyventojų ekonominis išsilavinimas nėra pakankamas, kad daugelis mažas pajamas gaunančių suvoktų, jog visi šalies pinigai, kuriais mokami atlyginimai, pensijos, pašalpos ir stipendijos, yra paimti iš kažkieno darbu sukurtos pridėtinės vertės. Ši pridėtinė vertė yra tas šaltinis, kurio pagalba mokami mokesčiai, naudojamas biudžetams, socialiniams fondams, atlyginimams ir darbo vietoms išlaikyti ir vystyti, investicinei grąžai investuotojams sumokėti. [15]

Siekiant, kad gyventojai pajustų SVV plėtros teikiamą naudą, privalu visuomenei atskleisti tiesioginę jų gaunamų pajamų priklausomybę nuo visuotinai sukuriamos pridėtinės vertės. Kad tą pasiekti, reikėtų sukurti SVV sukuriamos pridėtinės vertės skaičiavimo, stebėjimo, viešinimo bei skatinimo sistemą, tam kad būtų galima pamatuoti, kiek pridėtinės vertės kuria atskiros SVV įmonės, regionai ar miestai. [15]

Autoriai teigia, kad „ypač svarbu stebėti, kaip ir kur ši sukuriama pridėtinė vertė yra paskirstoma. Mat jei pridėtinės vertės skirstymo sistema teisinga ir socialiai atsakinga, tai kiekvienas gyventojas galės matyti ir jausti, kad pagerėjus SVV veiklos rezultatams gerės ir jo asmeninis gyvenimas, didės uždarbis ar socialinės išmokos“. Situaciją reikia pakeisti taip, kad visa visuomenė, įskaitant ir valstybės tarnautojus, turi būti suinteresuota verslo plėtra ir geresnėmis sąlygomis, kadangi tai būtina sąlyga pridėtinės vertės didinimui, o kartu visuomenės narių gyvenimo kokybės gerėjimui. [15]

Autoriai mano, jog sutelkę dėmesį į šį šakninį apribojimą, bus galima išspręsti ir tokias problemas kaip didelė administracinė našta, darbuotojų trūkumas, korupcija ir kt. „ Jei tarnautojų veiklą matuosime ne atskaitų skaičiumi ar jų pildymo valandomis, bet verslo sukuriamos pridėtinės vertės rodikliu – galėsime realiai įvertinti administracinės naštos poveikį SVV. Darbuotojų trūkumas, taip pat nebūtų toks dramatiškas, jei mūsų verslas standartizuotų savo procesus ir mažintų kasdieninės veiklos priklausomybę nuo darbuotojų „geros valios“. Tai būtų kur kas lengviau padaryti susitelkus atitinkamą paramą ir lėšas, žinoma jei valdžia būtų realiai suinteresuota verslo pridėtinės vertės augimu. Jei visos valdžios institucijos būtų vertinamos pagal jų įtakos zonoje esančių SVV veiklos efektyvumo bei sukuriamos pridėtinės vertės rezultatus, gerokai sumažėtų korupcijos mastai“. [15]

Apibendrinant visų nagrinėtų autorių nuomones galima daryti tokias išvadas:

1. Ne maža dalis mokslinių darbų autorių pastebėjo, nagrinėjo ir išskyrė labai akivaizdžias problemas, tokias kaip pvz.: mokesčių tarifai, administracinė našta, nepalanki įstatyminė politika, verslo rizika ir t.t. Tik šių problemų vietą, pagal svarbą, kiekvienas autorius nustatė skirtingai.
2. Nedaugelis autorių ieškojo ir nagrinėjo pagrindinės problemos, kurios pagrindu atsiranda šalutinės kliūtis plėtojant SVV. Tokie autoriai, kaip V. Gronskis, A. Svetikas, L. Užienė įvardijo, kad pagrindinė ir vienintelė tokio masto problema, kuri trukdo plėtotis smulkiam ir

vidutiniam verslui, tai – verslininkų išsilavinimo ir įgūdžių stoka. Jų nuomone, šią problemą sprendžiant reikia valstybės įsikišimo, nes ir toliau nesiimant jokių radikalių priemonių, norinčių kurti ar plėsti savo verslą atsiras vis mažiau.

3. A. Staponkienė, S. Stumbrienė, G. Pauliukevičius įvardijo, kad pagrindinė problema yra neaukštas verslumo lygis šalyje, kuris atsiranda dėl kuriančiųjų verslą žinių ir įgūdžių trūkumo.
4. R. S. Žukausko teigimu, pagrindinė problema, kurios dėka silpnėja SVV plėtra yra nepakankamas rėmimasis mokslo laimėjimais.
5. Vieninteliai mokslinio darbo autoriai, R. Jasinavičius, Š. Broga, A. Vasiliauskas ir T. Kalesnykas, remiantis LVDK atliktu tyrimu, ieškojo esminės problemos, kuriai esant stabdoma SVV plėtra ir mažiau asmenų imasi kurti savo verslą. Jų nuomone, problemą sudaro visuomenės požiūris į verslą. Visuomenė turėtų suprasti, jog šalies ekonomikos būklė yra visiškai priklausoma nuo smulkaus ir vidutinio verslo plėtros ir naujų verslų kūrimosi masto. Norint teigiama linkme pakeisti visuomenės nuomonę, būtina sukurti SVV pridėtinės vertės skaičiavimo, stebėjimo, viešinimo bei skatinimo sistemą.
6. Ne vienas iš autorių patarė, kad smulkus ir vidutinis verslas susidurtų su mažesnėmis problemomis, jei kooperuotųsi arba glaudžiai bendradarbiautų su stambiais verslininkais, tačiau tai būtų ne SVV problemų sprendimas, o bėgimas nuo jų.

Nenuostabu, kad vieningos nuomonės nagrinėtų autorių tarpe nėra, tačiau įdomu tai, jog trejus metus iš eilės skirtingų institucijų atliktų tyrimų rezultatai iš esmės skiriasi. Visų trijų tyrimų tikslas buvo vienas: apklausti smulkiu ir vidutiniu verslu užsiimančius verslininkus ir išsiaiškinti, kas jų nuomone trukdo jiems plėtoti jų įkurtą verslą.

Lietuvos plėtros instituto 2006 m. atliktas tyrimas nurodė, kad pagrindinė problema, sukurianti rimtus barjerus smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai, tai verslui tenkanti administracinė našta (įvairūs reikalavimai įmonėms, licencijos, leidimai, atitinkamų dokumentų pildymas ir t.t.). Pažymėtina, kad besikuriančiam verslui ta našta santykinai yra didesnė. Verslininkai nurodo biurokratizmą kaip didžiausią problemą steigiant įmonę, bei vieną iš didžiausių verslo veiklos pradžioje. [34]

Instituto specialistų teigimu, siekiant sumažinti administracinę naštą, valstybė turėtų mažinti „lankytinų“ valstybės institucijų ir reikalingų leidimų skaičių, peržiūrėti licencijuojamų veiklų sąrašą, panaikinti dviejų licencijų vienai veiklai reikalavimus, panaikinti kelių įmonių registracijos numerių valstybinėse įstaigose tradicijas. Taip pat turėtų būti plečiamas ir viešųjų paslaugų verslui, teikiamų elektroniniu būdu, spektras. Administracinė našta yra svarbi, tačiau be jos verslui plėtotis trukdo rizikos baimė, verslo žlugimo tikimybė bei reikiamų žinių trūkumas. Šiuo atveju į tai turėtų atsižvelgti valstybė, kuri privalo imtis verslumo ugdymo tiek bendrojo lavinimo tiek ir aukštosiose mokyklose, bei kiek įmanoma daugiau suteikti galimybių suaugusiems įgyti reikalingų žinių tam, kad tinkamai

įkurti ir plėtoti verslą. Tačiau tai ne vienintelė instituto įvardinta spraga, atlikto tyrimo duomenimis verslininkai įvardino, jog trūksta informacijos apie valstybės teikiamą pagalbą verslui bei šios teikiamos pagalbos neefektyvumas. [34]

2007 m. išsamesnį, nei prieš tai nagrinėtą tyrimą atliko Lietuvos verslo darbdavių konfederacija (LVDK). Atlikto tyrimo rezultatai nedžiugino, verslininkų nuomone, svarbiausios problemos, kliudančios verslo plėtrai ir jo efektyvumo augimui yra šios:

1. Finansų šaltinių verslo pradžiai stoka ir per daug sudėtingi finansų gavimo būdai.
2. Pradedantiesiems savo verslą tenka per didelė mokestinė našta verslo pradžioje.
3. Pradedantiesiems savo verslą tenka per didelė administracinė našta verslo pradžioje.
4. Egzistuoja per didelis stambaus verslo ir kitų monopolinių struktūrų spaudimas smulkiesiems verslininkams.
5. Nepakankamai plėtojama visuomenėje atsakingo verslumo kultūra:
 - a) daugelis visuomenės grupių nesuvokia verslo tikrosios naudos, suteikiamos joms pačioms bei visai visuomenei,
 - b) žiniasklaidoje dominuoja neigiamos nuostatos į verslą: dažna verslo ir verslumo kritika (dažniausiai pateikiami vien neigiami verslo pavyzdžiai).
6. Per lėtai formuojamas palankus atsakingam verslui klimatas.
 - a) viešojo sektoriaus (valstybinių institucijų, švietimo, kultūros, socialinės rūpybos) darbuotojai nėra motyvuojami prisidėti prie verslo veiklos efektyvumo kėlimo,
 - b) nėra suformuotos visuomeninės nuostatos, kad visi turėtų siekti pradėti diegti verslumą savo gyvenime ir padėti jam augti (ypač pradinėje stadijoje).
7. Nepakankamai naudojamos efektyvios priemonės, mažinančios riziką ir didinančios motyvuojantį atlygį savisamdos ir verslo pradžioje.
8. Švietimo ir aukštojo mokslo sistema nepakankamai paruošia jaunimą sėkmingai savisamdos ir nuosavo verslo kūrimo pradžiai nei psichologiškai nei teoriškai nei praktiškai.
9. Nėra pradinių gebėjimų verslui kurti ir plėtoti patikros sistemos (netestuojamos minimalios verslo pradžiai ar savisamdai reikalingos žinios ir gebėjimai). [16]

Vieną iš geresniųjų veiksmų, kurie iš dalies padeda plėtoti SVV, verslininkai įvardino pakankamai palankią importo ir eksporto politiką, infrastruktūrą ir paslaugas verslui. [29]

2008 m. auditas pateikė išvadas, kuriose iškeliami verslo subjektų įgūdžių ir informacijos stokos problema, kaip pagrindinė trukdanti SVV. Dėl kurios verslininkai nesugeba pasinaudoti smulkiam ir vidutiniam verslo sektoriui skirtomis skatinimo priemonėmis, o tai mažina sektorių veiklos efektyvumo rodiklius ir didina regioninius skirtumus. [4]

Akivaizdžiai matome, jog skirtingais metais atlikti tyrimo rezultatai ir daromos išvados nesutampa, tačiau tyrimų rezultatai paremia kai kurių anksčiau nagrinėtų mokslinių darbų autorių

nuomones. Suprantama, jog autorių nuomonės gali nesutapti ir tai nestebina, bet stebina atliktų tyrimų rezultatai. Iškyla svarbus klausimas, ar įmanoma, jog metų bėgyje problemos trukdančios verslininkų verslo plėtojimui taip greitai kito ir ar realiai patys verslininkai supranta tikrąsias kliūtis, kurios kenkia jų verslui?

Išanalizavus autorių nuomones ir kelių metų bėgyje atliktų tyrimų rezultatus, galime padaryti tokias išvadas, kad kuriant, plėtojant ir vystant verslą Lietuvoje, betarpiškai susiduriama su šiomis negatyviomis pasekmėmis:

1. Smulkaus ir vidutinio verslo pelningumas yra per mažas.
2. Norinčių pradėti savo verslą atsiranda mažai.
3. Nemaža dalis naujų įmonių neatlaiko konkurencinio spaudimo.
4. Didelis naujai įsikūrusių smulkių ir vidutinių įmonių mirtingumas.
5. SVV įmonės susiduria su kvalifikuotų darbuotojų stokos problema.
6. SVV vaidmuo (kiekis ir sukuriama pridėtinė vertė) šalies ekonomikoje nedidėja, o atvirkščiai skaičius jų sparčiai mažėja.
7. Finansinių išteklių verslo kūrimo ir vystymo stadijoje stoka, o jų gavimo būdai sudėtingi.
8. Administracinė mokestinė našta verslo pradžioje per didelė.
9. Stambaus verslo ir kitų monopolinių struktūrų spaudimas per didelis. [16]

2. SVV PLĖTROS SKATINIMO PRIEMONĖS

2.1. Paramos SVV įmonėms Lietuvoje analizė

Visose Europos Sąjungos šalyse teikiama pagalba smulkiajam ir vidutiniam verslui iš valstybės biudžeto. Stengiamasi sudaryti šioms įmonėms kuo palankesnes sąlygas tiek nacionalinėse tiek ir tarptautinėse rinkose, kadangi SVV subjektų plėtra sunkiai įsivaizduojama be jiems teikiamos finansinės bei informacinės paramos.

1998 metais Lietuvos Respublikos Vyriausybė patvirtino smulkiojo ir vidutinio verslo skatinimo fondo nuostatus. Kurio paskirtis – kaupti Privatizavimo fondo lėšas, valstybės biudžeto asignavimus bei užsienio donorinių fondų lėšas, kurios skiriamos SVV skatinimui. Surinktos lėšos skirstomos:

1. Verslo inkubatoriams ir technologiniams parkams steigti,
2. Verslo konsultaciniams centrams steigti,
3. Smulkaus ir vidutinio verslo subjektams konsultuoti ir mokyti,
4. Daliniam lėšų inovaciniams projektams finansuoti,
5. Daliniam SVV subjektų paskolų palūkanų dengimas.

Autoriaus A. Ališausko nuomone, verslo plėtros paramos įgyvendinimo formos ir metodai labai įvairūs, todėl teisinga valstybės vykdoma politika apimanti šią sritį, yra itin svarbus šalies vidaus politikos uždavinys. [1]

Z. Gineitienės, D. Korsakaitės, M. Kučinskienės, J. Samulevičienės knygoje teigiama, kad vyriausybė siekdama sukurti tinkamą aplinką verslo plėtrai, privalo apžvelgti trijų pagrindinių sričių politiką: [10]

1. Pagalbos suteikimas įeinant į naujas rinkas,
2. Padėjimas veikti pelningoje rinkoje,
3. Vykdyti stabilią, verslą palaikančią politiką.

„Valstybės politika, tiesiogiai veikianti verslą, gali turėti įtakos privataus sektoriaus plėtrai, sudarydama vienodą ekonominę aplinką visoms įmonėms“ [10].

Pagrindinė valstybės parama, į kurią turi būti skiriama daug dėmesio tai – verslo apsauga, kuri būtina plėtojant gamybą ir tyrimus, kuriant sistema, kuri skatintų naujuosius verslininkus imtis smulkaus ir vidutinio verslo veiklos. Nuo 2001 metų, sausio 1dienes sukurta ir palaipsniui įgyvendinama „smulkaus ir vidutinio verslo plėtros skatinimo strategijos įgyvendinimo specialioji programa“.

Tiksliai informacijai tenka itin svarbus vaidmuo, kai siekiama sėkmingai plėsti įmonės veiklą, tokios informacijos tiekėjas turi būti vyriausybės institucijos [32].

Vyriausybei siekiant sumažinti teikiamos informacijos deficitą, 1996 m. pradžioje įsteigta ne pelno organizacija Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros agentūra (LSVVPA). 1997 m. liepos mėn. LSVVPA reorganizuota į viešąją įstaigą. LSVVPA savininkas yra LR Ūkio ministerija. Šios organizacijos pagrindinis tikslas – smulkaus ir vidutinio verslo plėtra, steigimo skatinimas ir konkurencingumo didinimas. [23]

Agentūra analizuoja ir dalyvauja formuojant SVV plėtros politiką, tobulina verslo aplinką, kurioje veikia SVĮ, skatina jų steigimąsi ir plėtrą, įgyvendina Europos Sąjungos PHARE programų teikiamą pagalbą SVV bei regioninei plėtrai Lietuvoje, kontroliuoja SVV plėtojimo ekonominę ir teisinę aplinką, kaupia ir atnaujina informacinę medžiagą apie SVV sąlygas, rengia ir leidžia informacinius leidinius verslininkams, koordinuoja SVV plėtros programų vykdymą ir padeda įgyvendinti programoje numatytas priemones, kaupia ir teikia informaciją apie galimybę sulaukti paramos SVV plėtrai. Kiekvienus metus LSVVPA vykdo konsultavimo ir mokymo projektus. [23]

Tuo valstybės plėtojama parama SVV subjektams nesibaigia. Šiauliuose, Kaune, Ignalinoje, Alytuje, Kazlų Rūdoje, Telšių apskrityje ir Vilniuje veikia verslo inkubatoriai. **Verslo inkubatorius** – tai vienos apskrities, vienos ar kelių savivaldybių teritorijoje veikianti viešoji įstaiga, kuri inkubuojamiems ūkio subjektams lengvatinėmis sąlygomis nuomoja patalpas, techninę ir biuro įrangą, teikia verslo informacijos, konsultacijų, mokymo paslaugas. [50]

Pagrindinis verslo inkubatorių veiklos tikslas – remti pradedančiuosius verslininkus, skatinti naujų darbo vietų kūrimą, sumažinti veikiančių įmonių veiklos riziką ir padėti įmonėms, turinčioms gerų verslo idėjų, bet finansiškai silpnoms, pasiekti tokį lygį, kai jos gali savarankiškai užsiimti ūkine komercine veikla ir konkuruoti rinkoje. [50]

Be verslo inkubatorių yra įkurti ir šiuo metu veikia 42 verslo informacijos centrai, iš jų 14 – turizmo ir verslo informacijos centrai. Pirmieji verslo informacijos centrai buvo įsteigti 1998 – 1999 m. Švenčionyse, Jurbarko ir Zarasuose. Sėkminga pirmųjų centrų veiklos pradžia paskatino steigti naujus verslo informacijos centrus. [49]

Viešoji įstaiga, verslo informacijos centras (toliau – Centras) yra Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymo nustatyta tvarka įsteigtas pelno nesiekiantis ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas – tenkinti viešuosius interesus, vykdant visuomenei naudingą veiklą. Šio centro pagrindinis tikslas – teikti informaciją, konsultavimo bei mokymo paslaugas bei praktinę pagalbą SVV subjektams. Šis centras gelbsti naujai įsteigtiems verslo subjektams įsikurti, plėtoti savo veiklą ir prisitaikyti prie kintančių rinkos sąlygų, didina konkurencingumą ir veiklos veiksmingumą, padeda užmegzti tarptautinius bendradarbiavimo kontaktus su kitų šalių verslininkais. [49]

Centras buvo įkurtas tam, kad:

1. kaupti ir skleisti informaciją apie verslo sąlygas Lietuvoje ir Europos Sąjungoje, propaguoti pažangias ekonomikos idėjas visuomenėje;

2. teiktų verslo informacijos, konsultacijų ir mokymų paslaugas, rengtų verslininkų kvalifikacijos kėlimo kursus ir seminarus;
3. siektų pritraukti Lietuvos ir tarptautinių organizacijų, įmonių, fizinių asmenų, fondų ir programų lėšas bei techninę pagalbą Centro veiklai;
4. skatintų naujų technologijų ir mokslo naujovių diegimą versle;
5. padėtų užmegzti kontaktus tarp potencialių verslo partnerių, konsultuotų ir rengtų verslo plėtros ir investicijų projektus;
6. bendradarbiautų su kitomis paslaugų verslui tinklo įstaigomis, paramą verslui teikiančiomis institucijomis Lietuvoje ir užsienyje;
7. dalyvautų užsienio šalių ir tarptautinių organizacijų paramos SVV programose ir projektuose;
8. supažindintų verslininkus su verslo pražios sąlygomis ir galimybėmis, verslo valdymu, bei paramos galimybėmis jų verslui;
9. padėtų įsteigti įmonę;
10. supažindintų su finansų analize, jos kontrole ir valdymu, bei paaiškintų finansinių šaltinių paieškos subtilybes;
11. padėtų išspręsti klausimus susijusius su darbo teisės klausimais.

Be visos šios išvardintos veiklos centras organizuoja seminarus:

- Mokesčių klausimais
- Darbo teisės klausimais
- Verslo finansavimo klausimais
- ES struktūrinių fondų paramos klausimais
- Darbo saugos klausimais
- ES prekių reguliavimo ir ženklinimo klausimais
- Raštvedybos klausimais
- Seminarai vadovams ir buhalteriams

Centro kompetencijoje įvairūs mokymai, vienas iš pagrindinių tai kompiuterinio raštingumo kursai pradedantiesiems, kurių metu mokoma dirbti programomis MS Windows, MS Word, Internet, MS Outlook, MW Excel, naudotis internetu bei elektroniniu paštu. Dalyviai gauna išsamią metodinę medžiagą. Be to moko kaip pradėti verslą, buhalterinės apskaitos principų, užsienio kalbų, bei užsiima kitais mokymais, kurie gali būti aktualūs verslininkui.

Tačiau tuo verslo informacijos centro teikiama pagalba neapsiriboja. Centras teikia ir mokamas dokumentų ruošimo paslaugas pagal iš anksto nustatytus įkainius:

- UAB įstatus,
- individualios įmonės steigimo dokumentus,

- verslo planus,
- vidaus darbo taisyklės, pareigybinės instrukcijos, darbų saugos privalomus dokumentus,
- gyventojų pajamų mokesčio bei turto deklaracijų pildymas,
- bei kitas biuro paslaugas

Centras disponuoja modernia biuro įranga bei gali klientams pasiūlyti kitas kokybiškas paslaugas, tokias kaip kopijavimas, laminavimas, fakso paslaugos, dokumentų įrišimas, skenavimas, vizitinių kortelių, kvietimų bei atvirukų maketavimas, teksto rinkimas ir spausdinimas, vertimai į užsienio kalbas, konferencijų salės, kompiuterių klasės ir multimedijos projektoriaus nuoma. [49]

Daugelis teikiamų paslaugų yra dalinai arba pilnai finansuojamos iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų. Šiais metais, įpusėjus kriziniam laikotarpiui ir valstybei mažinant išlaidas, liepos mėnesį buvo nutrauktas informacinių centrų finansavimas, o šių metų pabaigoje, nuspręsta visus verslo informacijos centrus likviduoti ir ar jų veikla bus atnaujinta dar nėra žinoma. Atsižvelgiant į tokią susidariusią situaciją, galima teigti, kad verslininkams ne daug laiko liko pasinaudoti šių centrų pagalba.[49]

Į bendrą pagalbą teikimo grupę įsilieja ir **Lietuvos darbo birža**, kurios tikslas mažinti nedarbą Lietuvoje ir norintiems pradėti savo verslą teikia nemokamas konsultacijas įvairiomis verslininkams dominančiomis temomis. Šių konsultacijų metų pradedantieji verslininkai mokomi verslo pradmenų (įmonės rūšies parinkimas, įmonės steigimas, verslo planavimas, buhalterinė apskaita, mokesčiai ir kt.), analizuojamos verslo idėjos, padedama planuoti bei organizuoti veiklą, parengti verslo planą, suteikiama informacija apie verslo plėtojimo kryptis, atsižvelgiant į vietos poreikius ir kt. pabaigus apmokymus, suteikiama reali galimybė gauti neprocentinę paskolą verslui pradėti. [21]

Be aukščiau išvardintų institucijų, globojančių smulkaus ir vidutinio verslo veiklą, yra ir nemaža dalis, kurie formuoja smulkaus ir vidutinio verslo politiką. Viena iš institucijų, tai – Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų rūmų asociacija (LPPARA). [25] Jų veikla susijusi su smulkaus ir vidutinio verslo rėmimu ir plėtojimu. Rūmų asociacijos funkcija:

- skatina prekybos, pramonės, statybos, transporto, ryšių, amatų ir kitų verslo bei ūkio šakų plėtrą;
- tiria bei plėtoja naujas verslo sritis;
- skatina užsienio prekybą;
- teikia pasiūlymus ūkio plėtros klausimais;
- teikia konsultacijas, informacijas bei kitas paslaugas [17].

Yra įkurta centrų teikiančių pagalbą, atsižvelgiant į regiono verslininkų specifinius poreikius, pagal tai yra diferencijuojamos teikiamos paslaugos. Tokio tipo centrai vadinami verslo konsultaciniais centrais, kurie be diferencijuotų paslaugų, teikia ir standartines: lengvatinėmis sąlygomis teikiamos

SVV pradedantiesiems verslininkams. Šios standartizuotos paslaugos panašios į kitas valstybines įmones, įkurtas tam, kad padėtų kurti ir plėtoti verslą. [17].

Viena iš labiausiai visiems žinomų verslininkus palaikančių organizacijų yra Lietuvos verslininkų darbdavių konfederacija, kuri užsiima privataus verslo interesų gynimu, savo narių teisių atstovavimu seime, vyriausybėje, ministerijoje, įvairiose tarptautinėse organizacijose, padeda ir rengia SVV programas, rengia įvairias parodas, ieško naujų narių vietinėje ir užsienio rinkose, atlieka tyrimus. [29].

Šalyje veikiančias organizacijas, kurios teikia pagalbą smulkiam ir vidutiniam verslui, galima suskirstyti į dvi dalis – vienos tiesiogiai teikia SVV įmonėms paramą, kitos – netiesiogiai. Viena iš netiesioginių paramos teikėjų yra nacionalinė smulkiojo ir vidutinio verslo konfederacija, kurios pagrindinis tikslas yra palankios ekonominės, teisinės, socialinės aplinkos SVV įmonėms sudarymas šalyje, bei ryšių plėtojimas su tarptautinėmis verslo organizacijomis. [29].

Ne vienas valstybinių organizacijų atliktas tyrimas parodė, kad verslininkai susiduria su finansavimo problemomis. Dažnas iš jų ketina imti kreditus, tačiau ne visada ryžtasi dėl per didelių įsipareigojimų bankui, ir šiuo atžvilgiu gali pasitarnauti vyriausybinių garantijų institucija – UAB „Investicijų ir verslo garantijos“ (toliau INVEGA). INVEGA įkūrimo tikslas – ūkio subjektams teikti paskolų garantijas bankams, be to su galimybe, jog gali padengti ir pusę mokamų palūkanų sumos.

Jei žvelgtume kokios įmonės teikia finansines paslaugas, tai viena iš jų galėtų būti ir kredito unija, kuri savo veikla vykdo visame pasaulyje. Tai yra kooperacinio pobūdžio įstaiga, kuri teikia kreditus tik savo nariams. Veiklos principas labai paprastas, jog įkuriamas bendras santaupų fondas, iš kurio vienas kitam nariai teikia paskolas, patys sau nusistatydami priimtinas sąlygas. Paskolos gali būti išduodamos ne tik verslo kūrimui ar jo plėtrai, bet ir kitiems įvairiems tikslams. [24].

Šalyje veikia ne tik vietiniai pagalbos tiekėjai, bet ir specializuotos tarptautinės organizacijos, kurių tikslas investuoti į privačią akcininkų nuosavybę, kreditų tiekimą be tarpininkų (Bal AEE), investicinių projektų finansavimą (LAAIF), įvairių draudimo paslaugų teikimą (LEID).

Išnagrinėjus visas Lietuvos ribose įkurtas valstybines ir ne tik valstybines institucijas teikiančias paramą smulkiam ir vidutiniam verslui galima teigti, jog verslininkams pasirinkimas yra kur kreiptis iškilus vienokiems ar kitokiems sunkumams. Tačiau kiek tų įmonių išliks valstybei nusprendus stipriai mažinti išlaidas - spręsti dar kol kas anksti.

2.2. Smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo šaltiniai

Analizuojant, koku būdu gaunamos lėšos SVV paramai, buvo nustatyta, kad įvairių fondų ir centrų biudžetai sudaromi iš trijų finansinių rėmėjų: [31]

1. Valstybės ir savivaldybės;

2. Užsienio fondų ir organizacijų;
3. Gaunamos pajamos iš komercinės veiklos.

Iki krizinio laikotarpio, valstybės ir savivaldybės biudžeto tiksliniai asignavimai, skiriami smulkiojo ir vidutinio verslo paramai buvo skirstomi tokiomis proporcijomis: [31]

- Verslo centrai ir verslo inkubatoriai gaudavo didžiausią finansavimo dalį, atitinkamai – 75,5% ir 42,21%.
- Mažesniąją dalį gauna verslo inovacijų centrai ir verslo konsultaciniai centrai, atitinkamai 25% ir 38,3%.

Lėšos, kurios yra skiriamos SVV iš Lietuvos programų, pirmoje eilėje laimi fondai, kur jų gaunama dalis sudaro 25% lėšų, antroje eilėje verslo inkubatoriai – 20,12%, trečiojoje vietoje verslo ir inovacijų centrai, pasidalinantys po 12,5% lėšų. [31]

Analizuojant atliktą tyrimą, paaiškėjo, kad apklausiant įvairių centrų vadovus, buvo detaliam išaiškinta iš kokių finansinių išteklių susidaro įvairių fondų ir centrų biudžetai. Fondų atstovai nurodė, kad didžiausią finansavimą jie gauna iš užsienio fondų ir organizacijų, kurie yra fondų steigėjai. Jų teigimu tokios lėšos sudaro apie 75% turimų lėšų. Inovacijų centrai gaunantys apie 58% lėšų, nurodė, jog jiems finansavimą teikia, taip pat užsienio fondai ir organizacijos. Nemažas lėšas iš tų pačių užsienio rėmėjų gauna ir verslo inkubatoriai apie 23%, konsultaciniai centrai – 21% bei verslo centrai – 2,5%. [31]

Verslo konsultacinių centrų didžiausią finansavimo dalis gaunama iš vertimusi komercine veikla, jų teigimu šios veiklos dėka centro biudžetas yra papildomas apie 37% lėšų, verslo inkubatoriams tokia veikla padeda surinkti iki 10% lėšų, verslo centrams apie 8%, o inovacijų centrai - 5%. [31]

Tačiau ne visi besikreipiantys paramos SVV verslo subjektai jos sulaukia, kadangi pagalbos institucijos teigė, jog visiems padėti yra neįmanoma, dėl ribotų finansinių ir institucinių išteklių (nepakankamas darbuotojų skaičius, mažos patalpos ir kt.).

Smulkaus ir vidutinio verslo atstovai teigė, kad jiems labiausiai reikėtų valstybės finansinės paramos, tokį atsakymą pateikė 85,5% visų apklaustųjų. Šią finansinę paramą, jų nuomone turi sudaryti įvairios mokesčių lengvatos, paskolų palūkanų kompensavimas, lengvatiniai kreditai ir kt. 67,2% apklausoje dalyvavusių respondentų norėtų, kad valstybė daugiau paramos teiktų konsultavimui, informacijos paslaugoms, kas itin pagerintų esamas SVV sąlygas. [31]

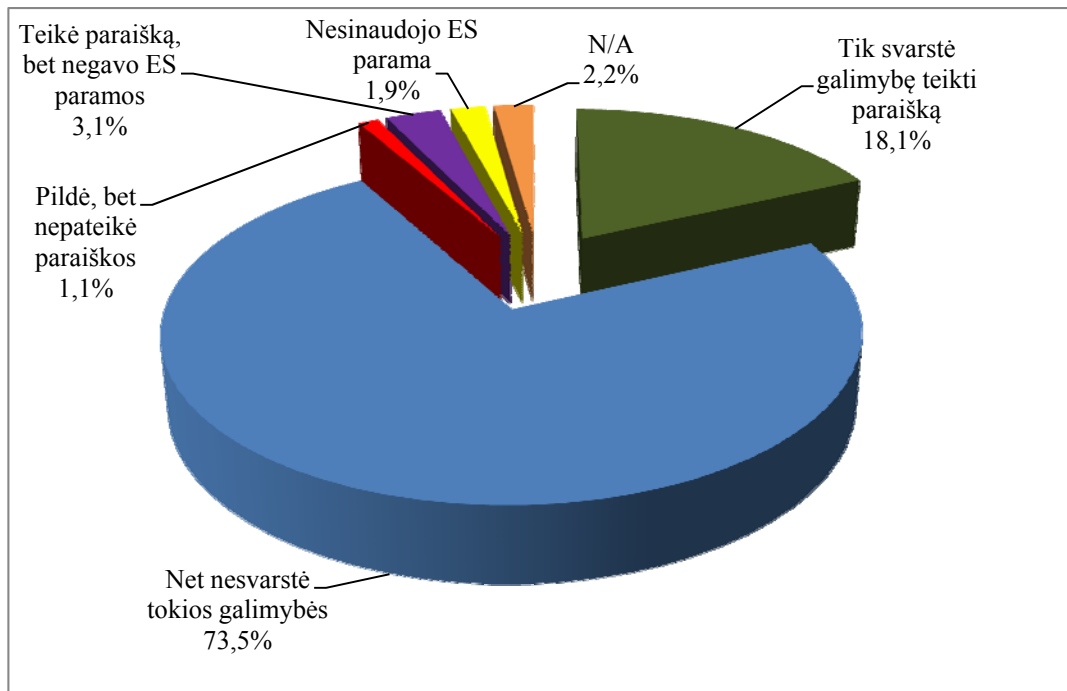
2.3. ES paramos panaudojimas

Analizuojant 2007 m. Lietuvos darbdavių konfederacijos užsakymu atliktą tyrimą išaiškėjo, jog trijų metų bėgyje net trys ketvirtadaliai smulkių ir vidutinių įmonių savininkai net nesvarstė galimybės kreiptis į atitinkamas institucijas ir ten pateikti paraišką, kad gauti ES paramą. Vertinat rezultatus

atskirai, tai mažos ir vidutinės įmonės, atskyrus mikro įmones, jų nesikreipusiųjų dalis mažesnė – atitinkamai mažos įmonės sudarė 64%, vidutinės – 51%. [9]

Gavusių ir pasinaudojusių parama per pastaruosius trejus metus SVV įmonių Lietuvoje yra tik 2%. Skaidant įmones pagal dydį, tai tarp mažų įmonių pasinaudojusių galimybe gauti ES paramą yra 4%, o tarp vidutinių — 8%.

Vertinant tokius rezultatus statistiškai, tai matome, kad itin reikšmingų skirtumų tarp įmonių pasinaudojusių galimybe gauti ES paramą, nėra. [9]

Šaltinis: EKT GRUPĖ. SVV būklė Lietuvoje. SVV įmonių vadovų apklausa. Skiriama Lietuvos darbdavių konfederacijai. 2007, p. 294. [9]

8 pav. Naudojimas ES parama (visa Lietuva). Ar Jūsų įmonė per paskutinius 3 metus teikė paraišką ES paramai gauti ?

2.4. Verslumo ugdymo poreikis

Gebėjimai, žinios ir įgūdžiai reikalingi verslininkui ir darbdaviui nėra įgimti, jie yra išmokti ir gaunami iš praktikos. Svarbu tobulinti gebėjimus veikti geriau, rezultatyviau, efektyviau, nes tik tokiu būdu yra galimybė paspartinti pajamų ir gyvenimo kokybės rezultatus. „Tad ne nuopelnai, o gebėjimai efektyviai dirbti yra tikrieji ekonominės galios ir geresnio gyvenimo svertai. Šie gebėjimai ir sudaro verslumo esmę“. [16]

„Verslumas – tai gebėjimas ne tik pastebėti poreikius, problemas, pavojus, bet ir būdas surasti metodus ir išteklius jiems spręsti“. [16]

Pagal atliktą Eurobarometro „Flash“ apklausą Nr. 160 (2004 m.) beveik „trečdalis europiečių neturi interesų savisamdai arba verslui kurti, nėra verslumo gebėjimų ir reikalingų savisamdai įgūdžių, verslui reikalingų idėjų, minčių bei žinių, „kaip reikia užsiimti savisamda arba kurti savo verslą“. [16]

Lyginant Lietuvos piliečių atsakymus į Eurobarometro „Flash“ anketos klausimus, galima pastebėti, kad lietuviai, skirtingai nei kiti Europos piliečiai, labiausiai akcentuoja savo verslumo gebėjimų bei savisamdos įgūdžių trūkumą“. Iš to galima daryti tokias išvadas, kad ne tik dauguma europiečių, bet ir lietuvių, kurie kuria savo verslą ar jį vysto, neturi tam pakankamai žinių, o to įtakoje susiduriama su nemažai problemų, viena iš jų gali būti nemokėjimas prisitaikyti ir suprasti reikiamų verslui mokestinių įstatymų kaitos, kas priveda prie didelių baudų ir įmonių bankrotų. [16]

Prof. dr. R. Jasinavičiaus nuomone, verslumo reikia mokytis visą gyvenimą. Profesoriaus parengtoje nacionalinio darbdavio ugdymo programoje teigiama, kad verslumo ugdymas susidaro iš šešių etapų:[16]

1 etapas. Verslumo ugdymas kūdikystėje. Šiame etape mažas vaikas mokosi pasaulio pažinimo, mėgdžiodamas tėvų ir kitų šeimos narių elgesį. Akcentuojama tai, kad svarbu jog kūdikį suptų teigiama aplinka, kad jis matytų dirbančius tėvus, būtų nešiojamas į darbo vietą ir taip jis įgautų verslumo gebėjimų startinę patirtį. Šiame etape valstybės uždavinys yra investuoti į tėvų verslumo auklėjimą.

2 etapas. Verslumo ugdymas vaikystėje (iki 14 metų). Šiame etape itin svarbu pirmieji lavinimo metai, tėvai turi stengtis bendrauti su mokykla, stebėdami mokymo procesus: ko ir kaip yra jų vaikas mokomas. Pasak, R. Jasinavičiaus svarbų vaidmenį vaidina papildomas neformalus ugdymas, kurio pagalba vaikui ir jaunesniam paaugliui padedama tinkamai apsispręsti pasirenkant profesiją. Vaikas ir jaunesnis paauglys turi turėti galimybę išbandyti save kuo įvairesnėse profesinėse sferose. Šiame etape valstybės pagrindinė užduotis investicijos į papildomą ugdymą institucijose.

3 etapas. Verslumo ugdymas vyresniojo paauglio bei jaunojo suaugusiojo amžiuje (nuo 14 metų iki brandos). Šiame etape svarbu, kad paauglys laiku ir tinkamai pasirinktų profesiją, bei tikslingai jos siektų. Jo apsisprendimui įtakos turi jo darbinė patirtis ir tėvų veikla, draugai bei šeimos tradicijos. Tačiau šiame etape susiduriama su mokytojų motyvacijos ir specialių žinių trūkumu. Viena iš priemonių, tai papildomo neformalaus ugdymo veiklos plėtimas, sudarant sąlygas moksleiviams susipažinti su įvairiomis profesijomis ir praktiškai jose išbandyti savo jėgas.

4 etapas. Verslumo ugdymas aukštojoje mokykloje. Svarbu, kad šiame etape formaliame ugdyme dalyvautų profesinio ugdymo meistrai. „Nacionalinio darbdavio ugdymo programa“ autoriaus nuomone, „verslumo gebėjimai geriausiai ugdomi tik davus galimybę praktikuotis su verslo instrumentais, prižiūrint patyrusiems meistrams“. To pasekoje, aukštosios mokyklos galėtų suteikti studentams didesnę laisvę rinktis iš pasirenkamų dalykų, tam kad studentas pats savarankiškai galėtų pasirinkti, kuris dalykas didintų jo žinias ir kompetencijas. R. Jasinavičiaus teigimu universitetai ir

kitos aukštosios ar aukštesniosios mokyklos turėtų lavinti tokius studentų, dėstytojų bei mokslo darbuotojų gebėjimus:

1. Bendruosius dorovinius, fizinius, emocinius ir protinius gebėjimus, žinias ir įgūdžius;
2. Specialiuosius profesinius bei verslumo gebėjimus, žinias ir įgūdžius;
3. Plėsti papildomo ugdymo priemones. Verslumo lavinimo paskaitų ciklą dėstytojams ir mokslo darbuotojams.
4. Kurti studentų įmones, mokomasias bendroves, universiteto mokymo inkubatorius bei regionines verslo įmones centruose.

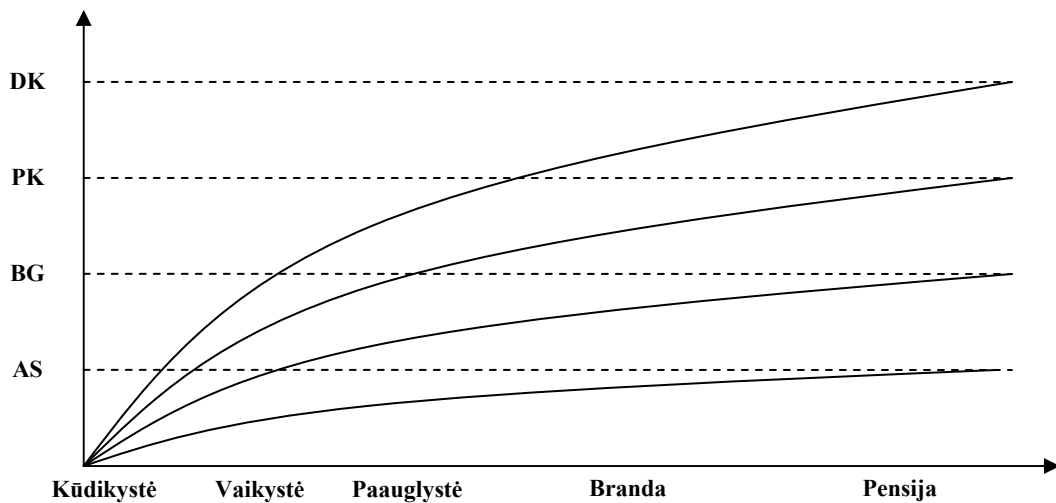
5 etapas. Verslumo ugdymas vidutinio suaugusiojo (brandos) amžiuje. Šiame etape paprastai kuriamas arba toliau vystomas verslas. Pirmoji verslo pakopa yra savisamda. Savisamdoje susiduriama su baimės, nesaugumo jausmo arba neigiama savisamdos patirties barjeriais, be to su psichologiniu nepasirengimu parduoti tai kas sukurta šiame etape. Antroji verslo pakopa sukuriama, tada kai suburiama bendraminčių komanda ir sukuriama smulki įmonė. Į trečiąją verslo vystymo lygį arba pakopą pereinama tada, kai sukrumas stambus verslas. Šioje pakopoje svarbu nuolat augti, plėstis ir tobulėti. Todėl svarbu, kad einant per šias pakopas darbdaviams būtų suteikta galimybė ir jie turėtų iniciatyvos didinti savo kompetenciją įvairių kursų pagalba: būnant pirmojoje pakopoje svarbu įveikti psichologinius barjerus ir atsiradusias baimes, tam gali padėti emocinio intelekto, kūrybinio mąstymo bei finansinės įžvalgos lavinimo kursai. Antrajame lygyje privalu žinoti, kaip valdyti smulkią įmonę, tam gali padėti geros verslumo praktikos sklaidos kursai, kurie padeda įgyti daugiau smulkaus verslo kūrimo kompetencijų. Trečiajame lygyje svarbu žinoti kaip plėsti įmonę, ne tik vietinėje rinkoje, bet ir užsienio, o tam pravartu būtų susipažinti plačiau su efektyvaus verslo plėtros metodikų perėmimu.

6 etapas. Verslumo ugdymas pensijiniame amžiuje. Pensijinio amžiaus žmonės per savo gyvenimą yra sukaupę didelį žinių ir gebėjimų bagažą, todėl itin svarbu, kad tos žinios būtų panaudotos tikslingai. Vienas iš pavyzdžių galėtų būti tęstinis darbdavių ugdymas, nuosavo verslo tobulinime bei plėtroje. Pensijinio amžiaus darbdaviai arba jais buvę, gali padėti diegti efektyvesnes veiklos priemones ir metodus.

Be kita ko pensijinio amžiaus verslininkai gali dalintis savo patirtimi, perduoti savo patyrimą ne tik šeimos nariams, vaikams bei anūkams, bet ir partneriams, potencialiems darbdaviams bei verslo vadybininkams. Be to jų pagalba galima formuoti palankų visuomenei atsakingo verslo įvaizdį.

Visus šiuos aptartus ir išanalizuotus verslumo ugdymo etapus puikiai pavaizduoja 9 pav. Kuriame pavaizduota, kuriame gyvenimo etape įgaunamos tam tikros žinios ir įgūdžiai. Kūdikystėje gaunamos asmeninės savybės, vaikystės etapas papildoma kūdikystėje gautus potyrius, bendrosiomis žiniomis ir gebėjimais, paauglystėje susipažįstama su pradiniais profesinės kvalifikacijos žiniomis, pavyzdžiui galvojant apie norimą profesiją ir domintis ja, brandos etape tos pradinės žinios yra papildomos ir papildomai įgaunama dalis darbdavio kompetencijos. Pensijiniame etape (amžiuje) kaip

matome yra sukaupiamas visų žinių ir gebėjimų didžiausias bagažas, todėl ypatingai svarbu, kad pensijinio amžiaus darbdaviai ar jais buvusieji, padėtų suprasti visuomenei, kad tik sėkmingo verslo rezultatų dėka yra sukuriamas geresnis rytojus visiems.

Čia: AS – asmeninės savybės;

BG – bendrosios žinios ir gebėjimai;

PK – profesinė kvalifikacija;

DK – darbdavio kompetencija].

Šaltinis: Prof. dr. R. Jasinavičius su darbo grupe. Nacionalinio darbdavio ugdymo programa, 2007 m. Vilnius. p.55.

[16]

9 pav. Darbdavio kompetencijų ugdymo procesas

Aptarėme tai, jog kiekvienam žmogui, nesvarbu ar jis kada nors ruošiasi būti darbdavys ar ne, svarbu mokytis ir tobulinti savo žinias kiekvieną dieną, nes šioje modernizacijos eroje lengva atsilikti, nors vos prieš kelis metus gyvavusios ir buvusios labai reikalingos profesijos, po atitinkamo laiko tarpsnio gali būti niekam nebereikalingos, atsiranda naujos, kurių išmokimui reikia nemažai žinių, ir žmoniams kurie netobulina savo žinių ir neįgauna naujų, tampa itin sudėtinga adaptuotis. O tų žmonių grupei, kurie kuria darbo vietas kitiems, itin svarbu kaupti vis didesnę žinių bagažą ir pasak prof. dr. R. Jasinavičiaus, kiekvienam verslininkui privalu turėti šias gebėjimų grupes: [16]

1. Finansinio mąstymo ir finansų valdymo;
2. Gamybos technologijų;
3. Sisteminių organizacinių (analizės ir sintezės) gebėjimų;
4. Socialinės komandinės veiklos lyderio gebėjimų;
5. Rinkotyros, harmoningo komunikavimo ir mainų su aplinka gebėjimų;
6. Intelektinių kūrybos, projektavimo ir prognozavimo gebėjimų;

7. Konkurencingumo gebėjimų.

Trečiojoje lentelėje pateikta, kas sudaro šias gebėjimų grupes.

3 lentelė. **Gebėjimų grupių sandara**

Nr.	Gebėjimai	
1.	Finansinio mąstymo ir finansų valdymo gebėjimai	<ul style="list-style-type: none"> • Finansinio mąstymo gebėjimai; • Finansinės analizės, sintezės ir prognozės gebėjimai; • Finansinių instrumentų pažinimo ir naudojimo gebėjimai; • Pinigų srautų vadybos gebėjimai; • Investiciniai gebėjimai.
2.	Gamybos technologijos gebėjimai	<ul style="list-style-type: none"> • Efektyvi išteklių vadyba; • Išteklių technologinių transformacijų suvokimas; • Technologinių priemonių parinkimas, pozicionavimas ir kaita.
3.	Sisteminiai organizaciniai (analizės ir sintezės) gebėjimai	<ul style="list-style-type: none"> • Savo ir bendradarbių (partnerių) veiklos organizavimas; • Veiklos procesų analizė, atrinkimas ir sintezė; • Informacinių ir sprendimų srautų valdymas; • Veiklos procesų formavimas (aprašymai), mokymai, Atkartojimo disciplina bei pokyčių vadyba.
4.	Socialiniai komandinės veiklos lyderio gebėjimai	<ul style="list-style-type: none"> • Formuoti komandos veiklos viziją, tikslus ir uždavinius; • Formuoti bendras komandos vertybes; • Vertinti ir ugdyti pavaldinių psichologinę ir darbinę brandą; • Rūpintis kiekvieno komandos nario personalinių reikmių tenkinimu; • Motyvuoti komandą ir būti pavyzdžiu siekiant bendrų tikslų; • Paskirstyti atsakomybę ir spręsti konfliktus.
5.	Rinkotyros, harmoningo bendravimo ir mainų su aplinka gebėjimai	<ul style="list-style-type: none"> • Analizuoti žmonių, rinkos poreikius; • Gebėti pilniau tenkinti nūdienos ir ateities planus; • Įvaldyti adekvačių mainų (pardavimų) procesus; • Sprendžiant aplinkoje esančias problemas ir konfliktus naudotis „win-win“ metodu.
6.	Intelektiniai kūrybos, projektavimo ir prognozavimo gebėjimai	<ul style="list-style-type: none"> • Ateities vizijos (siekiamo rezultato vaizdinių); • Naujos produkcijos, naujų veiklos būdų ir priemonių kūryba; • Veiklos planų sudarymas; • Savo veiklos rezultatų bei pokyčių aplinkoje prognozavimas.
7.	Konkretingumo gebėjimai	<ul style="list-style-type: none"> • Aktyvumas plačiau pažįstant save ir aplinką; • Naujų gebėjimų ugdymo sparta; • Pokyčių projektų realizavimo sparta.

Šaltinis: Prof. dr. Jasinavičius R. su darbo grupe. Nacionalinio darbdavio ugdymo programa, 2007 m. Vilnius. p.51-52.

Analizuojant privalomų darbdavių gebėjimų lentelė akivaizdu, kad verslo sukūrimas ir jo plėtra turi remtis ne tik teorinių žinių ir gebėjimų pagrindais, bet svarbu turimas ir kas kart įgaunamas naujas žinias mokėti pritaikyti praktikoje.

3. SMULKUS IR VIDUTINIS VERSLAS ŠVENČIONIŲ RAJONE

3.1. SVV reikšmė Švenčionių rajone

Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą ėmė sparčiai mažėti dirbančiųjų žemės ūkyje, todėl kyla būtinybė plėtoti kuo įvairesnę ekonominę veiklą. Didiesiems Lietuvos rajonams tai daryti nėra itin sunku, tačiau mažesnio apgyvendinimo vietovėms tai nemenka problema. Mažesnių rajonų ekonominė plėtra siejama su socialiniu bei ekonominiu potencialu, kuriam nestokojama vidinių prieštaravimų. Tų prieštaravimų atsiradimą ir didėjimą sąlygoja pragyvenimo lygio skirtumai, kurie išryškėja kaip pasiūlos ir paklausos, nemokumo, užimtumo ir bedarbystės, individualių ir grupinių interesų, demografinių bei kiti prieštaravimai. [45]

Niekam ne paslaptis, kad gyventojai mažesniuose ir mažuose rajonuose turi ribotas persikvalifikavimo galimybes, netekę darbo jie dažnai verčiasi atsitiktiniu uždarbiu bei siekia socialinių kompensacijų. Pajamos ir produkcija iš asmeninių ūkių neužtikrina net minimalaus gyvenimo lygio. Tam yra pagrindinė, tačiau ne vienintelė išeitis, tokių rajonų žmonių padėčiai gerinti, tai alternatyvių verslų kūrimas. Iš dalies šią problemą padeda spręsti tradicinių amatų atgaivinimas ir retesnių verslų populiarinimas, ne išimtis ir kaimo turizmo plėtra. Visos veiklos turėtų būti remtinios, kadangi jos didina užimtumą. Svarbiausia alternatyva sprendžiant užimtumo problemą būtų SVV plėtra šiuose rajonuose. [45]

Problemos kyla ir dėl to, kad mažai verslininkų susivilioja kaimo vietovėmis, dėl prastos gamybinės ir socialinės infrastruktūros, kuri lemia didesnes investicijas ir einamuosius kaštus. Net ir pigesnė darbo jėga nepadeda šių kaštų kompensuoti, o atvirkščiai juos tik didina, kadangi trūksta aukštos kvalifikacijos darbuotojų, o ne itin aukštos kvalifikacijos darbuotojus reikia perkvalifikuoti, kas reikalauja papildomų investicijų. Be to tokiuose rajonuose veikiančios įmonės susiduria su didele išorine konkurencija – kadangi jos priverstos konkuruoti ne tik tarpusavyje, bet ir su didesnėmis įmonėmis veikiančiomis didesniuose ir dideliuose rajonuose. Pastarosios taiko nuolaidas, o mažų rajonų verslininkai to padaryti negali dėl mažų gamybos apimčių ir didesnių transportavimo kaštų, be to mažą konkurencingumą rinkoje lemia modernių įrengimų stoka, o tai sąlygoja ne itin aukštą produktų kokybę. [45]

Išsiaiškinti visų Lietuvos smulkių ir vidutinių įmonių problemas yra itin sudėtinga užduotis, todėl paanalizuokime Švenčionių rajono - antrojo didžiausio Vilniaus apskrities rajono situaciją, verslo plėtros sąlygas bei problemas su kuriomis susiduria verslininkai.

Nors Švenčionių rajonas pagal užimą teritoriją nusileidžia tik Vilniaus rajonui, tačiau pagal gyventojų skaičių yra didesnis tik už Širvintų ir Elektrėnų rajonus. Ne itin didelį gyventojų skaičių dar

labiau mažina jaunimo emigracija, kuri sustiprėjo Lietuvai įstojus į ES, todėl Švenčionių demografinė padėtis vertinama, kaip santykinai bloga.

Keičiantis rinkos ekonomikos ir decentralizacijos sąlygoms, Švenčionių savivaldybei svarbu vykdyti savarankišką ekonominę politiką, kuri būtų orientuota į vietinės ekonomikos palaikymą ir naujų investicijų pritraukimą, formuojant naujus verslus. Šiuo atžvilgiu, svarbus bendruomenės raidos proceso aspektų, gerinančių pragyvenimo lygį būtų esamų pramonės įmonių išsaugojimas ir vystymas, naujų steigimas, investicijų pritraukimas ir palankios infrastruktūros sukūrimas. [45]

Prieš pradėdant aiškintis ir analizuoti problemas, su kuriomis susiduria smulkus ir vidutinis verslas, svarbu išnagrinėti Švenčionių rajono esamą situaciją.

Analizuojant Švenčionių rajone veikiančių ūkio subjektų skaičių, Vilniaus apskrities mastu, pastebimas ryškus rajono atsilikimas. 2009 m. sausio 1 d. rajone buvo įregistruoti 752 ūkio subjektai, realiai 407 veikiančios įmonės ir organizacijos, iš kurių veikiančių 95 proc. sudaro smulkios ir vidutinės įmonės. O tai sudaro vos 1,9 proc. visų Vilniaus apskrityje veikiančių ūkio subjektų. Vertinant pagal smulkių ir vidutinių įmonių skaičiaus rodiklį, Švenčionių rajonas buvo trečias nuo galo, tarp visų apskrities rajonų. Šiuo atžvilgiu pralenkdamas tik Elektrėnų ir Širvintų rajonus. Vertinant santykinį dydį, tai 1000-iui rajono gyventojų tenka 11,2 veikiančio ūkio subjekto, taip pat ir santykinio dydžiu užimantis trečiąją vietą nuo galo. [46]

Smulkų ir vidutinių įmonių pasiskirstymas pagal veiklos rūšis, Švenčionių savivaldybės duomenimis, buvo toks: 179 prekybos įmonės (35,9% visų įregistruotų įmonių), 101 paslaugų veikla užsiimančios įmonės (20,3%), 95 pramonės įmonės (19,1%), 36 statybos įmonės (7,2%), 33 žemės ūkio ir susijusių paslaugų veikla užsiimančios įmonės (6,6%), 32 miškininkyste ir medienos ruošia užsiimančios įmonės (6,4%) ir 22 krovinių pervežimo įmonės (4,4%). Vertinant šiuos duomenis matome, kad daugiausiai SVV subjektų dirbo prekybos sferoje. [45]

Dauguma Švenčionių rajone veikiančių smulkių ir vidutinių verslininkų orientuojasi į vidaus rinkos vartotojus, tokiu būdu susidurdami su rinkos talpumo ir mokios gyventojų paklausos problemomis, kurios neatsiejamai riboja gamybos ir realizavimo apimčių augimą. Be to šių įmonių apyvartą sparčiai mažina mažėjanti rinkos dalyvių perkamoji galia ir siaurėjančios galimybės kainų manevravimo srityje. Tačiau tai dar ne pats baisiausias faktas, grėsmingesnis reiškinys lydintis smunkančią apyvartą – įmonių neturėjimas piniginių išteklių, kas skatina vis didesnius įsiskolinimus tarp įmonių.

Viena iš pastebimų tendencijų, vartojimo prekių rinkoje, tai smunkanti vartojimo kokybė, vadinasi galima teigti, kad ne mažai daliai vartotojų pasirinkimo kriterijumi tampa ne kokybė, o norimos įsigyti produkcijos ar paslaugos kaina.

Tokios situacijos pagerinimui, verslininkai telkiasi į pagalbą eksportą, stengdamiesi didinti jo apimtį ir užmezginėdami ryšius su kitų šalių verslininkais, stengdamiesi surasti rinką savo

gaminamoms prekėms ir paslaugoms. Tai nelengva užduotis, net ir įgudusiam verslininkui, kadangi gerų ryšių užmezgimas užima ilgą laiko tarpą, kurio metu svarbu gauti pasitikėjimą partnerių akyse.

Užsienyje dirbantys verslininkai akcentuoja, jog viena iš problemų su kuria teko susidurti jiems ir kuri yra ne vieno verslininko problema yra informacijos stoka apie užsienio rinkas ir įėjimo į jas galimybes. Ši problema be kita ko yra susijusi su investicijų ir žinių stoka. Vadinasi, apibendrinat šią problemą galima teigti, kad dauguma verslininkų susiduria su naujų rinkų pažinimo problema, nesugebėjimą įsisavinti verslo žaidimo taisyklių ir nuolat jomis vadovautis. [45]

Čia pat iškyla ir kitos problemos, kurios smulkaus ir vidutinio verslo atstovams neatrodo rimtos. Verslininkai neatsakingai vertina vadybos reikšmę bei vadybos metodų tobulinimą realizacijos, marketingo ir gamybos srityse. Tik nedidelė dalis įmonių turi vadovus, kurie yra atsakingi už marketingą, ir praktiškai nėra tokių vadovų, kurie būtų atsakingi už tyrimus gamybos procesų srityse. Rinkotyros, rinkodaros, finansų valdymo, diagnostikos funkcija ir verslo planavimas yra priskiriamos prie bendro vadovavimo įmonei ir joms skiriama per mažai dėmesio arba jo iš viso neskiriama. Be kita ko, Švenčionių rajono smulkioms ir vidutinėms įmonėms būdinga neišvystyta valdymo struktūros problema, kai trumpalaikės įmonių problemos pereina į pirmąją vietą, taip užgoždamos vadovų susikurtus ateities planus. Tokiu atveju nėra skiriama laiko ilgalaikę naudą duodantiems veiksniams, tokiems kaip vadovavimo tobulinimas, marketingo vystymas, darbuotojų kvalifikacijos kėlimas, ir šių veiksnių įvertinimas stebint gamybos vystymo efektyvumą. [45]

Be anksčiau išanalizuotų faktų, svarbu atkreipti dėmesį į kiekvieną veiklos rūšį veikiančią Švenčionių rajone. Viena iš veiklos rūšių yra pramonė, nors ji nėra dominuojanti šiame rajone, tačiau tai svarbus sektorius visoje rajono ūkio struktūroje. Rajone vyrauja medienos pramonė, kur svarbiausias miško pramonės produktas yra padarinė mediena. Didžiausia dalis pagamintos įmonių produkcijos parduodama užsienio rinkose. Švenčionių rajone veiklą vykdo 19 medieną apdorojančių ir perdirbančių įmonių: 13 uždarytų akcinių bendrovių, 1 bendroji įmonė ir 5 individualios įmonės. 4 rajono įmonės gamina europadėklus, 6 – lenteles tarai, 1 – kotus įrankiams, 6 – įvairius stalių gaminius, 2 – baldus, 1 – pastatus iš rąstu, 5 įmonės teikia medienos apdirbimo paslaugas. Prieš kelis metus veikė, tačiau savo veiklą nutraukė stambi siuvimo įmonė AB „Žeimena“, kuri aprūpino darbo vietomis apie 500 darbuotojų. Kitos mažesnių pajėgumų pramonės siuvimo įmonės - UAB „Tameksas“, UAB „Irvė“, ir kt. Pagrindinė siuvimo produkcija - baltinių trikotažas ir kelnės. Tačiau siuvama ir kitokia produkcija, kuri yra reikalinga užsakovams. Švenčionių rajonui taip pat svarbi ir vaistažolių pramonė, kuri yra viena iš stambesnio verslo atstovių. Per metus UAB „Švenčionių vaistažolės“ pagamina kelis šimtus tonų vienarūšių ir maišytų žolių, bei arbatų rinkinių. [45]

Nereikėtų pamiršti ir kitų svarbių pramonės produkcijos rūšių, taip pat gaminamų Švenčionių rajone, paminėtinos būtų šios: kartono, statybinių plytų, vienkartinį kvėpavimo sistemų, mėsos ir jos

subproduktai, kombinuoti pašarai, dešros ir rūkytos mėsos gaminiai, miltai, nealkoholiniai gėrimai, duona ir pyrago gaminiai. [45]

Analizuojant veikiančias pramonės rūšis rajone galime teigti, kad pramonės šakų spektras yra pakankamai platus ir diversifikuotas. Tačiau problema kyla iš to, kad daugelio veikiančių pramonės įmonių dydis nepakankamas, o tai įtakoja galimybes sėkmingai konkurencijai ir gamybos apimčių plėtrai. Viena iš galimų išeičių, tai rajono pramonės įmonių kooperacija, kurios lygis Švenčionių rajone yra labai žemas. Pramoninkai nenorą investuoti į tokio pobūdžio plėtrą grindžia baime, dėl per didelės tokio verslo organizavimo rizikos. Be šitų priežasčių, yra dar keli veiksniai lemiantys žemą įmonių produktyvumą, tai fiziškai ir morališkai pasenę, mažesnio našumo, žemesnio technologijos lygio pramonei reikalingi įrenginiai, taip pat žemos kvalifikacijos darbo jėga. Visa tai, kaip manoma, yra susiję su paveldėta pramonine struktūra, kuri nėra efektyvi analizuojant dabartines rinkos sąlygas. Pramonės įmonių realizuotoje produkcijoje itin lėtai auga naudojančios aukštos kvalifikacijos darbo jėgą, į mokslo tyrimus, aukštas technologijas orientuotos pramonės, dalis. Tai neigiamas veiksnys, kadangi pasaulyje ima dominuoti žinių pagrindu plėtojama ekonomika, ir kuri ateityje gali dar labiau pabloginti Švenčionių rajono pramonės konkurencingumą. Stengiantis neatsilikti ir norint sėkmingai konkuruoti ne tik vietinėje, bet ir užsienio rinkoje, svarbu didelį dėmesį skirti restruktūrizavimui ir modernizacijai, didinti investicijas į pažangias technologijas ir inovacijas, plėsti mokslo institucijų ir pramonės įmonių bendradarbiavimą ir kooperaciją. [45]

Tęsiant veiklos rūšių analizę svarbu nepamiršti ir prekybos įmonių vykdančių savo veiklą Švenčionių rajone. Prekybos įmonių plėtrą inicijuoja tai, jog nereikia didelio pradinio kapitalo, greita apyvarta, o dalį prekių, pagal susitarimus, galima gauti konsignacijos būdu. Todėl nemažą didžiausią dalį rajone veikiančių įmonių ir sudaro būtent šios srities atstovės.

Keista tai, jog Švenčionių rajonas turėdamas itin gražių, lankytinų vietų, neišnaudoja turistinio potencialo. Turizmo ir poilsio verslai kaimo vietovėse neišplėtoti. Turizmas Švenčionių rajone yra merdėjimo stadijoje. Nors Švenčionių savivaldybių atstovai teigia, jog yra nemažai investicijų skiriama ežerų ir lankytinų vietų tvarkymui, bei miesto infrastruktūros sutvarkymui, tačiau to nepakanka. Tai patvirtina nepakankamas ir siauras siūlomų pramogų spektras, neišryškintos turistams lankytinos vietos, nepakankamai išvystyti maitinimo tinklai, itin žema turizmo paslaugų vadybos ir marketingo lygis, nepakankamas turizmo specialistų skaičius. Prieš kelis metus šį sąrašą būtų papildę ir apgyvendinimo įstaigų trūkumas, tačiau įsikūrus svečių namams „Šviesa“ ir Labanoro girioje viešbučiui, apgyvendinimo problema buvo išspręsta. Tačiau liko dar nemažai problemų stabdančių turizmą, kuris galėtų būti puiki priemonė lėšų į įmones ir savivaldybę prisitraukimas.

Švenčionių rajone mergėjant žemės ūkiui ir vykstant su juo susijusiomis įvairioms transformacijoms, darbo našumas ir veiklos pajamingumas žemės ūkyje tampa vis mažesnis negu kitose ekonominės veiklos srityse ir tai nulemia kaimo gyventojų žemesnį gyvenimo lygį, mažiau

išplėtotą infrastruktūrą. Vieni iš nedaugelio šią problemą ėmėsi spręsti kurdami ekologinius ūkius. Tačiau priskaičiuojamų tokių sertifikuotų ar pereinamojo laikotarpio ūkių nėra daug, nes tokių ūkių plėtra susijusi su nepakankamu tręšimo ir chemikalų naudojimo žemės ūkyje lygiu. Tokių ūkių produkcija nėra populiari vietinėje rinkoje, jų kainos galima sakyti, kad beveik atitinka tradiciškai auginamos produkcijos kainas, tačiau jos išauginimui tenka skirti gerokai daugiau pastangų.

Nemažą dalį iš visų rajone veikiančių įmonių sudaro ir paslaugas teikiančios įmonės, tokios kaip kirpyklos, grožio salonai, stomatologijos kabinetai, batų ir drabužių taisymo įmonės ir kt. Jų skaičiaus didėjimas skatina konkurenciją, o ji savo ruožtu skatina verslininkus kuo kokybiškiau teikti paslaugas vartotojams. Didele dalimi tai kelia visos Švenčionių rajono paslaugų sferos kokybės lygį.

Didelę reikšmę ne tik Švenčionių rajonui, bet ir visam šalies verslumui daro lavinimo įstaigos, kurių skaičiumi rajonas mažai nusileidžia kitų rajonų lavinimo lygiu. Svarbu, rajone kovojant su išskylančiais sunkumais nepamiršti švietimo svarbos, kuri ugdo aktyvius, darbščius bei verslius piliečius, kurie ateityje patys kurs arba naujai užpildys darbo vietas, tai pat prisideda prie išsilavinusios, modernios ir atviros visuomenės formavimo. Tokiu atžvilgiu būtina mokėti tinkamai panaudoti nacionalines švietimo modernizacijos programas, naujas Europos integracijos teikiamas galimybes: švietimo sistemai kokybei ir pasiekiamumui gerinti.[45]

Švenčionių rajonas turi ganėtinai platų švietimo įstaigų tinklą: 2 gimnazijos, 5 vidurinės (viena iš jų su suaugusiųjų klasėmis), 4 pagrindinės, 12 pradinių, 2 darželiai – mokyklos, 8 lopšeliai – darželiai, 3 meno mokyklos, Papildomo ugdymo centras. Nemaža problema susidaro tada, kai dėl sunkių gyvenimo sąlygų, vaikai ikimokyklinio amžiaus yra prižiūrimi namuose, tokios situacijos yra pavojingos, kadangi taip yra užkertama galimybė vystytis vaikų saviraiškai ir įgūdžiams. Vienas iš svarbių veiksnių vystant kiekvieno žmogaus verslumą ir įgūdžius yra papildomo ugdymo sąlygos ir galimybės paaugliui ir vaikui išbandyti save ir savo gebėjimus kuo įvairesnėje veikloje. Šiuo atžvilgiu Švenčionių rajone moksleiviams suteikiamos neblogos papildomo ugdymo sąlygos. Rajone veikia keturios papildomo ugdymo įstaigos: Švenčionių papildomo ugdymo centras, bei trys meno mokyklos Švenčionėliuose, Švenčionyse ir Pabradėje. Anksčiau papildoma veikla buvo plėtojama ir bendrojo lavinimo mokyklose, tačiau atsirandant vis didesniai lėšų stygiui, teko mokyklose panaikinti didžiąją dalį papildomo ir popamokinio ugdymo veiklų, kadangi mokytojai neteikė noro dirbti nemokamai, kas yra visiškai suprantama. Mokyklose ir gimnazijose pagrinde buvo palikta ir finansuojama sportinė veikla. [45]

Vis didesnis noras mokytis pastebimas iš suaugusiųjų pusės ir tai yra pagirtina, kadangi tobulinti savo žinias ir įgūdžius reikia visą gyvenimą. Tačiau, kai vienoje vietoje reikalai taisosi, visada atsiranda sunkumų kitur. Nemaža rajono problema yra gana spartus specialiųjų poreikių moksleivių skaičiaus augimas ir mokyklų neprisitaikymas tokių vaikų poreikiams.

Vadinasi viena iš pagrindinių sąlygų įtakojančių žmogiškųjų išteklių plėtrą yra švietimo tinklų modernizavimas ir tam atitinkančios aplinkos formavimas. Šiuo atveju reikėtų nepamiršti ir kompetentingo bei kvalifikuoto įstaigų personalo. Nors Švenčionių rajonas yra pirmaujantis pagal mokytojų skaičių, kadangi 100 moksleivių tenka 10,2 mokytojo, tačiau jų kvalifikacijos lygį reikėtų nuolat kelti, vadinasi tam reikia skirti papildomų investicijų. [45]

Išanalizavus bendrą Švenčionių rajono situaciją, galima padaryti tokias sutrumpintas išvadas:

1. Demografinė rajono padėtis vertinama, kaip santykinai bloga, kurią stipriai įtakoja jaunimo emigracija į ES šalis.
2. 95 proc. visų šalyje veikiančių įmonių sudaro SVV verslas, todėl siekiant geresnio pragyvenimo lygio rajone, svarbu skatinti esamų verslų plėtrą ir naujų kūrimąsi.
3. Pramonėje veikiančių įmonių spektras pakankamai platus ir diversifikuotas, tačiau jų padėtis nėra gera, dėl fiziškai ir morališkai pasenusių įrenginių naudojimo bei dirbančių ne aukštos kvalifikacijos darbuotojų. Pramonininkai nėra linkę į tarpusavio bendradarbiavimą ir kooperaciją, nors tokia verslo plėtra pagerintų įmonių situaciją ir produkcijos kokybę, atsirastų didesnių galimybių užmegzti ryšius su užsienio rinkomis, tačiau tai verslininkų nevilioja, juos pagrįdė stabdo tokio bendradarbiavimo baimė dėl organizacinės rizikos.
4. Didžiąją dalį iš visų veiklos rūšių sudaro prekybos įmonės, tą įtakoja nedidelio pradinio kapitalo poreikis.
5. Nemažą dalį rajone sudaro paslaugas teikiančios įmonės. Jų tarpusavyje sudaroma konkurencija kelia teikiamų paslaugų kokybę, ir viso rajono paslaugų lygį. Tačiau šioje vietoje daugiausiai laimi vartotojas.
6. Rajonas neišnaudoja galimo turizmo potencialo: siauras siūlomų pramogų spektras, neišryškintos lankytinos vietos, nepakankamai išvystyti maitinimo tinklai ir kt. Bendromis jėgomis šalinant visas šias susidarančias problemas atsiranda galimybė gauti papildomų lėšų turizmo dėka.
7. Vis mažėja žmonių norinčių imtis žemės ūkio veiklos, todėl ši sritis Švenčionių rajone yra merdėjimo stadijoje. Tačiau yra nedaugelis, kurie pasiryžę tradicinį ūkininkavimą performuoti į vis labiau populiarėjantį ekologinį, negailėdami tam nei laiko nei investicijų. Bet to negana, tokių ūkių vystymąsi stabdo mažai tesiskiriančios parduodamos išaugintos produkcijos kainos nuo tradiciniu būdu pateikiamų produktų, be to vis dar stokojama tam reikiamo išsilavinimo, žinių bei įgūdžių.
8. Švenčionių rajonas mažai kuo nusileidžia kitiems rajonams lavinimo aspektu. Tai yra svarbus veiksnys įtakojantis ateities verslumo didėjimą. Tačiau ir švietimo sferoje reikia papildomų investicijų modernizuojant švietimo tinklus ir keliant mokytojų kvalifikacijos lygį.

Švenčionių rajono situacija nėra itin gera, dar nemažai teks įdėti pastangų, laiko ir svarbiausia investicijų, tam kad kelti rajono lygį darant jį vis patrauklesnį naujų verslų kūrimui, senųjų plėtimui, užsienio investicijoms bei turizmui.

Analizuojant surinktus antrinius duomenis, bei gautus iš savivaldybių ir Lietuvos statistikos departamento, matomas ryškus ūkio subjektų skaičiaus mažėjimas, o tai rodo, kad Švenčionių rajone smulkus ir vidutinis verslas susiduria su rimtomis problemomis, kurios priverčia įmones neišvengiamai stabdyti veiklą arba ją iš viso nutraukti. Be kita ko nerimą kelia ir tai, jog ūkio subjektų mažėjimas Švenčionių rajone yra gerokai didesnis nei kituose rajonuose, nusileidžia tik Širvintų ir Elektrėnų rajonai. Tokią susidarančią situaciją įtakoja, rajono vadovų teigimu, įvairios problemos:

- menkos galimybės veikti vidaus rinkoje;
- maža siūlomos produkcijos siūlomos produkcijos ar teikiamų paslaugų paklausa;
- pasenusios technologijos ir menkas verslo paslaugų spektras;
- nepakankamai išvystyta verslo plėtros infrastruktūra;
- naujų įmonių nesugebėjimas prisitaikyti prie kintančių rinkos sąlygų;
- informacijos apie užsienio rinkas stoka;
- nesklandumai mokesčių sistemoje;
- esamų rinkų ankštumas, bei nesugebėjimas atrasti ir įsisavinti naujas rinkas.

Analizuojant rajono vadovų nuomones ar tikrai visos šios problemos yra opios šiandienos smuklaus ir vidutinio verslo savininkams ir būtent jų egzistavimas stabdo šių verslų plėtrą? Pasitelkę tyrimą ir respondentų atsakymus, pagal pirminius klausimus išanalizuosime tikrąją verslininkų nuomonę ir atmesime arba pagrįsime išsikeltą hipotezę.

3.2. Tyrimo metodika ir charakteristikos

Tyrimo metodika

Teorinėje tiriamojo darbo dalyje, analizuojant autorių mokslinius darbus, pateikti jų nuomone veiksniai, kurie sudaro barjerus smulkaus ir vidutinio verslo atstovams plėsti verslą. Šiame darbe, siekiama nustatyti, ar tikrai visi veiksniai, o jei ne visi, tai kurie pagrindiniai trukdo verslo plėtrai, buvo remtasi empirinio tyrimo metodu.

Tyrimo tikslas - Identifikuoti veiksnius, trukdančius SVV sektoriaus vystymuisi Švenčionių rajone ir pateikti problemų sprendimo būdus.

Tyrimo uždaviniai:

1. Nustatyti įmonių teisinę formą, gyvavimo trukmę, veiklos sritį ir darbuotojų skaičių įmonėse.
2. Identifikuoti verslininkų nuolatinį žinių ir įgūdžių tobulinimą.
3. Išanalizuoti problemas trukdančias SVV atstovams plėsti savo veiklą.

4. Nustatyti kokia pagalba teko pasinaudoti Švenčionių rajone ir kokios pagalbos verslininkams labiausiai reikėtų.

Tyrimo objektas – problemos, trukdančios verslininkams plėsti savo vykdomą verslą.

Tyrimo procedūra. Šis tyrimas buvo atliekamas keliais etapais:

1. anketos paruošimas;
2. anketos testavimas;
3. anketinės apklausos atlikimas;
4. anketų rūšiavimas (tam, kad nebūtų blogai ar netinkamai atsakytų anketų);
5. duomenų suvedimas;
6. duomenų analizė;
7. gautų rezultatų pateikimas ir apibendrinimas.

Tyrimo imties charakteristika

Empirinio tyrimo metodai – dalis standartizuotų buvo užpildyta interviu būdu, kita dalis išdalintos tyrime dalyvavusiems respondentams. Visi tyrimo metu gauti duomenys buvo rūšiuojami. Sugadintų ar tyrimui netinkamų anketų rasta nebuvo, todėl visos 45 anketų duomenys buvo tinkami. Atlikus šį etapą buvo taikomas aprašomosios statistikos metodas.

Neatsitiktiniu patogumo atrankos būdu buvo apklausti 45 respondentai. Šis skaičius buvo prilygintas 100 proc.

Darbe buvo taikomas kiekybinio tyrimo metodas. Respondentais buvo pasirinkti tie asmenys, kurie vykdė veiklą Švenčionių rajone ir jų verslas buvo priskiriamas prie smulkiam ir vidutiniam verslui.

Apklausiai atlikti buvo naudojama standartizuota anketa, iš anksto buvo susisiepta su verslininkais. Tie kurie anketą galėjo užpildyti iš karto, apklausti interviu būdu jiems patogioje vietoje, kita dalis respondentų neturėjusių tuo metu laiko, gavo anketą į rankas, ir po kelių savaičių, jos su respondentų pateikta nuomone buvo surinktos. Toks apklausos būdas buvo taikomas gerbiant respondentų laiką ir siekiant, kad atsakymai reikalingi tyrimui būtų kuo tikslesni.

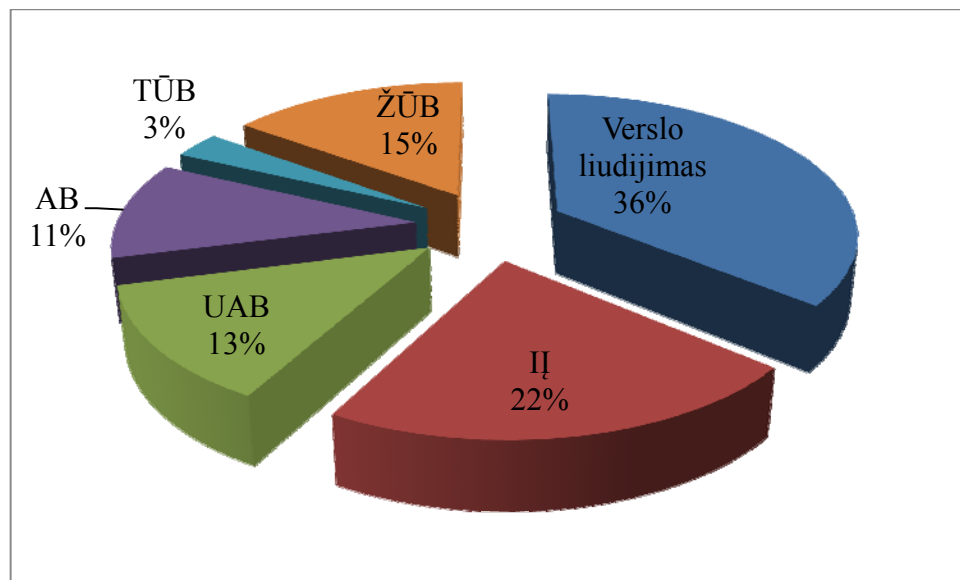
Apklaustos būdu surinkti duomenys analizuojami pasitelkiant MS Office Excel programą. Gauti tyrimo duomenys buvo analizuojami statistiniu aprašomuoju būdu – skaičiuojami procentiniai santykiniai dažniai, nuo visų apklausoje dalyvavusių respondentų skaičiaus. Grafiniam duomenų pateikimui taip pat naudojama MS Office Excel programa.

Tyrimo anketos struktūra. Anketą sudarė 27 klausimai, iš jų 5 klausimai buvo atvirojo tipo, kur verslininkai galėjo laisva forma atsakyti į klausimus, kiti 22 klausimai sudaryti uždaruju būdu, su galimomis atsakymų alternatyvomis. Visą anketą galima suskirstyti į keturias dalis:

1. Pirmoji dalis skirta nustatyti įmonių teisinę formą, gyvavimo trukmę, veiklos sritį ir darbuotojų skaičių įmonėse.
2. Antroji dalis identifikuoja ar verslininkai nuolat tobulina savo žinias ir įgūdžius. Ši dalis svarbi darbe iškeltai hipotezei pagrįsti arba atmesti.
3. Trečioji dalis skirta išsiaiškinti smulkaus ir vidutinio verslo problemas, trukdančias verslininkams plėsti savo veiklą.
4. Ketvirtoji anketos dalis nustato kokia pagalba verslui teko pasinaudoti ir kokios pagalbos verslininkams labiausiai reikėtų.

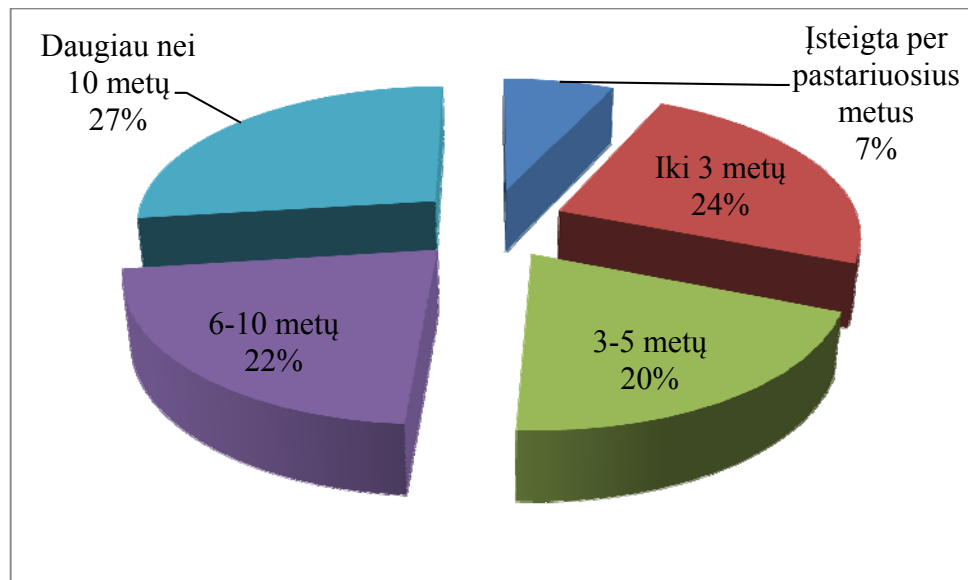
3.3. Problemų su kuriomis susiduria SVV verslas identifikavimas ir vertinimas

Remiantis teorine ir praktine kitų tyrimų medžiaga buvo parengta metodika ir atliktas praktinis problemų, trukdančių SVV sektoriaus vystymuisi Švenčionių rajone tyrimas.

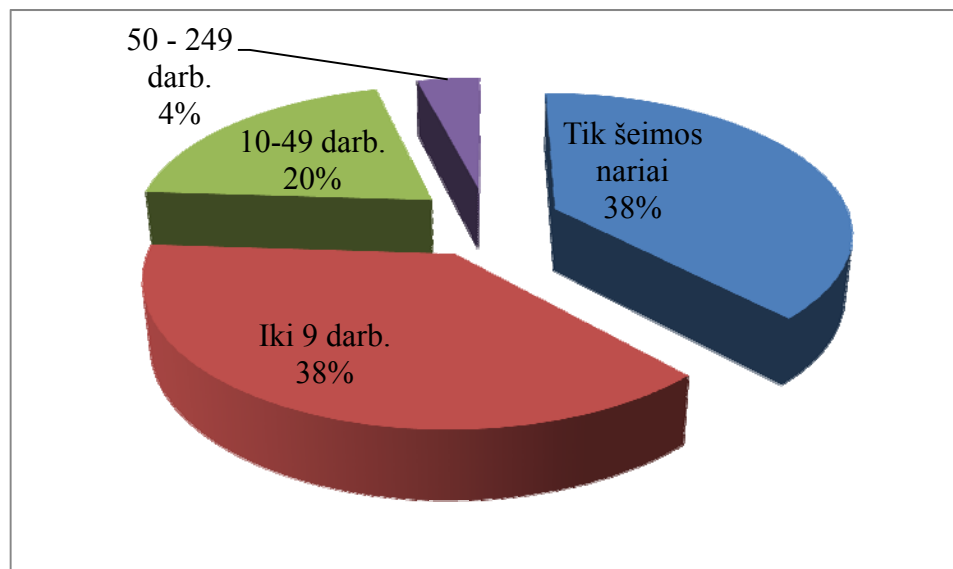
10 pav. Įmonių, pagal teisinę formą, procentinis pasiskirstymas

Daugiausiai apklausoje dalyvavusių respondentų dirba įsigiję verslo liudijimus. Jų teigimu, tokį pasirinkimą lėmė mažesni išpareigojimai valstybei. Antrieji, pagal procentinį pasiskirstymą, tie verslininkai, kurie įkūrė individualią įmonę. Tretieji uždaryjū akcinių bendrovių atstovai.

11 pav. Įmonių gyvavimo laikotarpio procentinis pasiskirstymas

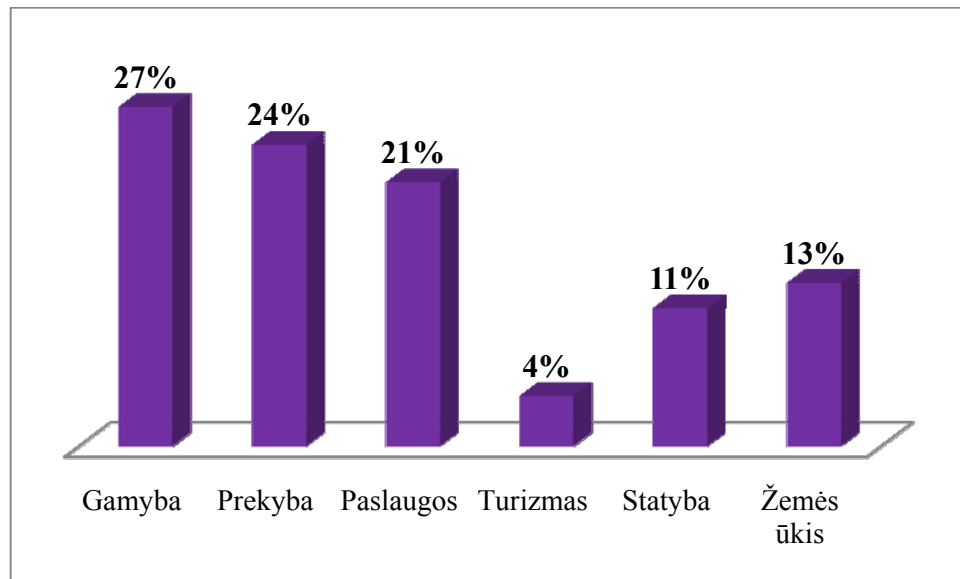
Didelė dalis respondentų savo veiklą vykdo daugiau nei 10 metų, tai galima sakyti yra patys gambiausi verslininkai, sugebantys prisitaikyti prie kintančių rinkos sąlygų. Visi kiti apibendrinti rezultatai pasiskirstė ne dideliu skirtumu, išskyrus įsikūrusius per pastaruosius metus, tai tikriausiai patys drąsiausi verslininkai, nepabijoję imtis verslo ekonominiu sunkmečiu. Tačiau rinkos analitikų teigimu, ekonominės ir finansinės krizės laikotarpis – tai puikius laikas imtis verslo, tik tam reikia turėti gerą verslo idėją.

12 pav. Įmonių pasiskirstymas pagal samdomų darbuotojų skaičių

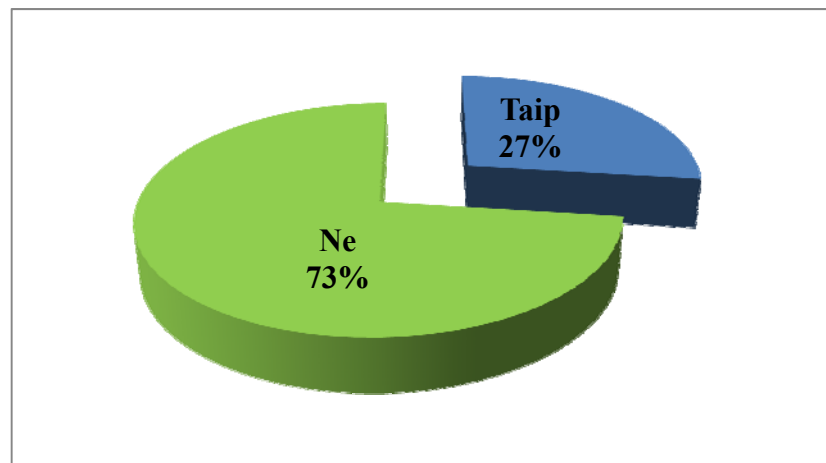
Šis paveikslėlis puikiai atspindi, kad didžioji dalis apklaustųjų sukuria itin mažai darbo vietų, kitaip galima pasakyti, jog jie atstovauja mikro įmones, kurių skaičius Lietuvoje per pastaruosius 4 metus yra gerokai sumažėjęs. Tokių įmonių išlikimo viena iš galimybių susirasti tokią veiklos nišą, kur didesnėms įmonėms būtų nepelninga arba siekti bendradarbiavimo ir kooperacijos su kitomis

įmonėmis. Šia paskutinę galimybę galima taikyti visoms smulkaus ir vidutinio verslo atstovams, siekiant išlikimo ir verslo plėtros.

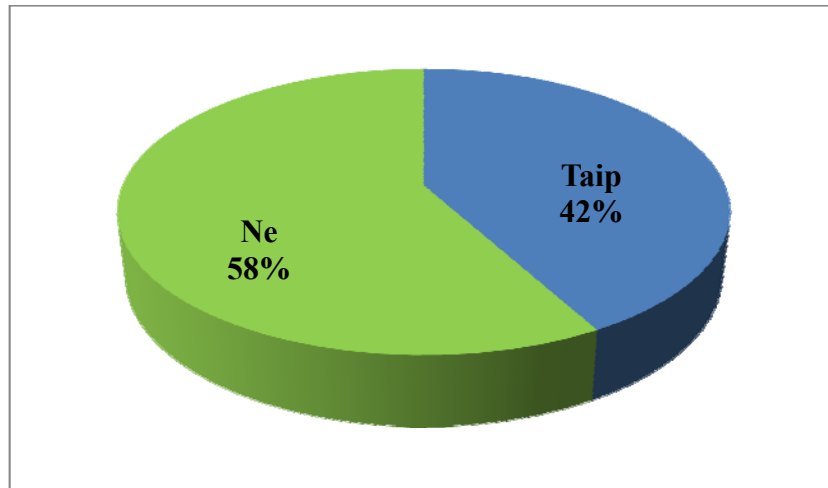
13 pav. Įmonių pagal veiklos sritis procentinis pasiskirstymas

Buvo siekta apklausti visų sričių atstovus, kad analizuojami ir apibendrinti duomenys atspindėtų ne vieną veiklos sritį. Kaip matome, daugiausiai respondentų pasitaikė tokių, kurie veiklą vykdo gamybos sferoje, tačiau ne daug nuo jų atsiliko prekybos ir paslaugų atstovai. Mažiau statybą ir žemės ūkį atstovaujančių asmenų. Taip atsitiko todėl, kad dauguma statybos įmonių, kaip ir žemės ūkio yra merdėjimo būsenoje.

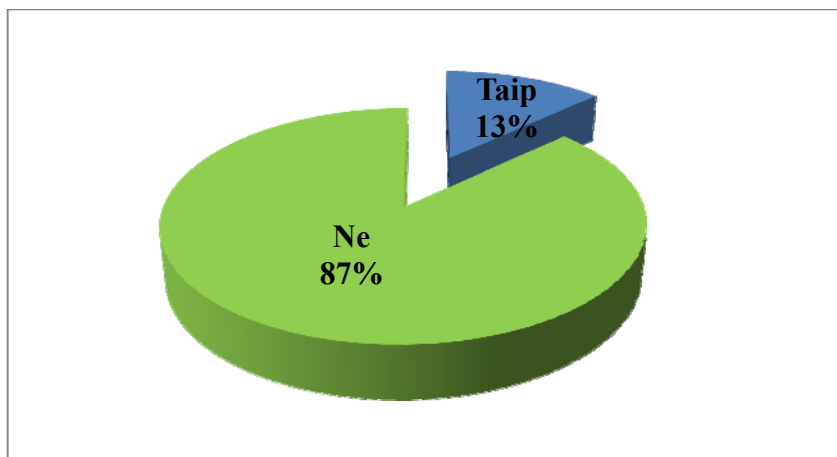
14 pav. Apklaustųjų įmonių bendradarbiavimo procentinis pasiskirstymas

Kaip galime pastebėti iš 14 pav. dauguma įmonių veiklą vykdo individualiai, be partnerių pagalbos. Tokia veiklos specifika nėra itin naudinga jiems patiems, kadangi taip mažėja galimybės išlikti konkurencingu rinkoje.

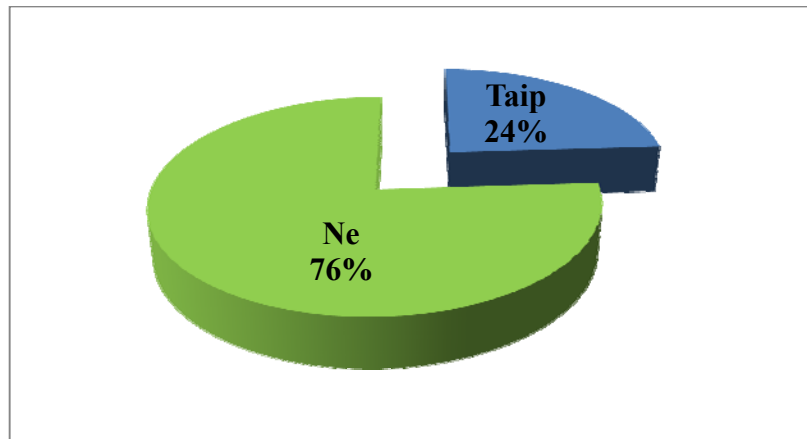
15 pav. Pavyzdinės įmonės turėjimas

42 proc. visų apklaustųjų turi pavyzdinę įmonę, iš kurios veiklos jie gali semtis patirties, tai yra vienas iš požymių, kad verslininkai trūkstančių žinių ar įgūdžių spragas gali „užsipildyti“ turėdami gerą sektiną pavyzdį.

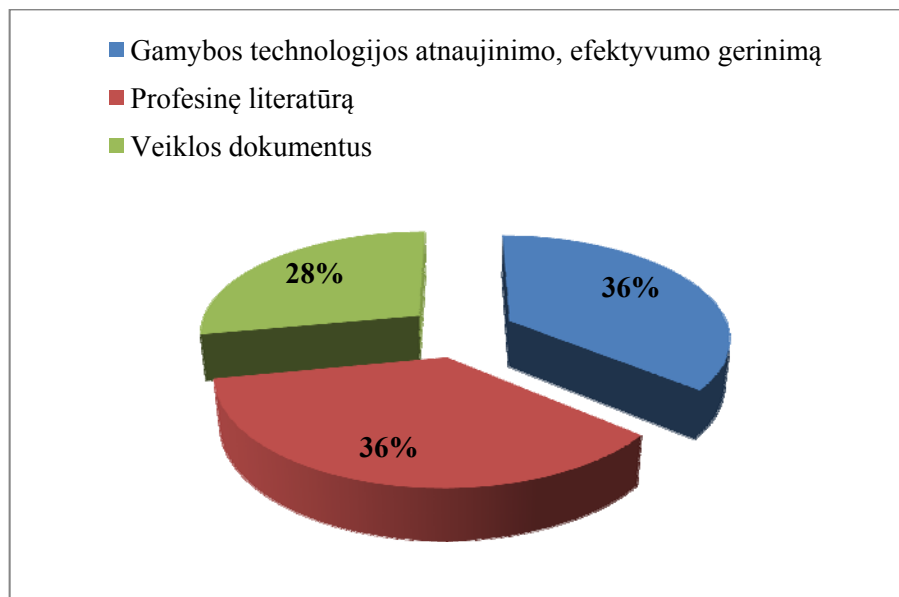
16 pav. Verslo globėjo turėjimas

Verslo globėjo turėjimas, dažnai įmonei padeda išvengti daugelio problemų, ypač jei ta globėjiška įmonė yra stambaus verslo atstovė. Maža įmonių dalis Švenčionių rajone turi savo verslo globėją, kuris taip pat gali padėti, kai globojamos įmonės atstovui pritrūksta tam tikrų įgūdžių, be to tai puiki galimybė nuolatos mokytis iš tų kurie sukaupę didesnę įgūdžių ir žinių bazę.

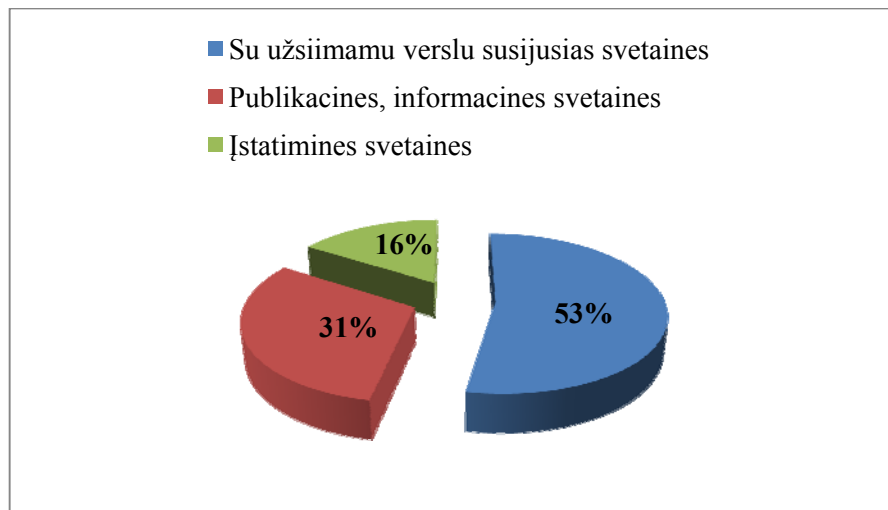
17a pav. Įmonių verslo bibliotekos kaupimas

Dauguma įmonių, kaip matome, nekaupia savo verslo bibliotekos ir tai nėra gerai. Kadangi, jeigu neturi nei partnerių, nei verslo globėjų, reikia savo žinių akiratį plėsti savarankiškai, tačiau daugelis verslininkų tam neteikia būtinybės.

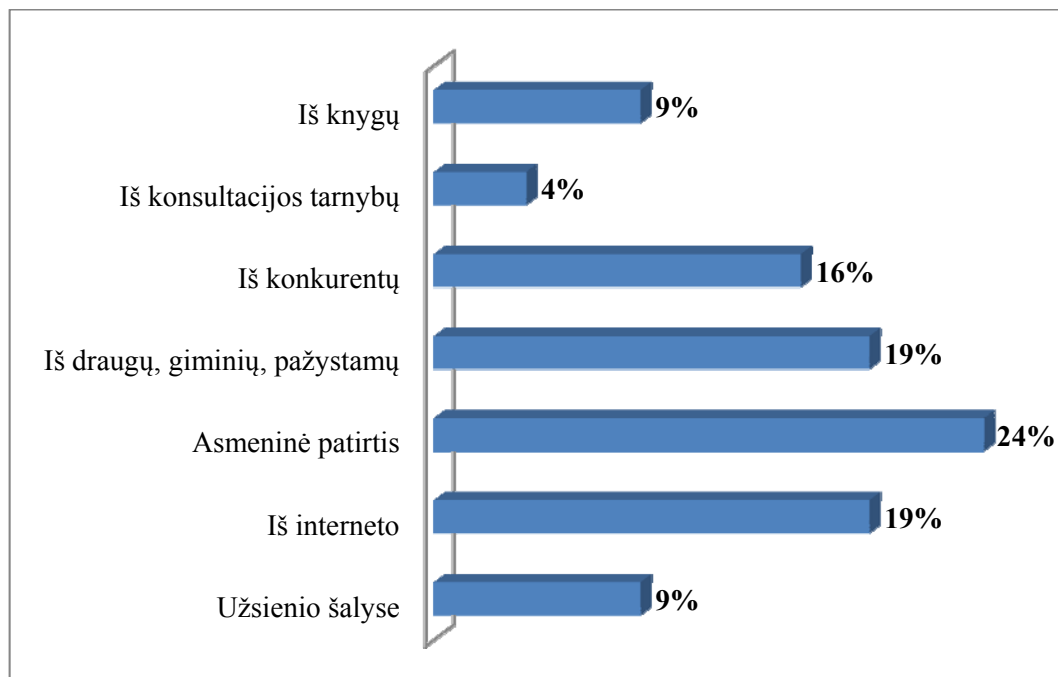
17b pav. Kaupiamos verslo bibliotekos klasifikavimas

24 proc. respondentų, kurie visgi kaupia savo verslo biblioteką, daugiausiai rūpinasi ta literatūra, kuri susijusi su jų vykdoma veikla. Pagirtina tai, kad verslininkai atstovaujantys gamybos sričiai domisi, kaip tapti konkurencingesniu rinkoje ir stengiasi atnaujinti fiziškai ir morališkai pasenusias technologijas, vadinasi kaupia ne tik verslo bet ir techninę literatūrą. Likę 28 proc. kaupia ne itin reikšmingą jų žinių tobulinimui informacija, dažniausiai jų teigimu renkamos pirkimo-pardavimo sutartys, buhalteriniai duomenys.

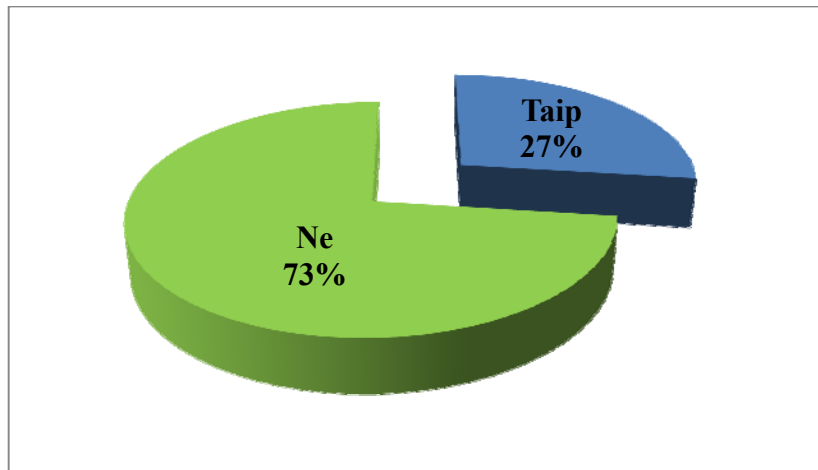
18 pav. Verslo informacinių svetainių skaitomumas

Svarbu versle ne tik kaupti verslo literatūrą, bet ir domėtis verslo naujovėmis, išleidžiamais įstatymais ir jų pataisomis. Iš visų apklaustųjų tik 42 proc. skaito internetines naujienas. Iš šių respondentų daugiau nei pusė domisi verslo inovacijomis, tik 16 proc. yra suinteresuoti įstatymų naujovėmis, kiti likusieji skaito ne itin reikšmingas internetines svetaines, tokias kaip delfi ir pan.

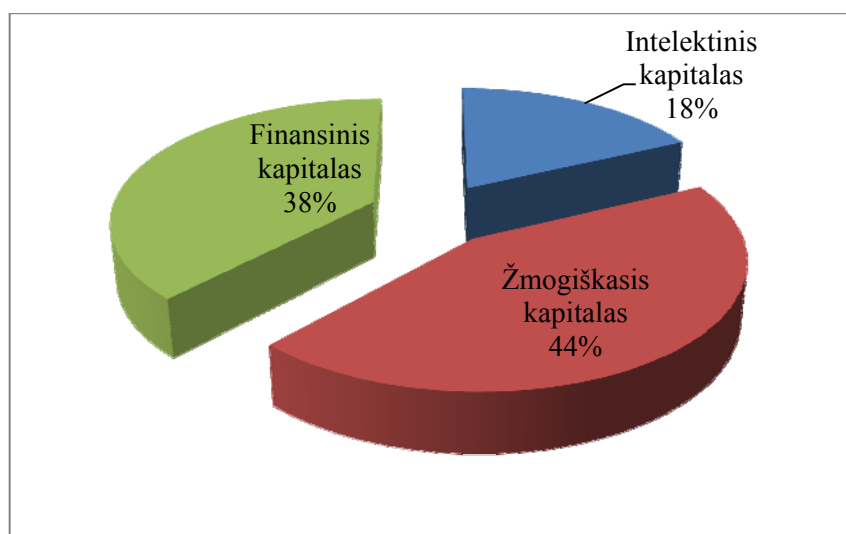
19 pav. Geriausių idėjų verslui gavimo šaltiniai

Dauguma iš apklaustųjų tarpo, kurdami ir vystydami verslą, rėmėsi savo asmenine patirtimi, kita nemaža respondentų dalis rado gerų verslo idėjų interneto pagalba, kitiems patarė draugai ir pažystami. Nuo šių išvardintųjų, mažai kuo atsiliko ir verslininkai, kurie nukopijavo verslą nuo konkurentų. Gerokai mažesnioji dalis idėjų savo verslui ieškojo užsienyje, knygų pagalba, kiti kreipėsi į verslo konsultacines įmones.

20 pav. Įmonių, kurios kreipėsi pagalbos į verslo konsultacines įmones, procentinis pasiskirstymas

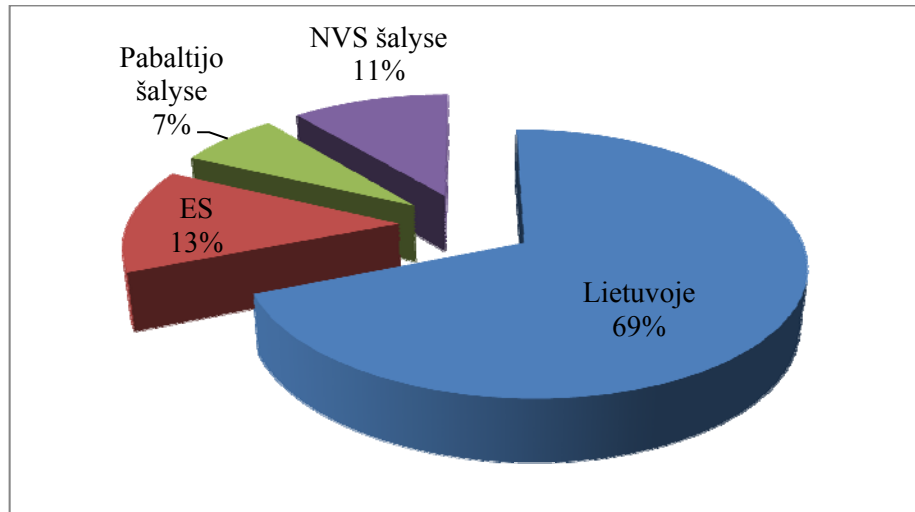
Kaip matome, maža verslininkų dalis patikėjo savo problemas ar kreipėsi patarimo į verslo konsultacines įmones. Kyla klausimas, kodėl? Juk šios įmonės dirba tam, kad galėtų verslininkams teikti informacinę pagalbą. Tačiau nė vienas verslininkas iš besikreipusiųjų prasitarė, kad kreipimasis į tokio tipo įmones jokios naudos nedavė. Tada ir vėl kyla klausimas, kam Lietuvos ūkio ministerija skiria finansines lėšas tokių informacinių centrų išlaikymui, jei jos neduoda verslininkams jokios naudos? Šitas klausimas ir liks neatsakytas, tačiau Švenčionių rajono verslo informacinis centras nuo gruodžio pirmos yra uždaromas, o finansavimas, jau senokai nutrauktas, tokių veiksmų paaiškinimai gali būti keli, vienas iš jų toks, kad ekonomikos krizės laikotarpiu neužtenka lėšų visų centrų išlaikymui ir tenka sumažinti jų skaičių, arba valdininkai suprato, kad tokios įmonės mažai duoda naudos patiems verslininkams.

21 pav. Naudingiausio panaudoto kapitalo rūšies procentinis pasiskirstymas

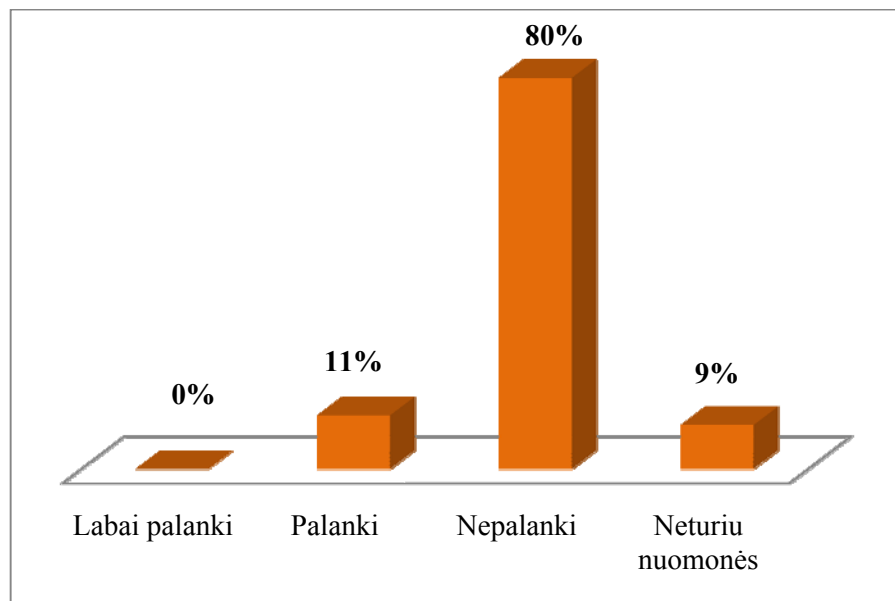
Dauguma apklaustųjų respondentų teigia, kad tik žmogiškasis kapitalas jų įmonei davė didžiausią grąžą, šiek tiek mažesnės respondentų dalies nuomone - investuoto finansinio kapitalo dėka

pavyko gauti didžiausią naudą. Ir kaip bebūtų gaila, intelektualio kapitalo panaudojimas, liko paskutinėje vietoje. Šiuo atžvilgiu galima teigti, kad verslininkams trūksta žinių ir įgūdžių, bei atitinkamos kompetencijos, kurią tikslingai naudojant galima žmogiškojo ir finansinio kapitalo pagalba gauti kelis kart didesnę grąžą, nei naudojantis tik viena iš šių kapitalo rūšių.

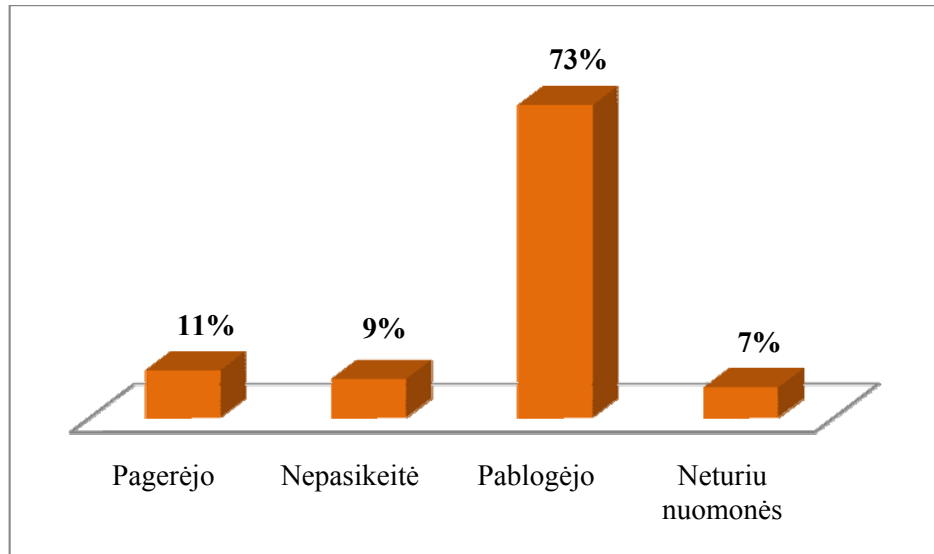
22 pav. Rinkos, kuriose realizuojama įmonių sukurtos prekės ir paslaugos

Kaip galime pastebėti iš 22 pav., įmonių sukurta produkcija ir paslaugos daugiausiai realizuojama vietinėje rinkoje. Daugiau nei penkis kartus mažesni rodikliai, analizuojant anketų duomenis parodė, kad verslininkai savo produkciją stengiasi realizuoti ir užsienio rinkose.

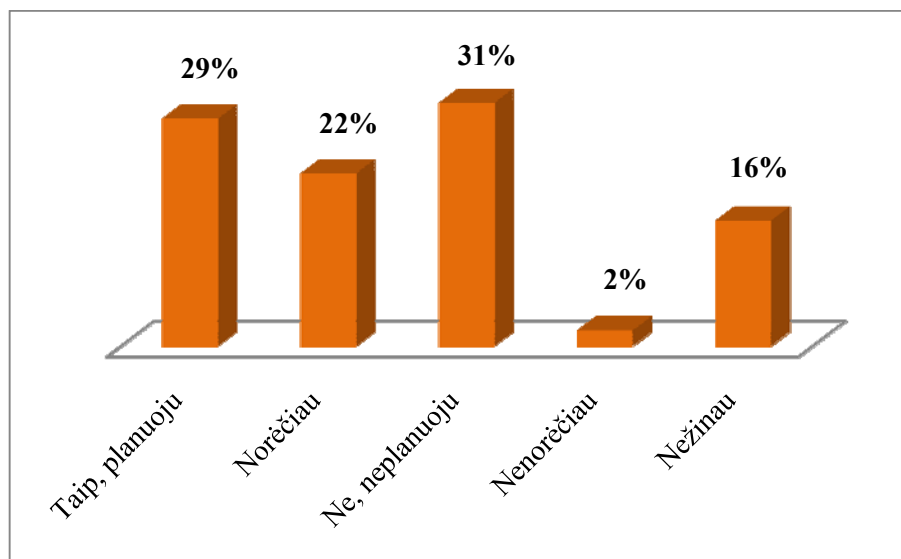
23 pav. Lietuvos ekonominės situacijos vertinimas, verslo plėtros atžvilgiu

Pasiteiravus verslininkų, kaip jie vertina dabartinę Lietuvos ekonominę padėtį, verslo plėtros atžvilgiu, tai didžioji dauguma teigė, kad situacija ypač nepalanki verslo plėtrai, 11 proc. apklaustųjų nuomone, situacija yra palanki, o teigiančiųjų, jog labai palanki - respondentų tarpe neatsirado.

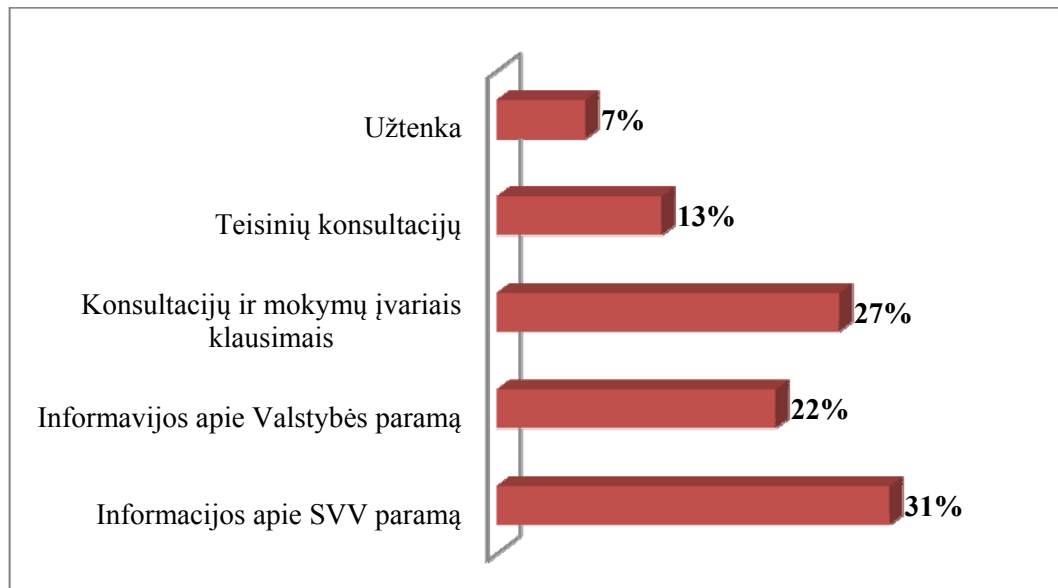
24 pav. Lietuvos verslo aplinkos pasikeitimas 2008 – 2009 metais, respondentų nuomonių procentinis pasiskirstymas

Pasidomėjus respondentų, kaip jie verti verslo aplinką Lietuvoje 2008 – 2009 metais, tai, kaip ir prieš tai nagrinėtame klausime, didžioji balsų dauguma nurodo, kad verslo aplinka pablogėjo ir dabar jiems sunkiau vykdyti savo įmonių veiklą. Tokia pat apklaustųjų dalis teigia, kad verslo aplinka pagerėjo. 9 proc. verslo aplinką vertina kaip nepakitusia ir jų verslui ekonominė krizė įtakos neturi.

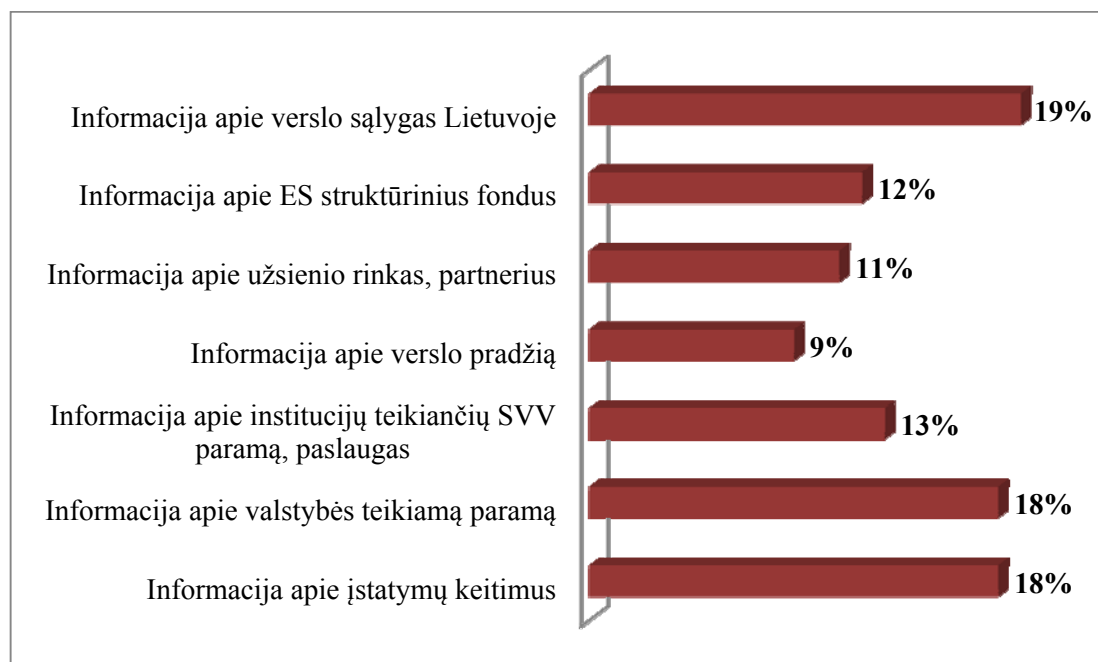
25 pav. Planai, dėl verslo plėtros

Verslininkai vertindami verslo aplinką kaip nepalankią savo verslo plėtros neplanuoja. Tačiau nemažos dalies apklaustųjų rinkos situacija nebaugina ir jie netolimoje ateityje ketina plėsti verslą.

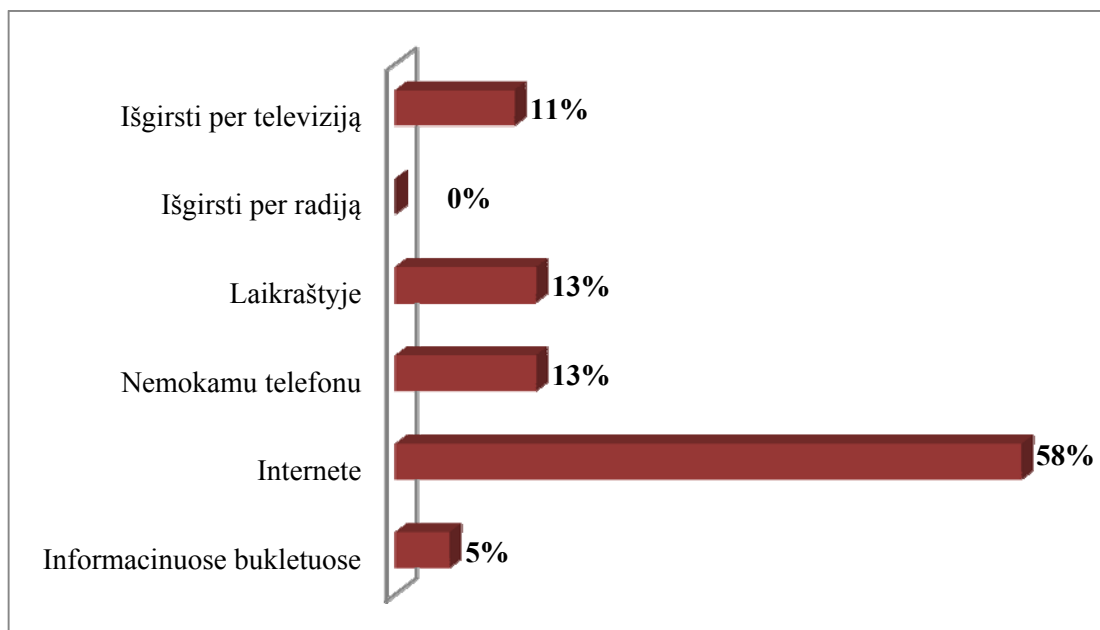
26 pav. **Informacijos trūkumo SVV verslo plėtrai vertinimas**

Analizuojant tyrimo metu gautus duomenis pastebime, kad verslininkams, norintiems ar ketinantiems plėsti verslą, daugiausia trūksta informacijos apie smulkiam ir vidutiniui verslui teiktiną paramą, valstybės paramą bei konsultacijų ir mokymų įvairiais klausimais. Nemažai verslininkų norėtų gauti ir teises konsultacijas.

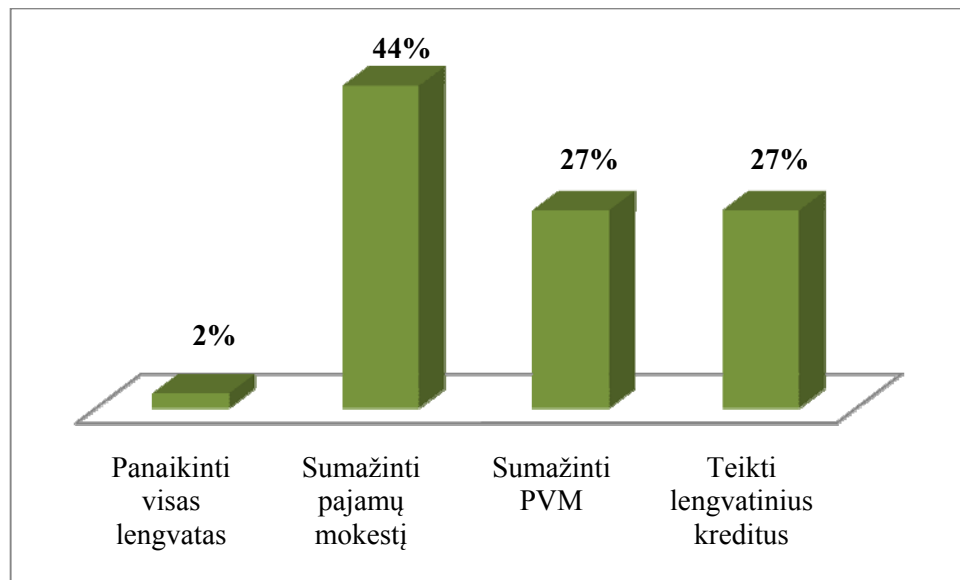
27 pav. **Nuolatinio verslo informacijos reikalingumo vertinimas**

Bendraujant su respondentais interviu būdu, ne vienas minėjo, kad jie būtų itin patenkinti, jei valstybė sukurtų atskirą tinklalapį, kuriame galima būtų rasti įvairios informacijos apie valstybės ir savivaldybės teikiamą paramą ir jos gavimo sąlygas, įstatyminius pasikeitimus, be to juos domintų informacija, apie užsienio partnerius, galimybės bei patarimai, kaip pradėti ar dalį produkcijos realizuoti užsienio rinkose, taip pat esama Lietuvos situacija bei būsimos prognozės. Viena vertus tai puiki mintis, tokios svetainės pagalba įmanoma sutaupyti lėšų, kurios skiriamos informaciniams centrams išlaikyti, tačiau tik maža dalis verslininkų ryžtasi į juos kreiptis, be to visa informacija būtų sutalpinta vienoje vietoje ir verslininkai užtruktų mažiau laiko ieškodami.

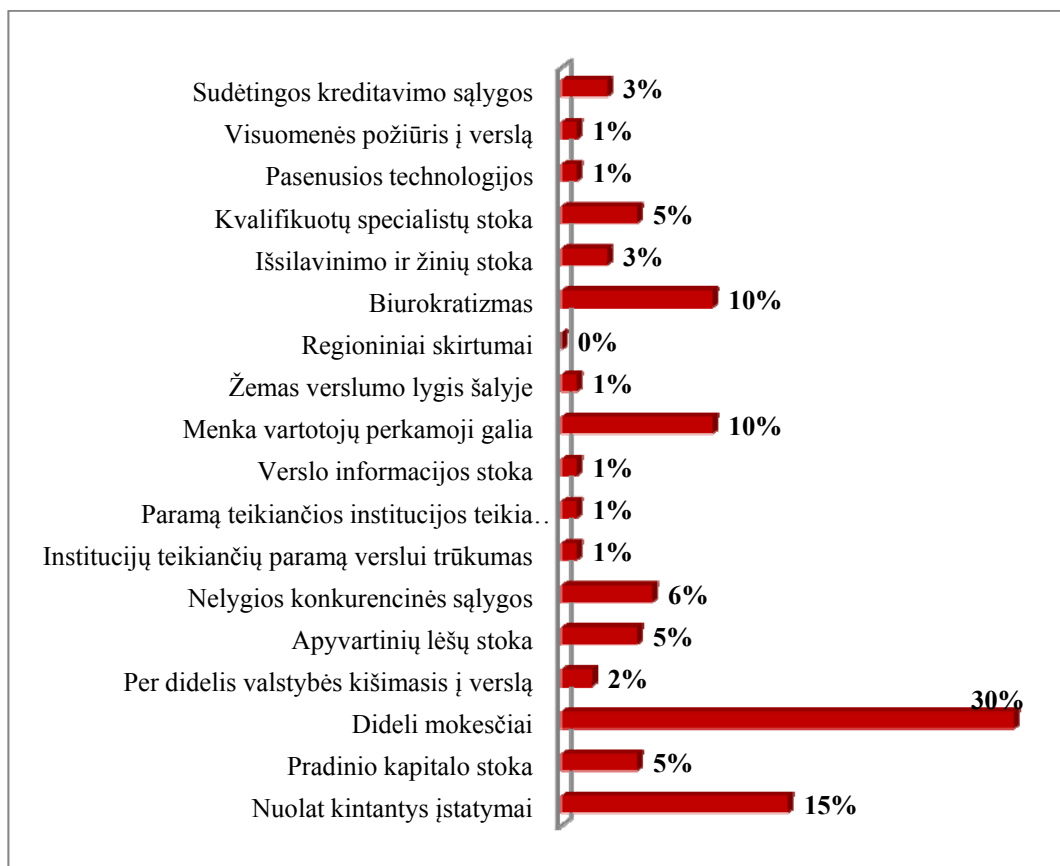
28 pav. **Informacijos reikalingos SVV verslui patalpinimo vieta**

Verslininkai visgi deda viltis, jog laikui bėgant, tokia svetainė pradės savo gyvavimą, tačiau iki tol, jie visgi informacijos ieškotų per įvairias svetaines, nors jų teigimu tai nėra itin patogiu, kadangi užima daug laiko, ir ne visą informaciją pavyksta rasti. Be kita ko, jie sutiktų, jei informacija būtų perduodama ir kitomis informacijos sklaidimo priemonėmis, ir jie neteikia didelės reikšmės ar ji būtų talpinama laikraštyje, praneštų per televiziją ar nemokamu telefonu.

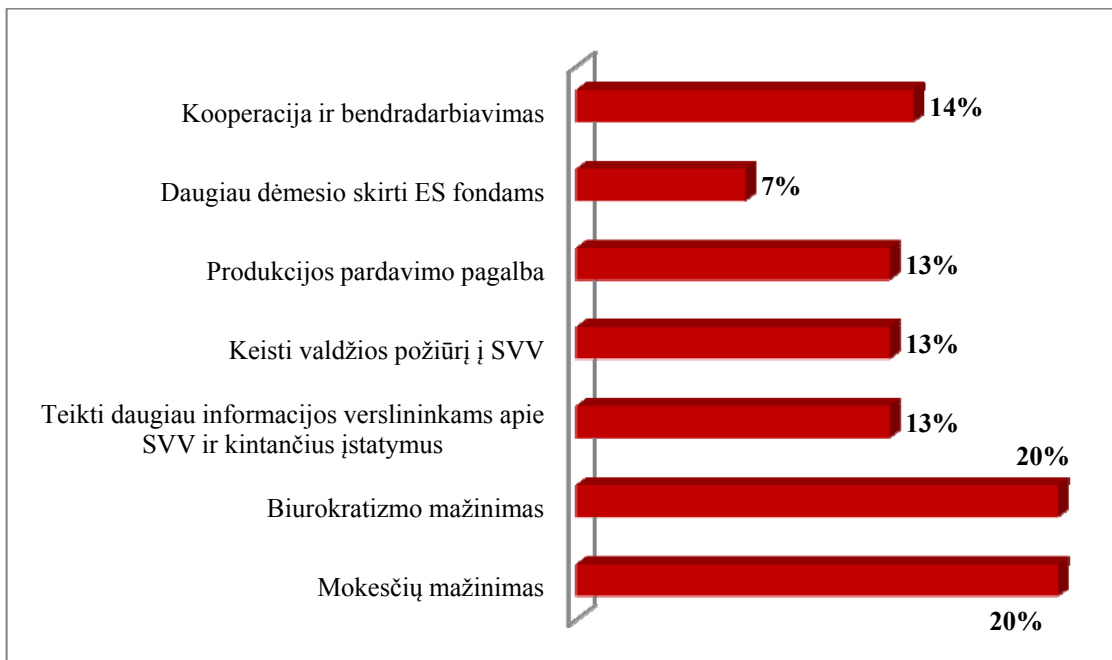
29 pav. Mokestinių lengvatų taikymas pradedantiesiems SVV verslą

Respondentai vertino tokią galimybę tiek savo, tiek kitų įmonių atžvilgiu ir beveik pusė respondentų norėtų, kad būtų taikomas sumažintas pajamų mokestis. Po lygiai pasiskirstė PVM mažinimo ir lengvatinių kreditų teikimo galimybės vertinimas. Buvo ir keli respondentai, kurie teigė, jog jokių lengvatų taikyti nereikėtų, jų nuomone visos sąlygos, tiek pradedantiesiems, tiek ir vykdančioms savo veiklą turi būtų vienodos.

30 pav. Problemos trukdančios SVV verslo vystymuisi

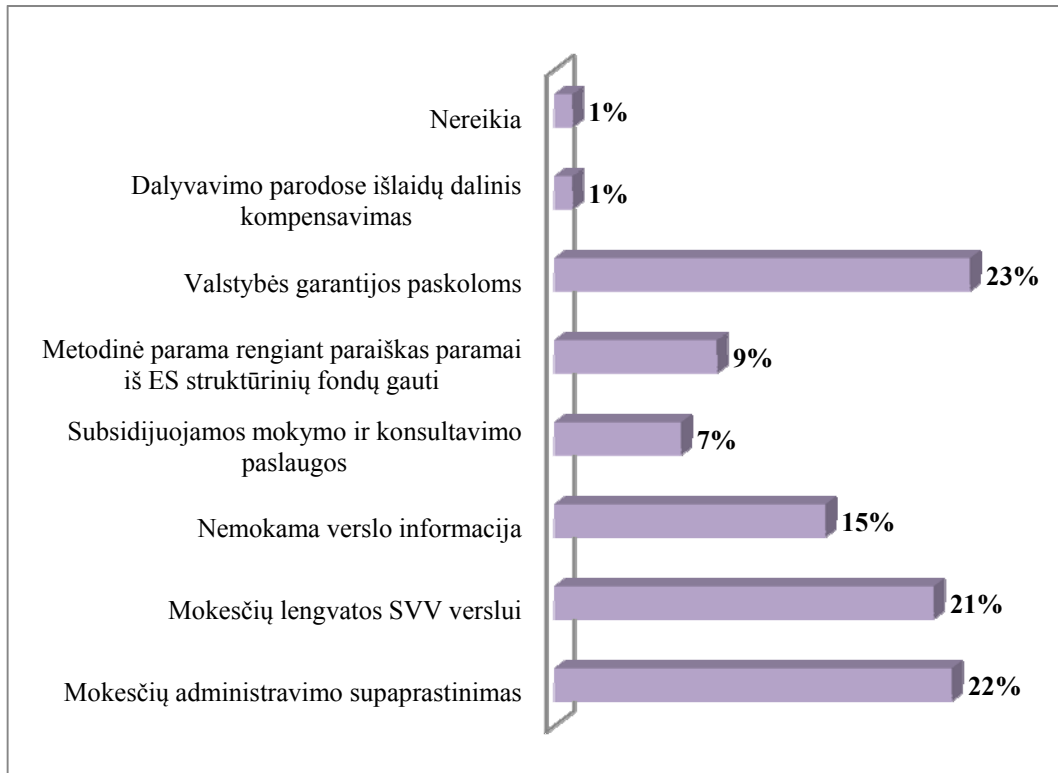
Pagrindinė iškelta šio tyrimo užduotis buvo išsiaiškinti, kokios problemos trukdo verslininkų vykdomo verslo plėtrai Švenčionių rajone. Taigi, kaip matome pagrindinė problema yra mokesčių lygis šalyje, antroji problema kuri yra per pus mažesnė - įstatymų kitimas, trečiąją vietą dalinasi biurokratizmo lygis ir menka perkamoji galia. Šie rezultatai nepagrindė Švenčionių rajono vadovų nuomonės, jų teigimu, verslininkams trukdo menkos veikimo galimybės vietinėje rinkoje. Lyginant Lietuvos verslo darbdavių konfederacijos (LVDK) atlikto tyrimo (2007) rezultatus, galime teigti, kad rezultatai yra visiškai priešingi. Pagal jų atliktą tyrimą, pirmąją vietą pagal problemos svarbą užima finansinių šaltinių verslo pradžia stoka ir per sudėtingi finansavimo gavimo būdai. Darbe atliktas tyrimas pagrindžia kai kurių anksčiau nagrinėtų mokslinių straipsnių autorių nuomones. Svarbu tai, kad šio tyrimo mastai buvo per maži ir tyrimo rezultatų negalime perteigti visai visumai.

31 pav. Iškilusių problemų sprendimo kryptys

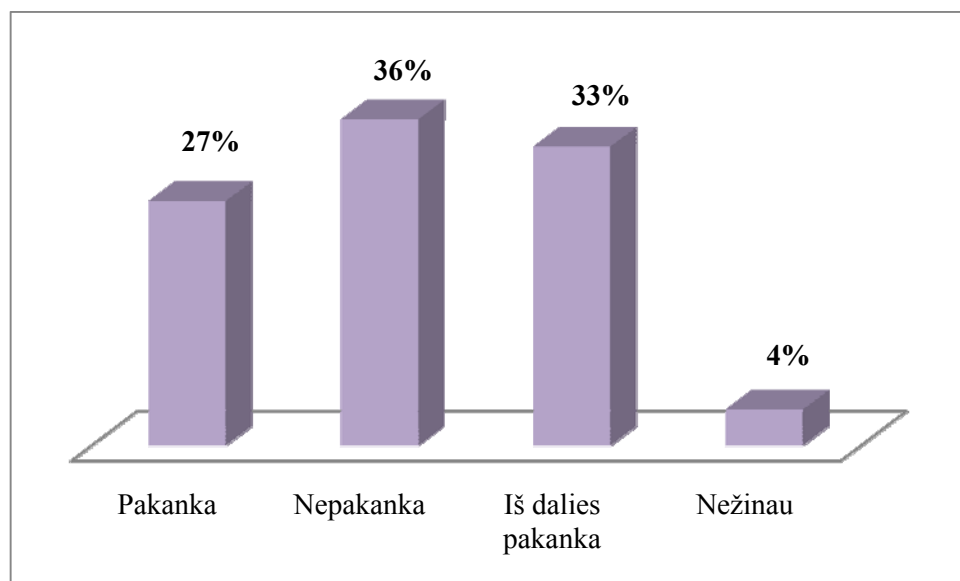
Atkreipėme dėmesį į tai, jog verslininkai lengvai vardino jų verslui trukdančias problemas, tačiau jų paklausus, kaip gi Jūs pasiūlytumėt tas problemas spręsti, tik 33 proc. apklaustųjų pateikė jų nuomone problemų sprendimo būdus. Daugiausiai siūlymų buvo skirta biurokratizmo ir mokesčių lygio mažinimui, tačiau tokie pakeitimai net ir iš valdžios pusės nevykdomi skubos tvarka, praeis daug laiko, kol pajusime, gal būt, teigiama linkme kintančią situaciją. Sudomino siūlymai, kurie buvo skirti situacijos gerinimui pačių verslininkų iniciatyva, nemaža dalis pasisakė už tai, kad ir toliau blogėjant sąlygoms, jie pradės ieškoti partnerių su kuriais galės bendradarbiauti. Kiti respondentai visgi tikėdamiesi valdžios pagalbos, norėtų, jog jų padedami galėtų realizuoti daugiau gaminamos produkcijos ar teikiamų paslaugų, tada jų teigimu mokestinė problema iš jų pusės nebūtų taip

sureikšminta. Taip pat po 13 proc. pasiskirstė siūlymai dėl valdžios požiūrio į SVV keitimą bei verslui didesnės informacijos teikimą.

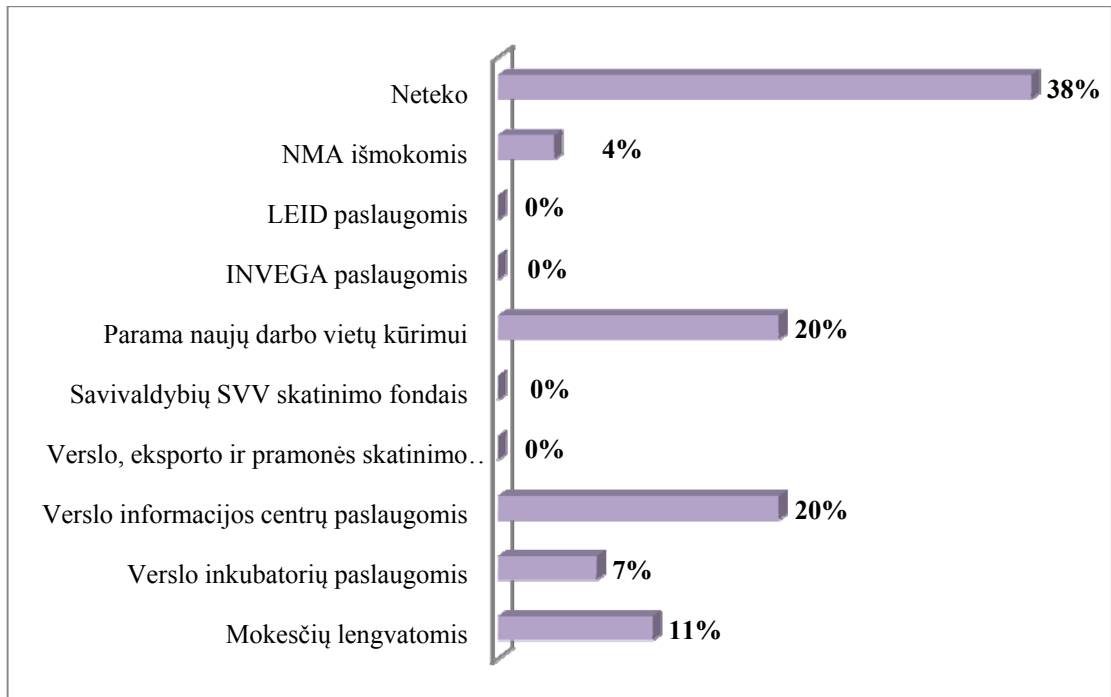
32 pav. Paramos verslui reikalingumo vertinimas

Tam, kad išlikti ir atsirastų didesnių galimybių smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai, verslininkams svarbu, kad valstybė supaprastintų mokesčių administravimą, efektyviau teiktų mokestines lengvatas, tačiau svarbiausia valstybės garantijos paskoloms.

33 pav. Paramą teikiančių institucijų informacijos kiekio pakankamumo vertinimas

Išanalizavus duomenis, dėl paramą teikiančių institucijų informacijos kiekio pakankamumo, gauti rezultatai pasiskirstė nedideliu skirtumu. 36 proc. respondentų, tokios informacijos vis dar trūksta, 33 proc. jos iš dalies pakanka, o 27 proc. gaunama informacija tenkina jiems reikalingus poreikius.

34 pav. Valstybės paramos panaudojimo procentinis pasiskirstymas

Didžiausiai daliai respondentų, jokia valstybės teikiama parama neteko pasinaudoti, nemaža dalis verslininkų rėmėsi valstybės pagalba kurdami naujas darbo vietas ir kreipdamiesi į verslo informacijos centrą ieškodami jiems naudingos informacijos.

Švenčionių rajono savivaldybė skelbia, kad iš savo surenkamų lėšų skiria paramą smulkiems ir vidutiniams verslininkams, tačiau paklausus verslininkų (žiūrėkite 2 priedą, 35 pav.) apie paramos gavimą iš savivaldybės tik 2 proc. respondentų gavo pagalbą iš savivaldybės. Galima daryti išvadą, kad arba tai tik ir lieka kalbos, jog parama yra skiriama, nes nemanau, kad tik keliems procentams ji buvo reikalinga, arba reikalavimai tokios paramos gavimui yra per dideli.

Jei visgi parama būtų realiai teikiama, tai verslininkams naudingiausia, jei savivaldybė tam tikrą laiką taikytų mokesčių lengvatas arba dalinai kompensuotų paskolos palūkanas (žiūrėkite 2 priedą, 36 pav.).

Išanalizavus visus anketos klausimus ir išnaginėjus respondentų nuomones galima padaryti bendras tyrimo išvadas:

1. Dauguma Švenčionių rajono verslininkų vykdo savo veiklą įsigiję verslo liudijimus arba įkūrę individualią įmonę, taip sukurdami itin mažai darbo vietų.

2. Galima teigti, kad geriausiai mokantys prisitaikyti prie besikeičiančių rinkos sąlygų ir gabiausi verslininkai yra tie, kurie vykdo savo veiklą daugiau jau nei 10 metų, ir tie kurie įkūrė verslą ekonominio sunkmečio laikotarpiu.
3. Didžioji dalis apklaustųjų buvo gamybos, paslaugų ir prekybos atstovai.
4. Įmonių pagaminta produkcija realizuojama daugiausiai vietinėje rinkoje, ir tik maža dalis tenkina užsienio rinkų poreikius.
5. Apklausti respondentai dabartinę Lietuvos ekonominę situaciją verslo plėtros atžvilgiu vertina kaip nepalankią, tačiau neatsisako planų ir norų plėsti savo veiklą.
6. Daugiausiai verslininkams trūksta informacijos apie SVV paramą ir verslo sąlygas Lietuvoje. Tokią informaciją jie norėtų rasti internete.
7. Pagrindinė problema trukdanti jų verslo plėtrai, tai mokesčių lygis šalyje. Ir jų siūlymas, kad valstybė mažintų mokesčius, bet pablogėjus situacijai jie ketina šią problemą spręsti kooperacijos ir bendradarbiavimo būdu.
8. Tikėdamiesi paramos iš valstybės, atmetus mokesčių klausimą, jiems svarbu būtų dalinis paskolų palūkanų kompensavimas ir valstybės garantijos paskoloms.
9. Darbe iškelta hipotezė dalinai patvirtina, kadangi smulkaus ir vidutinio verslo atstovų, per maža dalis didina ir kaupia verslui reikalingų žinių ir įgūdžių „bagažą“, tą įrodo verslo bibliotekos nekaupimas, internetinių svetainių mažas skaitomumas, verslo parterijų ir globėjų neturėjimas, bei mažu procentu intelektinio kapitalo panaudojimas verslo kūrimui ir plėtrai.

IŠVADOS

1. Pridėtinės vertės kūrimas – viena iš svarbiausių smulkaus ir vidutinio verslo teikiamų naudų ekonomikai, kurio pagrindu gerinamas bendras visuomenės gyvenimo lygis. Naujų SVV įmonių įsikūrimas ir plėtra, be naujų darbo vietų kūrimo, nuolat didina konkurenciją tarp įmonių, šiuo atžvilgiu įmonės siekdamos išlikti konkurencingomis rinkoje, stengiasi nuolat didinti įmonių efektyvumą, gerinti gaminamos produkcijos kokybę ir generuoti vis didesnę pridėtinę vertę.
2. Darant bendras išvadas iš teorinės dalies, galima teigti, kad pagrindinės problemos, kurias iškelia mokslinių straipsnių autoriai yra SVV įmonių per mažas pelningumas, mokesčių tarifų dydis, administracinė našta, nepalanki įstatyminė politika, didelė verslo rizika ir t.t. Tik šių problemų vieta, pagal svarbą, kiekvienas autorius nustatė skirtingai. Atsižvelgiant į skirtingų institucijų, skirtingu metu atliktus tyrimų rezultatus, tai svarbiausia problema iškelta - finansų šaltinių verslo pradžia stoka ir per daug sudėtingi finansų gavimo būdai.
3. Siekiant gauti tiksliausias duomenis ir išsiaiškinti tikrąsias problemas, trukdančias smulkiojo ir vidutinio verslo plėtrai, tyrimo objektu buvo pasirinktas Švenčionių rajonas ir standartizuotos anketos pagalba apklausti 45 respondentai.
4. Išanalizavus tyrimo rezultatus daromos tokios išvados:
 - Verslininkų nurodomos problemos nukreipiamos tik į išorinius faktorius, kaltinama valdžia ir netinkama finansinė šalies sistema. Jie neįsigilina į vidinius veiksnius ir nesugeba pasimokyti iš savo ir kitų padarytų klaidų, tam kad esama situacija pasikeistų. Tą įtakoja reikiamų žinių ir įgūdžių stoka. Net ir institucijos turinčios patirties, kaip Lietuvos verslo darbdavių konfederacija, po atlikto SVV įmonių tyrimo, tiesmukiškai analizuoja tik išorinius faktorius, kuriuos nurodė verslininkai, nesigilindami į vidinius veiksnius, kurie yra pagrindas kylančioms smulkaus ir vidutinio verslo problemoms.
 - Gabiausi verslininkai, mokantys prisitaikyti prie besikeičiančių rinkos sąlygų ir sugebantys pasimokyti iš savo klaidų yra tie, kurie verslą Švenčionių rajone vykdo daugiau nei 10 metų, o ta dalis verslininkų, kurie verslą pradėjo ekonominio sunkmečio metu, sugebėjo pastebėti kitų problemas ir vykdant veiklą jų nebekartoti. Tik šitos dalies verslininkų nebaugina esama ekonominė situacija ir jie planuoja tolimesnę savo verslo plėtrą.
 - Pagrindinė problema, trukdanti SVV verslo plėtrą – esamas mokesčių lygis šalyje. 30-ties proc. respondentų nuomone, mokesčiai turėtų būti žymiai sumažinti, tik tada galimas naujų įmonių kūrimas ir esamų plėtra. Tačiau ne mokesčių lygyje slypi smulkaus ir vidutinio verslo problema, o to verslo mažas pelningumas ir gaunama nepakankama investicinė grąža. Jei įmonių pelningumas būtų aukštas, o investuotas vienas litas duotų kelis kartus didesnę grąžą,

tokiu atveju mokesčiai, kaip problema, iš verslininkų pusės nurodomi nebūti. Kitose šalyse, kaip Danijoje ar Airijoje, mokesčių lygis nėra mažesnis nei Lietuvoje, tačiau tų šalių įmonės geba sukurti didesnę pridėtinę vertę ir gauti kelis kartus didesnę investicinę grąžą.

- 27 proc. verslininkų teigia, kad jų verslo plėtrai trūksta informacijos, tačiau tik itin maža dalis jų kreipėsi į verslo informacinius centrus ir pagal jų siūlymus įkurta atskira internetinė svetainė, šios situacijos nepakeistų.
5. Darbe iškelta hipotezė dalinai patvirtina, kadangi smulkaus ir vidutinio verslo atstovų, per maža dalis didina ir kaupia verslui reikalingų žinių ir įgūdžių „bagažą“, tą įrodo verslo bibliotekos nekaupimas, internetinių svetainių mažas skaitomumas, verslo parterių ir globėjų neturėjimas, bei mažu procentu intelektualio kapitalo panaudojimas verslo kūrimui ir plėtrai.

PASIŪLYMAI

1. Veiklos našumo ir efektyvumo rodikliai privalo būti įtraukti į darbo tikslus, bei sukurta matavimo ir vertinimo sistema, kuri gali būti išreiškiama santykiu tarp gautos vertės ir sunaudotų išteklių. Svarbu nusistatyti ataskaitinį tašką, pagal kurį būtų įmanoma palyginti koks našumo ir efektyvumo lygis buvo pasiektas per atitinkamą laikotarpį.
2. Reikia keisti Švenčionių rajono vadovybės požiūrį į įmonių veiklos vertinimą, nustatant teisingus įmonių rezultatų vertinimo kriterijus. Atsižvelgiant, kad įmonės dirbančios pagal visus įstatyminius aktus ir nuolat didinančios veiklos našumą būtų motyvuojamos, o tos kurios veikia nelegaliai sulauktų atitinkamų sankcijų.
3. Reikia keisti surinktų mokesčių paskirstymo politiką rajone. Kai nuo visų surinktų mokesčių didžioji dalis bus paliekama rajone ir tiesiogiai formuos rajono biudžetą, o gerokai mažesnė perduodama į valstybės biudžetą, tada rajono vadovai matys realią smulkaus ir vidutinio verslo duodamą naudą ir pradės efektyviau skatinti šių verslų kūrimąsi ir plėtrą.
4. Pasitelkiant į pagalbą įvairias masinės informacijos priemones, skleisti atsakingo verslo, keliančio kiekvieno visuomenės nario gyvenimo kokybę, geros praktikos patirtį bei atsakingai ugdyti visuomenės verslumo gebėjimus ir teigiamas psichologines nuostatas į verslą ir jo kūrimą.
5. Svarbu skatinti verslininkus kryptingai siekti nuolatinio žinių, įgūdžių bei kompetencijos tobulinimo.
6. Atkreipiant dėmesį į blogėjančias rinkos sąlygas, verslininkams palanku kurti kooperacines įmones, daugiau bendradarbiauti tarpusavyje, bei ieškoti partnerių užsienio rinkose, tokiu būdu jie susikurs didesnes galimybes verslo išlikimui ir jo plėtrai.

LITERATŪRA

1. Ališauskas A. Parama smulkiam ir vidutiniam verslui: dabartis ir perspektyvos. Lietuvos ūkis, 2002 m. Nr. 1 – 2.
2. Applebey, C. Robert. Šiuolaikinio verslo administravimas. Vilnius, 1994, p. 90-91. ISBN 9986-745-63-2.
3. Bagdonas, E. Verslo pradmenys. Technologija, 2008. 265 p. 231-234 p. ISBN 978-9955-25-426-3.
4. Baigiamojo audito išvada. 2008 m. [žiūrėta 2009-02-18]. http://www.vkontrole.lt/dokumentai/2009_programa/auditu_programa_priedas.pdf
5. Banys R., Rudminaitis V., Grybėnas V. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros kliūtys Lietuvoje. [žiūrėta 2009-02-15] http://www.elibrary.lt/inf_res4.phtml?id=17261
6. Bartkus, E. V. Smulkaus ir vidutinio verslo vadyba. 2007, 214 p. 10-29 p., 32 p. ISBN 978-9986-19-979-6.
7. Darnaus vystymosi rodikliai. Lietuvos statistikos departamentas (2006). [Žiūrėta: 2008 12 15]. http://www.sd.lt/uploads/docs/darnvyst_2006.doc-p.20.
8. DNB Nord. Lietuvos SVV analizė, ataskaita. 2006. [Žiūrėta: 2009 08 17]. <http://www.dnb nord.lt/files/Ataskaitos/Aktualios%20temos/svv%20lietuvoje.pdf>
9. EKT GRUPĖ. SVV būklė Lietuvoje. SVV įmonių vadovų apklausa. Skiriama Lietuvos verslo darbdavių konfederacijai. Vilnius. 2007, p. 294.
10. Gineitienė Z., ir kt. Verslas. V. Rosma, 2003.-56 p.- ISBN – 9986-537-83-5.
11. Gronskas V. Verslas, pseudoverslas ir antiverslas. Kauno vadybos ir kalbų koledžo I-kl., 1995. - 254 p. 89 p.
12. Guruckas R., Jatuliavičienė G. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros problemos ir perspektyvos Lietuvos regionuose. [žiūrėta 2009–02-10]. <http://www.vtvk.lt/files/835.pdf>
13. Hook, Glen D.; Weiner M. The internationalization of Japan. Scheffield Centre for Japanese Studies, 325 p.
14. Jakutis, A., Bandza, M. Smulkaus ir vidutinio verslo optimizavimas. VGTU, TILTAI, 2006. Nr.1. 37-46 p. [žiūrėta2009-01-05] <http://sf.library.lt/marc/fulltext.php?lib=elb01&sys =000002163>
15. Jasinavičius R., Broga Š., Kalesnykas K. Efektyviai smulkiojo ir vidutinio verslo veiklai Lietuvoje taikomų šakninių apribojimų nustatymas ir jų įveikimo strategija. Taikomasis mokslinis tyrimas. LR ūkio ministerija. 2008 m.
16. Jasinavičius R., su darbo grupe. Nacionalinio darbdavio ugdymo programa, Vilnius, 2007. p. 26 - 28, 32 – 37, 51 – 52, 55.

17. Juozapaitienė, L., Staponkienė, J. Verslo vadybos įvadas. VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2004 mokomoji knyga. p.46-66, 81, 53. ISBN 9986-38-532-6.
18. Kličius A. Verslo raida: vingiai ir problemos. Filosofija, sociologija. 2001 m. Nr. 2. ISSN – 0235-7186. [žiūrėta 2009-03-10]. <http://images.katalogas.lt/maleidykla/fil2/F-26.pdf>
19. Kondrotaitė A. Smulkaus ir vidutinio verslo problemos slepiasi po euforijos skraiste. Vadovo pasaulis, 2003'7 – 8.- p. 54 – 58.
20. Lietuva Europos sąjungoje. [Žiūrėta: 2009 06 06]. <http://www.euro.lt>
21. Lietuvos darbo birža. [Žiūrėta: 2009 09 02]. http://www.ldb.lt/Informacija/PaslaugosAsmenims/Puslapiai/savarankiska_uzimtumo_remimas.aspx
22. Lietuvos respublikos seimas. [žiūrėta 2009-05-21] http://www.3.lrs/pls/inter/3/doc_paiaska.showdoc?p_id=3108578p_query=Smulkaus%in%20%vidutinio%20verslo20pl%EBtr os%20E1statymas%208p_tr=2. 2007 m. gruodžio 4 d. Nr.X-1346, V.Ž.2007-12-15 Nr.132-5354.
23. Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros agentūra. [Žiūrėta: 2009 05 12]. <http://www.inovacijos.lt/index.php?-1090311780>.
24. Lietuvos kredito unija. Veikla, teikiamos paslaugos. [Žiūrėta: 2009 03 14]. <http://www.lku.lt/>.
25. Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų rūmų asociacija (LPPARA). [Žiūrėta: 2009 08 09]. <http://www.chambers.lt/lt?m=6>.
26. Lietuvos statistikos departamentas. Darnaus vystymosi rodikliai. [Žiūrėta: 2009 08 08]. http://www.sd.lt/uploads/docs/darn_vyst_2006.doc_p.20.
27. Lietuvos statistikos departamentas. Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo duomenys: įregistruotų ir veikiančių įmonių skaičius, sukuriamos pridėtinės vertės kitimas, veiklos sritys. [Žiūrėta: 2009 08 16]. <http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=2155>.
28. Lietuvos verslo darbdavių konfederacija. *Smulkaus ir vidutinio verslo valdymo žinynas*. Vilnius, 2008, p.382. ISBN 978-9955-460-63-3.
29. Lietuvos verslo darbdavių konfederacija. 2007 m. tyrimas. [žiūrėta 2009-01-28] http://209.85.129.132/search?q=cache:OGroXErb9VEJ:www.lvdk.eu/go.php/lit/LVDK_dokumentai/174/3/26+2007+m.+LVDK+smulkaus+ir+vidutinio+verslo+tyrimas&cd=4&hl=lt&ct=clnk&gl=lt.
30. LSVVPA. [Žiūrėta: 2009 08 16]. <http://www.inppregion.lt/index.php?cid=8217>, <http://www.inovacijos.lt/index.php?-1090311780>.
31. Lietuvos ūkio ministerija. ES struktūriniai fondai. [Žiūrėta: 2009 07 19]. http://www.ukmin.lt/lt/veiklos_kryptys/es_strukturiniai_fondai/.

32. Lydeka Z., Drilingas B. Firmos ekonomikos pagrindai. Kauno technologijos universitetas, 2000.-93p. - ISBN – 9955-04-028-9.
33. Martinkus B., Žilinskas V. Ekonomikos pagrindai. Kaunas, 2001.- 75 p.- ISBN – 9986-13-575-3.
34. Nacionalinės plėtros institutas. Ar pakankamas dėmesys skiriamas smulkiam ir vidutiniam verslui. 2006-03-21 [žiūrėta 2009-02-12]
http://www.npi.lt/site/Failai/File/NaujienuPDF/EEK_SVV_galutine_ilga.pdf.
35. Pačėsa, N. Valstybės vaidmens ir įtakos, plėtojant smulkų ir vidutinį verslą, koregavimas. Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai, 2000.
36. Pauliukevičius G. Mokslo ir technologijų vaidmuo smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai. Northtown pristatymas.
37. Puškorius S. Savivaldos institucijų socialinis politinis veiksmingumas. Vilnius: Mykolo Riomerio Universitetas, 2006, p. 135, 391. ISBN 9955-19-022-1.
38. Rutkauskas, A.V., Krutkienė, I. (2001). Smulkaus ir vidutinio verslo vaidmuo regioninėje plėtroje. Tarptautinės mokslinės konferencijos „Regionų plėtra- 2001“ pranešimų medžiaga. Kaunas: Technologija, p. 38-51.
39. Smulkaus ir vidutinio verslo valdymo žinynas / Lietuvos verslo darbdavių konfederacija. - [Vilnius : Verslo žinios], 2008. - 382 p. ISBN 978-9955-460-63-3
40. Sripeikis O., Žukauskas P. Smulkaus ir vidutinio verslo aplinka Lietuvos ir ES rinkose. Vilnius, 2004, p. 228. ISSN – 1142.
41. Sūdžius V. Smulkaus ir vidutinio verslo administravimas ir valdymas. V. Kronta, 2001.- p.41, 287- ISBN – 9975-754-45-9.
42. Staponkienė A. Verslumas. 2008 m. rugsėjis. [žiūrėta 2009-01-29].
http://www.staponkiene.lt/index.php?option=com_content&view=article&catid=2:lietuvos-naujienos&id=12:aldona-staponkien-verslumas
43. Stumbrienė R. „Fors Fortis“ projektas. [žiūrėta 2009-03-17].
<http://209.85.129.132/search?q=cache:bERpIIHEoX8J:www.vakarai.lt/article.php%3Fid%3D128+smulkaus+ir+vidutinio+verslo+pl%C4%97tros+problemos+Lietuvoje,+moksliniai+straipsniai&hl=lt&ct=clnk&cd=23>
44. Svetikas A. Verslo veiklos problemos ir perspektyvos Lietuvoje. TILTAI, 2006, Nr. 3. 83-90p. ISSN1392-3137. [žiūrėta 2009-01-05] <http://sf.library.lt/marc/fulltext.php?lib =elb01&sys=000002071>
45. Švenčionių rajono plėtros strateginis planas iki 2010. Švenčionys, 2004.

46. Švenčionių rajono darbo birža. Darbdavių apklausa dėl pokyčių darbo rinkoje. Pilotinė apklausa. 2009 m. liepos 1 d. [Žiūrėta: 2009 08 09]. <http://www.ldb.lt/TDB/Svencionys/DarboRinka/Apklausos/UserDispForm.aspx?ID=21>.
47. Užienė L. Intelektinio kapitalo vertinimo prielaidos. KTU pristatymas. 2009 m.
48. Venskus, R. Pramonės organizacijos pagrindai. Kauno technologijos universitetas, vadybos katedra. 209 p. 165-169 p. ISBN 987-9955-25-318-1.
49. Verslo informacijos centras. Apie centrą, jų tikslai, teikiamos paslaugos. [Žiūrėta: 2009 07 08]. <http://www.svic.lt/index.php?page=paslaugos>, <http://www.svic.lt/index.php?page=apie-centra>, <http://www.svic.lt/index.php?page=projektai>.
50. Verslo inkubatoriai. Apie verslo inkubatorius, teikiamas paslaugas. [Žiūrėta: 2009 08 06] <http://www.lvpa.lt/lt/content/viewitem/14934/>.
51. Verslo žinios. Stambiosios pramonės trupinių nėra kam surinkt. 2006 08 29, Nr.166, p.8, 14.
52. Vėlyvis. Verslas. Vilnius. 2001.- 28 p.- ISBN – 9986-879-51-5.
53. Žukauskas R. S. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros strateginės kryptys. Lietuvos teisės universitetas. Viešoji politika ir administravimas. 2002 m. Nr. 1. ISSN – 1648-2603. [žiūrėta 2009 – 02 – 10]. <http://internet.ktu.lt/lt/mokslas/zurnalai/vpa/z1/1648-2603-2006-nr1-71.pdf>

Delgiado R. Smulkaus ir vidutinio verslo vystymosi Švenčionių rajone problemų sprendimo kryptys / Verslo nuosavybės ekonomikos magistro baigiamasis darbas. Vadovas prof. dr. R. Jasinavičius. – Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2009. – p. 82.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe išanalizuotos ir įvertintos visos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros problemos ir pateiktos problemų sprendimų kryptys. Pirmojoje darbo dalyje apibrėžiama smulkaus ir vidutinio verslo samprata, vertinama tokio verslo nauda šalies ekonomikai, analizuojama pastarųjų metų šio verslo būklė ir kaitos tendencijos ir nustatomos teoriniu aspektu problemos, su kuriomis susiduria smulkaus ir vidutinio verslo atstovai. Antrojoje darbo dalyje vertinama teikiama parama SVV verslui ir jos panaudojimo efektyvumas, bei analizuojamas mokymosi svarba. Trečiojoje dalyje atliekamas Švenčionių rajono aplinkos vertinimas, aprašomas pasiruošimas tyrimui ir jo svarba, pateikiamas pirminių duomenų rinkimas, analizė, sisteminimas ir gautų rezultatų apibendrinimas.

Pagrindiniai žodžiai: smulkus ir vidutinis verslas, susidarančių problemų įtaka verslo plėtrai, parama verslui.

Delgialo R. Directions of problems solution developing small and medium business in Shvenchionys region. / The final Master's work of business property economy. Supervisor Prof. Dr. R. Jasinavicius. – Vilnius: Mykolas Romeris Univeristy, Faculty of Economics and Finance Management, 2009. – p. 82.

ANNOTATION

In the final Master's work all development problems of small and medium business are analyzed and evaluated, and the directions of problems solutions are proposed there as well. In the first part of work the conception of small and medium business is determined, the use of such business for country's economy is evaluated, the condition of this business in few last years and trends of changes are analyzed, the problems occurring for small and medium business representatives are determined in theoretical aspect. In the second part of the work the support of small and medium business and the efficiency of its use are evaluated. The importance of learning is analyzed there as well. In the third part the evaluation of Shvenchionys region's environment is done, the preparation for research and its importance are described, the ranking of primary data, analysis, structuring and summary of results are presented there as well.

Key words: small and medium business, the influence of occurred problems on the business development, business support.

Delgiado R. Smulkaus ir vidutinio verslo vystymosi Švenčionių rajone problemų sprendimo kryptys / Verslo nuosavybės ekonomikos magistro baigiamasis darbas. Vadovas prof. dr. R. Jasinavičius. – Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2009. – p. 82.

SANTRAUKA

Nagrinėjama tema yra itin aktuali Lietuvoje, kadangi tik smulkaus ir vidutinio verslo kūrimasis ir plėtra dideliu mastu lemia kiekvieno visuomenės nario gyvenimo kokybės kilimą.

Tyrimo objektas koncentruojamas ties smulkiomis ir vidutinėmis įmonėmis, kurios sudaro didžiausią vystomo verslo skaičiaus šalyje. Pagrindiniu tyrimo tikslu pasirenkamas šių įmonių problemų nustatymas. Nusistatytais tyrimo uždaviniais buvo siekiama kryptingai išanalizuoti problemas, trukdančias verslo plėtrai, jų svarbumo nustatymui, bei problemų sprendimo krypties radimui. Tyrimo būdu buvo siekiama atmesti arba pagrįsti darbe iškeltai hipotezei, kuri teigė, kad pagrindinė problema stabdanti SVV regionuose plėtrą, ten veikiančių įmonių intelektualio kapitalo stoka ir nepakankami jo ugdymo tempai.

Problemų nustatymui ir rinkos situacijos vertinimui, buvo naudojami antriniai informaciniai šaltiniai, tokie kaip moksliniai straipsniai, anksčiau atliktų tyrimų duomenys, bei pirminiai informacijos šaltiniai, gauti apklausus smulkaus ir vidutinio verslo atstovus Švenčionių rajone.

Atlikus tyrimą, susisteminus ir išanalizavus duomenis, gauti tokie rezultatai, kad pagrindinė problema stabdanti smulkių ir vidutinių įmonių plėtrą yra aukštas mokesčių lygis šalyje. Darbe iškelta hipotezė buvo dalinai patvirtinta.

Delgialo R. Directions of problems solution developing small and medium business in Shvenchionys region. / The final Master's work of business property economy. Supervisor Prof. Dr. R. Jasinavicius. – Vilnius: Mykolas Romeris Univeristy, Faculty of Economics and Finance Management, 2009. – p. 82.

SUMMARY

The subject of research is very important in Lithuania, because the rise of each society member's life quality mostly depends on the formation and development of small and medium business.

The research object concentrates on small and medium companies which are the biggest part of developing business in the country. The main target of the research is to determine problems of these companies. Tasks of the research helped to analyze problems slowing business development, to determine their importance and to find the directions of problems solutions. It was aimed to reject or to justify hypothesis raised in the research which affirmed that the main problem slowing the

development of small and medium business in regions is the lack of intelligence capital and insufficient rates of its education in operating companies.

Secondary informational sources such as scientific articles, information of previously made researches and primary informational sources received from the survey of small and medium business in Shvenchionys region representatives were used for problems determination and evaluation of market situation.

After the research is done and its data is structured and analyzed the received result is that the main problem slowing the development of small and medium companies is the high level of taxes in the country. The hypothesis raised in the work was partly confirmed.

PRIEDAI

SVV ĮMONIŲ APKLAUSOS ANKETA

Aš esu Mykolo Riomerio universiteto magistrantė. Atlieku tyrimą „Smulkaus ir vidutinio verslo vystymosi Švenčionių rajone problemų sprendimo kryptys“. Šiuo atliekamu tyrimu siekiama išsiaiškinti, kokios problemos trukdo smulkaus ir vidutinio verslo vystymuisi. Kiekvieno iš Jūsų atsakymai, man yra labai svarbūs, todėl prašau dėmesingai užpildyti šią anketą. Jus užtikrinu, kad ši anketa yra konfidenciali ir bus nagrinėjami tik apibendrinti anketos duomenys.

Jūsų pasirinktą atsakymo variantą pažymėkite kryžiuuku, jeigu po klausimu nenurodyta kitaip.

1. Kokia yra Jūsų įmonės teisinė forma?

- Dirbate įsigijęs verslo liudijimą
- IĮ
- UAB
- AB
- TŪB
- ŽŪB
- Kita (įrašykite) _____

2. Įmonės gyvavimo laikotarpis:

- Įsteigta per pastaruosius metus
- Iki 3 metų
- 3 - 5 metų
- 6 - 10 metų
- Daugiau kaip 10 metų

3. Kiek Jūsų įmonėje dirba samdomų darbuotojų?

- Dirba tik šeimos nariai
- Iki 9 žmonių
- Nuo 10 iki 49 žmonių
- Nuo 50 iki 249 žmonių

4. Pagrindinės Jūsų įmonės veiklos sritys:

- Gamyba
- Prekyba
- Paslaugos
- Turizmas
- Statyba
- Žemės ūkis
- Kita (įrašykite) _____

5. Ar įmonė turi verslo partnerių:

- Taip
- Ne

6. Ar turite pavyzdinę įmonę, iš kurios galite semtis patirties?

- Taip
- Ne

7. Ar turite savo verslo globėją?

- Taip
- Ne

8. Ar kaupiate verslo biblioteką?

- Taip
- Ne

Jei taip, tai kokius duomenis renkate?

9. Kokias internetines svetaines skaitote?

10. Kur esate „pasisėmęs“ geriausių idėjų savo verslui?

11. Ar kada kreipėtės į verslo konsultacines įmones?

- Taip
- Ne

12. Kokia kapitalo rūšis naudojama Jūsų įmonėje davė didžiausią grąžą?

- Intelektinis kapitalas
- Žmogiškasis kapitalas
- Finansinis kapitalas
- Kita _____

13. Kur realizuojama įmonės produkcija:*(Pažymėkite visus Jums tinkančius atsakymus)*

- Lietuvoje
- ES šalyse
- Pabaltijo šalyse
- NVS šalyse
- Kita (įrašykite)_____

14. Ar, Jūsų nuomone, dabartinė ekonominė padėtis Lietuvoje palanki verslo plėtrai:

- Labai palanki
- Palanki
- Nepalanki
- Neturiu nuomonės

15. Kaip pasikeitė, Jūsų nuomone, verslo aplinka Lietuvoje 2008 - 2009 metais?

- Pagerėjo
- Nepasikeitė
- Pablogėjo
- Neturiu nuomonės

16. Ar planuojate plėsti savo verslą:

- Taip, planuoju
- Norėčiau
- Ne, neplanuoju
- Nenorėčiau
- Nežinau

17. Kokios informacijos labiausiai trūksta smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai:

- Informacijos apie smulkiam ir vidutiniam verslui paramą
- Informacijos apie valstybės teikiamą paramą
- Konsultacijų ir mokymų įvairiais klausimais
- Teisinių konsultacijų
- Kita (įrašykite)_____

18. Kokia verslo informacija Jums labiausiai reikalinga?*Pažymėkite eilės tvarka tris svarbiausias rūšis skaičiais 1, 2, 3 (1 – svarbiausia)*

- Informacija apie įstatymų, kitų teisės aktų keitimo iniciatyvas
- Informacija apie valstybės teikiamą finansinę ir kitą paramą
- Informacija apie institucijų, teikiančių paramą smulkiam ir vidutiniam verslui, paslaugas
- Informacija apie verslo pradžią
- Informacija apie užsienio rinkas, partnerius
- Informacija apie ES struktūrinius fondus
- Informacija apie verslo sąlygas Lietuvoje
- Kita (įrašykite)_____

19. Kur pagedaujate rasti informacijos apie paramą smulkiam ir vidutiniam verslui:

- Informaciniuose bukletuose
- Internete
- Nemokamu informacijos telefonu
- Laikraštyje
- Išgirsti per radiją
- Išgirsti per televiziją
- Kita (įrašykite) _____

20. Kokios mokesčių lengvatos galėtų būti taikomos pradedantiems verslą:

- Reikia panaikinti visas lengvatas
- Sumažinti pajamų mokestį
- Sumažinti PVM
- Suteikti lengvatinį kreditą
- Kita (įrašykite) _____

21. Kas trukdo Jūsų verslo vystymuisi?

Pažymėkite tris didžiausias kliūtis pagal svarbą (1 – didžiausia kliūtis)

- Nuolat kintantys įstatymai
- Pradinio kapitalo stoka
- Dideli mokesčiai
- Per didelis valstybės kišimasis į verslą
- Apyvartinių lėšų stoka
- Nelygios konkurencijos sąlygos
- Institucijų teikiančių paramą verslui, trūkumas
- Paramą verslui teikiančios institucijos teikia nepakankamai paslaugų
- Verslo informacijos stoka
- Menka vartotojų perkamoji galia
- Žemas verslumo lygis šalyje
- Regioniniai skirtumai
- Biurokratizmas
- Išsilavinimo ir žinių stoka
- Kvalifikuotų specialistų stoka
- Pasenusios technologijos
- Visuomenės požiūris į verslą
- Sudėtingos kreditavimo sąlygos
- Kita (įrašykite) _____

22. Pateikite pasiūlymus, kaip Jūsų nuomone būtų galima spręsti problemas su kuriomis SVV įmonės susiduria Švenčionių savivaldybėse?

1. _____
2. _____
3. _____

23. Kokia parama Jūsų verslui reikalingiausia?

Pažymėkite eilės tvarka tris reikalingiausias rūšis skaičiais 1, 2, 3 (1 – reikalingiausia)

- Mokesčių administravimo supaprastinimas
- Mokesčių lengvatos mažoms ir vidutinėms įmonėms
- Nemokama verslo informacija
- Subsidijuojamos mokymo ir konsultavimo paslaugos
- Metodinė parama rengiant paraiškas paramai iš ES struktūrinių fondų gauti
- Valstybės garantijos paskoloms
- Dalyvavimo parodose išlaidų dalinis kompensavimas
- Kita (įrašykite)_____

24. Ar jums pakanka informacijos apie paramą verslui teikiančias institucijas?

- Pakanka
- Nepakanka
- Iš dalies pakanka
- Nežinau

25. Kokia valstybės pagalba teko pasinaudoti Jūsų įmonei?

- Mokesčių lengvatomis
- Verslo inkubatorių paslaugomis
- Verslo informacijos centrų paslaugomis
- Verslo, eksporto ir pramonės skatinimo specialiomis programomis
- Savivaldybių SVV skatinimo fondais
- Parama naujų darbo vietų kūrimui
- INVEGA (UAB „Investicijų ir verslo garantijos“) paslaugomis
- LEID (UAB draudimo įmonė „Lietuvos eksporto ir importo draudimas“) paslaugomis
- Kita (įrašykite)_____

26. Jei esate gavę paramą (lengvatas) iš Švenčionių savivaldybės, įvardinkite kokią?

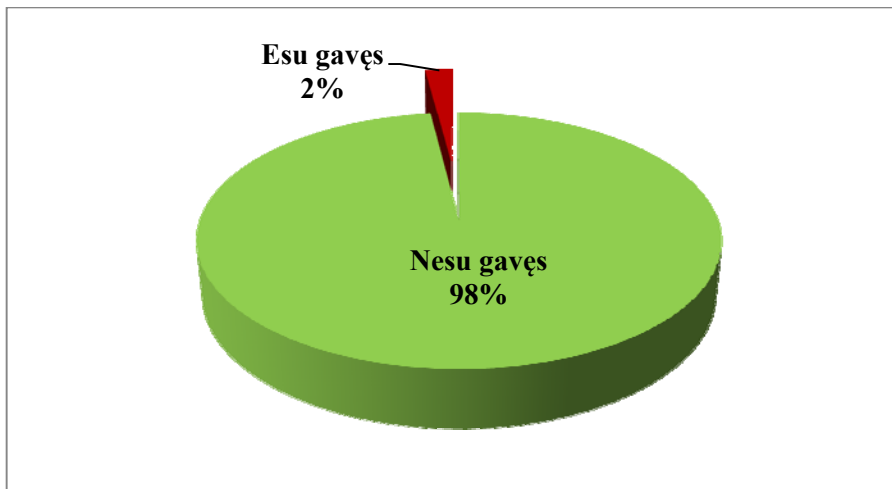
- Nesu gavęs
- Esu gavęs (įvardinkite kokią)

1. _____ 3. _____
2. _____ 4. _____

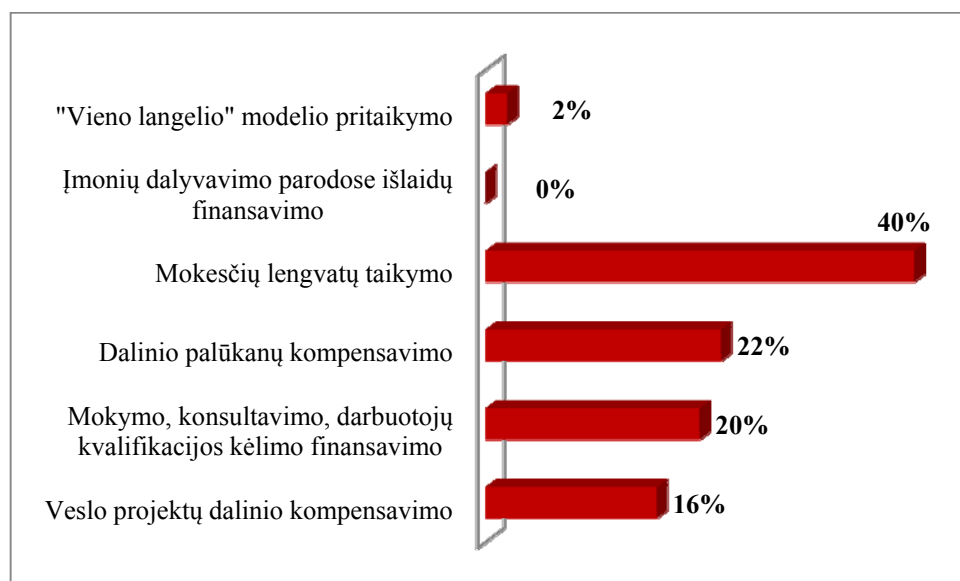
27. Kokios paramos iš Švenčionių rajono savivaldybės pageidaujate?

- Verslo projektų rengimo dalinio finansavimo
- Mokymo, konsultacijų, darbuotojų kvalifikacijos kėlimo finansavimo
- Dalinio palūkanų kompensavimo
- Mokesčių lengvatų taikymo
- Įmonių dalyvavimo parodose išlaidų finansavimo
- „Vieno langelio“ modelio pritaikymo
- Kita (įrašykite)_____

Esu labai dėkinga už Jūsų nuoširdžius atsakymus!

35 pav. Savivaldybės teikiamos paramos vertinimas

36 pav. Pageidaujamos paramos iš savivaldybės procentinis pasiskirstymas